

VANHEMMUUDEN ARKI
Arjen jäsentyminen ja vanhemmuuden toteuttaminen
yksivuotiaan esikoislapsen perheessä

Sanna Lehtonen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevät 2000
Kasvatustieteen laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lehtonen, Sanna. 2000. VANHEMMUUDEN ARKI. Arjen jäsentyminen ja vanhemmuuden toteuttaminen yksivuotiaan esikoislapsen perheessä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 117 sivua. Julkaisematon.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella perheen ja vanhemmuuden arkea lapsiperheessä. Kohdejoukkona oli viiden yksivuotiaan esikoislapsen vanhemmat eli viisi äitiä ja viisi isää. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja arkea jäsenettiin seuraavien tutkimustehtävien avulla: 1) miten lapsen hoito oli perheessä järjestetty ja mitkä tekijät siihen olivat vaikuttaneet, 2) miten lapsen hoito ja muut kotityöt jakautuivat vanhempien kesken ja 3) minkälaisia vanhempien näkemykset lapsen hoidon ja kotitöiden tasapuolisuudesta jakamisesta/jakautumisesta ja siihen liittyvistä tekijöistä olivat.

Työnjako osoittautui perheissä varsin perinteiseksi. Kaikissa perheissä lapsen hoito oli järjestetty siten, että äiti oli kotona ja kotityöt jakautuivat suurimmalta osin naisten ja miesten töihin, vaikka vanhemmat myös korostivat, ettei tehtäviä varsinaisesti jaoteltu jommalle kummalle kuuluviksi. Aineiston keski-ikältään nuorin pariskunta poikkesi muista siinä, että molempien vanhempien ollessa kotona isä oli usein äitiä aktiivisempi lapsen hoidossa ja kotitöissä.

Huolimatta kotitöiden ja lapsen hoidon painottumisesta äidille työnjako koettiin kaikissa perheissä tasapuoliseksi. Vanhemmat korostivat tasapuolisuudessa sitä, että molemmat vanhemmat olivat tyytyväisiä tilanteeseen. Perinteisestä työnjaosta huolimatta yleinen toteamus oli, että niin miehen ja naisen kuin isän ja äidin roolien nähtiin muuttuneen. Muutokset näyttäisivät tapahtuneen muualla kuin perheen sisäisessä työnjaossa eli lähinnä ajattelussa, jonka pohjalta vanhemmuutta toteutetaan.

Avainsanat: vanhemmuus, äitiys, isyys, perhe, kotityöt, arki, lastenhoito

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	6
2 VANHEMMUUSKULTTUURI MUUTTUU — HITAASTI	8
2.1 Vanhemmuuden määrittelyä	8
2.1.1 Vanhemmaksi tuleminen	9
2.1.2 Mistä malleja vanhempana olemiseen?	11
2.2 Isyyden määrittelyn moninaisuus	12
2.3 Äitiys odotusten ja muutosten kohteena	15
3 PERHEESTÄ LAPSIPERHEEKSI	19
3.1 Perhe(id)en määrittelyä lyhyesti	19
3.2 Lapsiperheisiin kohdistuva yhteiskunnallinen tuki	21
4 ARJEN JÄSENTYMINEN LAPSIPERHEESSÄ	24
4.1 Arjen määrittämisen ongelmallisuus	24
4.2 Vanhemmuuden toteuttaminen	26
4.2.1 Isän ja äidin roolit	27
4.2.2 Jaettu vanhemmuus	29
4.3 Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen	30
4.3.1 Päivähoidon kehittäminenkö ratkaisu työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmaan?	32
4.3.2 Huomion kohdistaminen työ- ja perhe-elämän erottamiseen ja työn aikapaineiden vähentämiseen	33
4.4 Periaatteen ja käytännön välinen ero tasapuolisen työnjaon tarkastelussa	34

4.5	Yhteenvetoa: lapsiperheen arjen monet tekijät	36
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	41
5.1	Tutkimuksen päätehtävänä perheen ja vanhemmuuden arjen jäsentäminen	41
5.1.1	Tutkimuksen kohdejoukko ja sen rajaaminen	42
5.1.2	Haastattelun valitseminen tutkimusmenetelmäksi — taustalla fenomenologian mukainen ajatus	43
5.1.3	Tutkijan puolueettomuus — mahdollisuusko?	45
5.2	Puolistrukturoitu teemahaastattelu	48
5.3	Kohdejoukon tavoittaminen ja haastattelujen eteneminen	49
5.4	Aineiston analyysi	52
5.4.1	Aineiston purkaminen	52
5.4.2	Aineiston käsitteleminen	54
6	TULOKSET	59
6.1	Lapsen hoidon järjestäminen ja siihen liittyviä tekijöitä	59
6.1.1	Taloudelliset tekijät	60
6.1.2	Äidin halu jäädä kotiin	63
6.1.3	Kotona hoitamisen tärkeys ja perinteisen mallin kannattaminen	66
6.1.4	Ulkopuolisen avun käyttö lapsen hoidossa	67
6.2	Hoidon järjestäminen lähitulevaisuudessa	68
6.3	Vanhempien ajatuksia isän kotiinjämisestä	69
6.4	Lapsen hoidon ja kotitöiden jakautuminen vanhempien kesken	74
6.4.1	Isyyysvapaan käyttö ja isän osallistuminen heti syntymän jälkeen	76
6.4.2	Isän osallistuminen lapsen ollessa vuoden ikäinen	78
6.4.3	Ajan puute ja ”iloinen” väsymys	80
6.4.4	Osallistuva(mpi) isyys	82
6.5	Perheen sisäiseen työnjakoon liittyviä tekijöitä	85
6.5.1	Työelämän ja vanhemmuuden suhde	85

6.5.2 Antavatko äidit isille tilaa?	89
6.5.3 Äiti on aina äiti	91
6.6 Työnjaon tasapuolisuudesta	95
6.7 Yhteenvetoa tutkimuksen tuloksista	98
7 PALJON ON MUUTTUNUT — JA MUUTTUMATTA	102
LÄHTEET	107
LIITTEET	115
Liite 1: Haastattelurunko	115
Liite 2: Taustatiedot vanhemmista	116
Liite 3: Osalle vanhemmista lähetetty kirje	117

1 JOHDANTO

Vanhemmuuden muuttumisesta käydään keskustelua monella eri taholla ja tasolla. Keskustelun kohteena olevat asiat vaihtelevat vanhemmuuden määrittämisestä arkipäivän konkreettisiin työnjaollisiin seikkoihin. Huomio on kohdistunut erityisesti isyydessä tapahtuneisiin ja tapahtuviin muutoksiin — isien nähdään muuttuneen osallistuvimmiksi lapsen hoidossa ja kotitöissä, puhutaan ”uudesta”, osallistuvasta isästä. Isän lisääntyvä osallistuminen perinteisesti naisille kuuluneilla tai painottuneilla elämänalueilla nähdään yleisesti ottaen toivottavana. Isän perinteinen perheenelättäjärooli näyttää vaativan, vähintään rinnalleen, toisenlaista isyyttä. Tähän liittyy omalta osaltaan naisen ja tätä kautta äidin roolin muuttuminen. Yleinen toteamus on, että naiset hankkivat yhä useammin korkean koulutuksen ja saavuttavat mahdollisesti merkittävän aseman työmarkkinoilla. Niinsanotut sekä naisten ja miesten että isän ja äidin roolit näyttävät siis olevan muutostilassa ja lähentymässä toisiaan.

Kuinka tämä lähentyminen tapahtuu ja missä määrin, on kuitenkin eri asia. Perheen ja vanhemmuuden arki muotoutuu tietynlaiseksi monien asioiden vuorovaikutteisuu- den johdosta. Muunmuassa vanhemmuuden toteuttamistavat, kuten lapsen hoidon ja muiden kotiin liittyvien askareiden jakaminen vanhempien kesken ja vanhemman asema työelämässä muodostavat eräänlaisen monien tekijöiden vuorovaikutteisen kehän. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lähteä tarkastelemaan tuota kehää tarkemmin ja myös purkamaan sitä.

Tutkimuksen päätehtävänä on perheen arjen jäsentäminen ja tätä kautta vanhemmuuden toteuttamisen tarkastelu yksivuotiaan esikoislapsen perheessä. Kohdejoukkona on viisi pariskuntaa, viisi vuoden ikäisen esikoislapsen isää ja äitiä. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja arjen jäsentymistä tarkasteltiin seuraavien tutkimustehtävien avulla: 1) miten lapsen hoito oli perheessä järjestetty ja mitkä tekijät olivat vaikuttaneet hoidon järjestämiseen kyseisellä tavalla, 2) miten lapsen hoitotehtävät ja muut kotityöt jakautuivat vanhempien kesken ja 3) minkälaisia vanhempien näkemykset lapsen hoidon ja muiden kotitöiden tasapuolisesta jakamisesta/jakautumisesta ja siihen liittyvistä tekijöistä olivat.

Tarkoituksena oli fenomenologisen katsantotavan mukaisesti korostaa tutkittavan subjektiivista kokemusta ja tavoittaa näin perheen ja vanhemmuuden arki sellaisena kuin se tutkittaville ilmenee. Tutkimuksen tulososiossa vanhempien omat näkemykset eli otteet haastatteluista vuorottelevat tutkijan tulkinnan kanssa, joten tutkimuksen taustalla olevaan fenomenologiseen johtoajatukseen yhdistyy hermeneuttista kehää mukaileva tulkintatapa, jossa aineiston eri osat tulevat ymmärrettäviksi suhteessa kokonaisuuteen. Vanhemmuuden arjen jäsentämisessä otettiin siis huomioon monien tekijöiden vuorovaikutteinen kokonaisuus.

2 VANHEMMUUSKULTTUURI MUUTTUU — HITAASTI

2.1 Vanhemmuuden määrittelyä

Vanhemmuuden muuttumisen ja sen määrittelyn vaikeudesta on esimerkkinä muunmuassa muutama vuosi sitten järjestetty seminaari, joka syntyi oikeustieteilijöiden tarpeesta ymmärtää vanhemmuuden muuttumista. Seminaarin järjestäneen ”Oikeuden nainen — naisen oikeus” -projektin seminaarijulkaisussa ”Vanhemmuuksia” (1996) lukijaa johdatellaan pohtimaan 1990-luvun vanhemmuuden moninaisuutta esimerkiksi kysymyksiin: ovatko äitiys ja isyys yhteismitallisia vanhemmuuden muotoja tai mitä vanhemmuudelle tapahtuu, kun lisääntymisen biologiaa muokataan teknologian avulla?

Biologinen vanhemmuuskaan, jolloin vanhemmuuden määrittelyssä (ks. Goldstein, Freud & Solnit 1973) huomio kohdistuu lapsen siittäneeseen tai synnyttäneeseen vanhempaan ei ole enää niin itsestäänselvää, kun esimerkiksi keinohedelmöitys ja adoptiot ovat yleistyneet ja osoittaneet omalta osaltaan vanhemmuuden ja sen määrittelyn muuttuvan luonteen yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten johdosta. Myös *psykologinen vanhemmuus* (joka syntyy lapsen alkaessa pitää jotakin aikuista isänään tai äitinään) ja *sosiaalinen vanhemmuus* (jossa on kyse vanhemmasta, jonka ympäristö mieltää lapsen vanhemmaksi tai jonka vanhemmuus on laillistettu) saattavat saada monenlaisia tulkintoja esimerkiksi niinsanoitujen uusperheiden lisääntymisen johdosta.

Kurki-Suonio (1996, 1) toteaa, että vanhemmuuskulttuuri on tällä hetkellä murroskaudessa. Isyyden ja äitiyden muodot ja toteutumistavat muuttuvat eri aikoina, sillä van-

hemmuus on kulttuurin tuote, sidoksissa vallitsevaan kulttuuriin. Oikeusjärjestelmä on yksi vanhemmuuden määrittelyyn osallistuvista kulttuurisista osatekijöistä. Vanhemmuuskulttuuri ja lainsäädäntö ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa, nimittäin vanhemmuuden muuttuminen näkyy lainsäädännössä siten, että vallitsevat vanhemmuuskäsitykset pakottavat lainsäätäjiä tarkistamaan vanhemmuuteen liittyviä oikeudellisia seikkoja. Esimerkiksi sukupuolitettuun vanhemmuuteen liittyvät termit häviävät vähitellen, kun isyys ja äitiys esiintyvät lainsäädännössä enää lähinnä vanhemmuuden biologiaan liittyvissä normeissa. Oikeusjärjestelmä puolestaan vaikuttaa tietynlaisen vanhemmuuskulttuurin vahvistumiseen. Se esimerkiksi luo nykyisin paikkaa isyydelle, kun julkinen perhepolitiikka ja lainsäädäntö tukevat miehen vanhemmuuden muutoksia. (mts. 1-2, 4.) Huttunen (1998, 39) toteaa kuitenkin, että äitiyden ja isyyden pitäminen kaikin puolin tasavertaisina vanhemmuuden muotoina on vielä kaukana tämänhetkisestä tilanteesta.

Pyrkimys vanhemmuuden muotojen tasavertaistamiseen (mitä sillä tilanteesta riippuen tarkoitetaan) on kuitenkin ominaista tämän hetkisellemme keskustelulle vanhemmuudesta. Varsinkin isyyden uudelleenarviointi ja lastenhoitoon ja kotitöihin osallistuvamman isän korostaminen nähdään myönteisenä kehityskulkuna (Huttunen 1998) ja vastaavasti esiin nostetaan myös äitiyden muuttuminen, joskin vähäisemmässä määrin ja käydään keskustelua esimerkiksi pienten lasten äitien (epä)tasavertaisista mahdollisuuksista työelämässä. Vanhemmuuden luonne on muuttunut myös siinä mielessä, että se ei enää ole itsestään selvä osa elämäntähtäystä vaan enemmänkin henkilökohtainen valinta ja harkinnan tulos (Juntunen & Krats 1997, 13).

2.1.1 Vanhemmaksi tuleminen

Elämäntähtäyksen mukaisesti ihmisen elämässä on erotettavissa eri vaiheita ja niihin liittyviä kehitystehtäviä. Yksi tunnetuimmista ihmisen elämäntähtäyksen kuvaajista on Erikson (1950/1982), joka vaiheteoriassaan tuo esiin ihmisen kahdeksan elämäntähtäystä ja niissä esiintyvät psykososiaaliset kriisit, joiden onnistuneilla ratkaisuilla yksilö on valmis kohtaamaan ympäristöstä tulevat uudet haasteet. Myös Havighurst (1948/1982) on määritellyt eri ikävaiheissa esiintyviä kehitystehtäviä ja nähnyt kehityksen sopeutumisenä ympäristön ja

biologisen kehityksen asettamiin vaatimuksiin. Levinson (1978) taas on määritellyt aikuisen elämänkaarta siirtymien ja vakaiden vaiheiden vuorotteluna, joissa yksilön elämänrakenne eli esimerkiksi yksilön käsitykset omasta elämästään vaihtelevat eri ikäjaksoissa.

Ihmiset kokevat elämässään tapahtuvat muutokset hyvin yksilöllisesti, joten on vaikea määritellä, kokeeko yksilö vanhemmaksi tulemisen kriisinä vai olisiko tarkoituksenmukaisempaa puhua siitä siirtymävaiheena tai elämänmuutoksena (ks. Stranden 1982, 22-24). Usein vanhemmaksi tulo määritellään siirtymänä, johon liittyvissä psykologisissa kehitystehtävissä on kyse niin yksilöllisistä isäksi ja äidiksi tulemiseen liittyvistä ja myös perheeseen toimivana kokonaisuutena kytkeytyvistä tehtävistä. Kehitystehtävät voivat käsitellä muunmuassa suhtautumista elämänolosuhteiden muuttumiseen, muuttuvaa suhdetta itseen tai omiin vanhempiin, suhdetta puolisoon ja tulevaan lapseen. (Karila 1989, 7-8.)

Tässä yhteydessä vanhemmuuteen siirtymistä on tarkasteltu vain yleiskuvan luomiseksi, koska tämän tutkimuksen toteuttaminen ajoittuu tilanteeseen, jossa lapsi on vuoden ikäinen — vanhempien haastatteluissa keskitytään lähinnä vanhemmuuden toteuttamisen tarkasteluun kyseisenä ajankohtana. Vanhemmuuteen siirtymisen vähäisellä huomioinnilla ei siis ole tarkoitus väheksyä sen merkitystä perheen arjen jäsentymiseen. Odotusajan eteneminen, vanhemmuuteen liittyvien kehitystehtävien ratkaiseminen ja vanhemmuuden kokeminen liittyvät nimittäin kiinteästi toisiinsa. Jos vanhempi pystyy odotusaikanaan realistisesti kuvittelemaan ja ennakoimaan elämää lapsen syntymän jälkeen, on vanhemmuuteen siirtyminen ja siihen liittyvät elämänmuutokset hallittavimpia (Karila 1989, 60-61). Karilan (1989, 33-35) tutkimukseen osallistuneista vanhemmista suurimmalle osalle raskaus oli ollut hyvin suunniteltua ja vain pienelle osalle raskaus oli tullut täytenä yllätyksenä. Raskaus on siis yhä useammin tietoinen valinta. Suunniteltavuuteen liittyy omalta osaltaan koulutuksen merkityksen korostaminen nyky-yhteiskunnassa, millä on vaikutuksia vanhempien perhesuunnitteluun. Yleinen suuntaus näyttäisi nimittäin olevan se, että yhtenä vanhemmaksi tulon lykkäämisen syynä on koulutuksen hankkiminen ennen ensimmäisen lapsen syntymää. Ensisynnyttäjät ovat vanhentuneet ja koulutuksen pituus näyttää liittyvän synnyttämiskään siten, että sitä vanhempana synnytetään, mitä korkeampi koulutus on (Nikander 1992, 20-22.) Ensimmäistä kertaa äidiksi tuleva on keskimäärin 27-vuotias (Suomalainen perhe 1994, 85) ja isäksi tullaan ensimmäistä kertaa 30-33 ikävuoden välillä (Nikander 1995, 24-25).

2.1.2 Mistä malleja vanhempana olemiseen?

”Arvostan sitä, että isä piti tietyt rajat, mitä sai tehdä ja kuri oli kohtalainen. Opetti sen, mikä on oikein ja mikä väärin. Mutta itse haluan olla kyllä läheisempi lapselle.”(Kauhanen 1998, 43.) Edellisessä otteessa erään isän haastattelusta tulee esiin niin kuva isästä lapselleen etäisenä kurinpitäjänä kuin kuva läheiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa pyrkivästä isästä. Nykyisin isän on tavoiteltavampaa olla jälkimmäisen kaltainen, mikä tulee ilmi muunmuassa siinä, että kun naiset hakevat usein äitiyden mallejaan omista äideistään, miehillä ei ilmene jatkumoa oman isän isyyden ja oman isyyden välillä — nykyisät eivät halua jäädä lapsilleen yhtä etäisiksi kuin heidän omat isänsä olivat heille. (Tigerstedt 1996, 54).

Myös Kauhanen (1998, 61) on isille tekemiensä haastattelujen pohjalta todennut ettei oman isän malli näyttänyt siirtyvän ainakaan sellaisenaan sukupolvelta toiselle. Haastattelut isät jakautuivat ikäänkuin kahtia, sillä osa halusi kuitenkin jossain määrin noudattaa isiensä menettelytapoja, kun taas osa omaksui poikkeavan ajattelu- ja toimintatavan, koska he näkivät isänsä antaman mallin liian vanhanaikaisena, perinteisenä tai epäonnistuneena. Miehillä ei useinkaan ole olemassa minkäänlaista roolimallia isyyteen, kuten muunmuassa Daly (1993) tutkimuksensa perusteella toteaa: miehillä oli suuria vaikeuksia määritellä oman isyytensä roolimalleja tai heillä ei ollut selvää mallia vaan he kokosivat identiteettinsä lukuisista eri lähteistä.

Oma yksilöllinen elämänhistoria vaikuttaa Harmaisen ja Ruoppilan (1984) mukaan vanhemmuuteen sosiaalistumiseen ja joskus kotoa saatuja vanhemmuuden malleja pyritään muuntamaan tietoisesti. Omien vanhempien antama malli on yksi, johon yksilö peilaa omaa toimintaansa ja joko tietoisesti/tiedostamattomasti toteuttaa sitä tai vastaavasti pyrkii toisenlaiseen toimintatapaan. Viimeksi mainitusta oli miesten osalta esimerkkejä jo edellä, mutta myös naisilla voi ilmetä samaa vaikka usein korostetaan sitä, miten tyttäret hakevat malleja omista äideistään. Jokinen (1996, 190) puhuu korjaavasta äitiydestä eli tullessaan äidiksi naisella on mielessä oma äiti ja tämän tekemät virheet, joita ei itse halua toistaa. Äärimmäisenä esimerkkinä korjaavasta äitiydestä Juntunen ja Krats (1997, 19) mainitsevat sen, ettei nainen halua äidiksi ollenkaan vaikeista lapsuudenkokemuksistaan johtuen.

Nurminen & Roos (1992, 133-137) tuovat esiin eri tapoja ratkaista vanhemmuuteen liittyvää ristiriitaisuutta. Yhtenä mahdollisuutena on torjua perhe-elämä ainakin toistaiseksi, toisena luoda oma malli vanhemmuuteen, jolloin ratkaisut tapahtuvat tilanteiden mukaan eivätkä sukupuolen tai sosiaalisten normien perusteella. Kolmantena mahdollisuutena on perinteisen, omilta vanhemmilta perityn vanhemmuusmallin toteuttaminen. Edellämainitut vaihtoehdot eivät kuitenkaan ole pysyviä vaan yksilö saattaa siirtyä mallista toiseen. Huomattavaa on myös se, etteivät vain mallit eroa toisistaan vaan niistä jokaisessa esiintyy erilaisia tapoja järjestää arkielämää. (mts. 133.)

Vanhempia opastetaan vanhemmuuteen ja tuetaan heitä siinä erityisesti ennen lapsen syntymää ja vanhemmuuden alkuvaiheissa erilaisten valmennusten tai vanhempien keskinäisten kokoontumisten avulla. Mielenkiinto varsinkin isyyden tukemista ja siihen liittyviä kokemuksia kohtaan on lisääntynyt, mistä on osoituksena muunmuassa aihetta käsittelevät tai isäryhmissä toteutetut opinnäytetyöt (ks. esim Fränti 1997; Komulainen & Sipiläinen 1999). Isätoimikunnan mietinnön (1999, 83) yhtenä toimenpide-ehdotuksena oli äitiys- ja lastenneuvolatoiminnan kehittäminen tukemaan entistä paremmin parisuhdetta, vanhemmuutta ja isyyttä. Perinteisesti neuvola on ollut naisten hallitsemaa todellisuutta eikä miesten osallistuminen neuvolatoimintaan ole ollut nykypäiviin asti kovin suurta. ”Uuden ” osallistuvan isän johdosta Hyssälä ja Hyttinen (1993, 24-25) toteavat tilanteen jossain määrin muuttuneen, mutta tuovat samalla esiin neuvolassa tapahtuvan mies- ja naiskulttuurien kohtaamisen ongelmallisuuden.

2.2 Isyyden määrittelyn moninaisuus

Kun isyyteen kohdistuvat tutkimukset ovat monipuolistuneet, ovat käsitykset miehisyydestä ja isyydestä muuttuneet. Tähän ovat vaikuttaneet Huttusen (1994, 47-48) mukaan muunmuassa seuraavat yhteiskunnalliset kehitystrendit tiedotusvälineiden ohella: naisten koulutustason kohoaminen ja heidän siirtymisensä yhä vaativampiin tehtäviin työelämässä, tasa-arvokeskustelun laajentuminen ja sen näkyminen mm. perhepolitiikassa ja työelämässä ja

yleisen tasa-arvoajattelun ja -tietoisuuden lisääntyminen erityisesti naisasialiikkeiden ansiosta. Erään näkemyksen isyyden muuttumisesta tuo esiin Lamb (1986) tarkastelemalla isää amerikkalaisessa yhteiskunnassa (ks. myös Pleck 1987, 83-97). Lamb erottaa isän roolin muuttumisessa neljä eri vaihetta moraalien opettajasta, perheenelättäjistä ja roolimallina olemisesta uuteen hoitavaan, kasvattavaan isään, kun 1970-luvun puolessa isä määriteltiin ensimmäistä kertaa aktiivisena, kasvattavana ja huoltapitävänä vanhempana (Lamb 1986, 5- 6).

Myös Huttunen (1993, 8-10) tuo esiin eri tutkimuksiin viitaten neljä psykologista isätyyppiä, joista voi nähdä isyyden kehityksen perinteisestä, poissaolevasta ja avustavasta isästä ”uuteen” isään. Tähän uuteen isyyteen sisältyy olettaus, että isä on aktiivinen ja osallistuva kaikissa lapsen hoitoon ja kasvattamiseen liittyvässä (Lamb 1986,4). Uusi isä on esimerkiksi mukana synnytyksessä ja osallistuu siitä lähtien lastensa toimintoihin eikä vasta heidän ollessa vanhempia. Uusi isä osallistuu päivittäiseen lapsen hoitoon eikä vain leikkimiseen lapsen kanssa. (Pleck 1987, 93.)

Vaikka media on ylistänyt aktiivista isyyttä noin kymmenisen vuoden ajan, omaavat monet hyvin erilaisen käsityksen isyydestä — Pleck (1987, 93-94) tuo esiin ristiriidan median korostaman uuden isyyden ja käytännössä miesten keskuudessa tapahtuneen todellisen muutoksen välillä, joka on saattanut johtaa joillakin näkemyksen uudesta, osallistuvasta isästä hylkäämiseen pelkkänä median luomana mielikuvana. Sinkkonen (1998, 18) nimeää isän, joka on lapsen hoidossa mukana alusta alkaen, osallistuu kaikkiin kotitöihin ja on paljon lastensa kanssa *pehmoisäksi*. Hänen mukaansa pehmoisuus on nykyisin noussut eräänlaiseksi ihanneisän malliksi ja asetettu yhteiskunnallisessa keskustelussa vastakkain *perinteisen isyyden* kanssa, johon liitetään muunmuassa emotionaalinen etäisyys lapsista ja vaimosta ja kotitöiden epätasa-arvoinen jakautuminen. Hän kyseenalaistaa sen, kuinka monen kohdalla tällainen pehmoisuus todellisuudessa toteutuu tämän ”ylhäältä annetun”, ei miehen itsensä todellisuudesta syntyneen ihanteen jäädessä usein saavuttamattomaksi.

Tällöin on syytä kiinnittää huomiota sanaan ”ihanne” — erilaiset ihanteet ja esikuvat tulevat ja menevät ja ne ovat usein yksilön saavuttamattomissa. Hoikkala (1998, 75-76) puhuu ihanteiden ja odotusten siirtymästä perheenelättäjäisästä hoivaavan isän ihanteeseen. Hänen mukaansa mediailmasto on sakeana pieniä lapsiaan hoitavaa ja kokkaavaa ideaalimiestä, isyyden vallankumouksen tyyppihahmoa. Ideaalista siksi, että Hoikkala näkee tämän

rinnalla todellisuudessa yhtä yleisenä kuvana miehen, jonka yleisimpänä ja ehkä mieluisimpana kotityön muotona ovat edelleen kodin huoltotehtävät. Kun tarkastelee uuden isän määritelmiä, on syytä muistaa sen olevan vain määritelmä eikä valmis muotti, johon kaikkien isien tulisi itsensä sovittaa. Yhteiskunnallinen tilanne luo helposti rajoja ja malleja, mitkä taas puolestaan toteutuessaan vahvistavat vallitsevaa kulttuuria. Huttunen (1998, 38) huomauttaa isien toimintaa ja ajankäyttöä perheessä koskevien tutkimusten tulosten liiallisesta yleistämisestä, tulosten antaman ”keskiarvoisan” harhaisuudesta. Tulosten pohjalta muodostuva ”tilastoisä” voi alkaa toimia standardi- tai normi-isänä, jolloin tapahtuu isyyteen liittyvien myyttien ja uskomusten uusintamista. Mahdollista on myös se, että tutkimusten antama kulttuuriin ja aikakauteen sidottu isäkuva alkaa näyttäytyä meille ainoana oikeana, normaali-isyytenä. (mts. 38.)

Badinter (1993, 236-237) tuo esiin tyypillisen isän muotokuvan hahmottelemisen mahdottomuuden, sillä isyyden todellisuus on nykyään kirjava. Sinkkonen (1998, 21-22) toteaa isyyden olevan roolina nykyisin lähes loputtoman elastinen ja epämääräinen ja väittää, ettei isyydellä enää ole mitään sisältöä eikä määritelmää sen ollessa ennemminkin tapa olla suhteessa lapseen, kuin että sosiaalinen isyys yhdistyisi tiettyyn mieheen. Tigerstedtin (1996, 56) mukaan laaja isyysmääritelmä käsittää isiksi isähahmot, kuten aktiiviset kummit, valmentajat tai ohjaajat (ks. myös Sinkkonen 1996, 33). Erilaiset isyydet eivät siis välttämättä kohtaa yhdessä henkilössä — miehen ei tarvitse olla samanaikaisesti lapsen sekä biologinen, sosiaalinen että psykologinen isä, että hänet voitaisiin lukea lapsen isäksi. Huttunen (1998, 37) kuitenkin näkee näiden kolmen isyyden jaottelun turhana ja absurdinakin niiden useimmiten yhdistyessä yhdessä miehessä.

Kaikkein uusimpana terminä isyyteen liittyen on noussut esiin *generatiivinen isyys* (jos vuoden 2000 presidentinvaalien yhteydessä esiinnoussutta ”kännykkäisyyttä” ei oteta huomioon), joka siirtää huomiota isyydestä sosiaalisena roolina kohti hyvän isyyden näkemistä generatiivisena työskentelynä, ”fatherwork”ina. Uusi määrittely viittaa isän omasta halusta lähtöisin olevaan toimintaan ja työskentelyyn nuoremman sukupolven hyväksi, aiemman (*fatherhood*) liittyessä kulttuurisesti ja sosiaalisesti muodostuneisiin odotuksiin siitä, millainen isän tulisi olla ja miten hänen tulisi toimia. Generatiivinen isä on sitoutunut van-

hemmuuteensa, hän haluaa huolehtia ja kykenee huolehtimaan seuraavasta sukupolvea. (Dollahite, Hawkins & Brotherson 1997, 17-23, 32.)

Huttunen (1998, 59) näkee generatiivisen isyyden käsitteen syvällisempänä ja teoreettisesti kantavampana kuin lähinnä ulkoisesti havaittaviin ja työnjaollisiin piirteisiin viittaavan uuden isän käsitteen. Hän luonnehtii generatiivisen isän olevan sitoutunut vanhemmuutensa yhtä paljon kuin puolisonsa eli vanhemmilla on yhtäläinen vastuu niin kotitöistä kuin lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Generatiivinen isä on pätevä edellämaituissa tehtävissä, koska hän on hankkinut niissä tarvittavat tiedot ja taidot ja ajoittainen kotona olo ansiotyön sijaan on hänelle yhtä vakava vaihtoehto kuin puolisolle. Osallistuminen edellämaituihin kodin piirissä tapahtuviin tehtäviin ja mahdolliseen koti-isyyteen ovat lähtöisin miehen omasta halusta eli isyyden tärkeys miehelle itselleen korostuu tämän uuden, generatiivisen isän määrittelyssä. (mts. 59.)

2.3 Äitiys odotusten ja muutosten kohteena

Suomen siirtyminen maatalousyhteiskunnasta palkkatyöyhteiskuntaan on käynyt nopeasti — 1960-luvulla alkaneen kaupungistumisen ja teollistumisen johdosta syntyi palkkatyöyhteiskunta, kun yleinen koulutustaso parantui ja naisten työhönosallistuminen lisääntyi (Suomalainen perhe 1994, 85-86). Kaupungistuminen ja tätä kautta palvelualan työpaikkojen lisääntyminen mahdollisti naisten pääsyn työelämään ja johti huomattaviin muutoksiin heidän työnkuvassa, koulutuksessa ja elämäntyyliä. Edellämaitut seikat ja naisten emansipaatio ovat olleet Nurmisen ja Roosin (1992, 137) mukaan olennaisia perhe-elämään liittyvissä muutoksissa — naisten pyrkimys sukupuolten väliseen tasa-arvoon niin työelämässä kuin kotona on kyseenalaistanut perinteiset sukupuoliroolit ja uudistanut naisen paikan määrittelyä yhteiskunnassa ja perheessä.

Äitiys on alettu nähdä vain yhtenä vaiheena naisen elämässä eli on erotettu naisella äitiydestä irrallaan oleva oma elämä (Nätkin 1997, 153). Silti

äitiys ei määritä vain synnyttäneitä naisia, äitejä. Äitiyteen joutuu ottamaan kantaa jokainen nainen, joka on potentiaalinen äiti ja synnyttävä. Äitiys ei siis määritä naiseutta vain henki-

lökohtaisella, kokemuksellisella tasolla, vaan myös naiseuden olemukseen liitettyä ominaisuutena, äidillisyytenä. (Vuorio-Lehti & Jauhiainen 1998, 195.)

Richardson (1993,1) toteaa äitiyden olevan länsimaaisessa yhteiskunnassa välttämättömyyden tunteakseen itsensä normaaliksi, naiselliseksi naiseksi ja että lapsensaanti palkitaan sosiaalisella hyväksynnällä edellyttäen tietenkin, ettei kyseessä ole naimaton nainen tai lesboäiti. Nätkin (1991, 12) näkee naiseuden liitettävän naisen biologiseen erityisyyteen ja äitiyden ideologian taas perustuvan tähän staattiseen käsitykseen naiseudesta. Hän nimeää naisen kyvyn tuottaa ja hoivata lapsia ”naisen luonnoksi”, joka käsitetään oikeaksi ja muuttumattomaksi naiseudeksi. Tietyn asian määrittely naiselle ”luontaiseksi” viittaa asian muuttumattomuuteen ja ongelmattomuuteen, jolloin keskustelu asiasta saattaa loppua siihen. Katvalan (1996, 31) mukaan ajattelutottumukset liittyvätkin siihen, että esimerkiksi isyydellä ja äitiydellä nähdään olevan luonnolliset muotonsa. Myös äitimyytti on yhteiskunnassamme laajalle leviittänyt asia, itsestänselvyys, josta vapautuminen on vaikeaa (mts. 31, 33).

Niemelä (1991) on erotellut äitimyytin vaatimuksiksi muunmuassa seuraavia: äidin pitää olla kärsivällinen ja rakastaa lastaan alusta alkaen; äidin tulee olla uhrautuva ja mukauttaa elämänsä mielellään vauvan tarpeiden mukaan; äidin tulee olla epäitsekäs ja unohtaa omat tarpeensa lapsen tarpeiden vuoksi; äidin tulee pyrkiä äitinä täydellisyyteen ja hänen tulee saada äitiydestään elämälleen koko sisältö. Katvala (1996, 97) toteaa tutkimuksensa pohjalta, että uhrautuvainen ja lapsikeskeinen äitimyytti elää edelleen keskuudessamme ja vaikuttaa äitiyttä koskeviin käsityksiin. Vahvimmin se näkyy hänen mukaansa äidin ja lapsen välisessä suhteessa siten, että nykyajan naiset ”tunnustavat kyllä isän tärkeyden ja puhuvat paljon tasavertaisuudesta, mutta kuitenkin siellä taustalla elää käsitys äidin tärkeydestä ja äidin vastuusta lapsen hyvinvoinnille” (Katvala 1996, 98).

Gordon (1990, 62-64, 128, 150) toteaa feminismien suojaavan naisia äitiyden myyttiltä — hänen haastattelemansa feministiäidit pystyivät havaitsemaan, analysoimaan ja kritisoimaan äitiyden sosiaalista konstruktioita, suhtautumaan kriittisesti yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja kulttuureihin ja äitiyttä koskeviin stereotyyppisiin odotuksiin ja myytteihin. Äitimyytin jonkinlainen horjuttaminen onkin aika ajoin paikallaan, nimittäin Kurki-Suonio (1996, 12-13) toteaa, että jos äitiyttä koskevat odotukset säilyvät muuttumattomina, merkitsee se uhkaa naisen ja miehen vanhemmuuden kehitykselle. Uhkana on nimittäin mielikuva äidistä

kodille omistautuneena myyttisenä ja uhrautuvana äitihahmona, mikä saattaa johtaa vaatimuksen uhrautuvasta äitiydestä ylläpitämiseen. Sen Kurki-Suonio taas katsoo johtavan tilanteeseen, jossa naiselle voidaan asettaa helposti uusia vaatimuksia, kuten uutta isyyttä opettelevan miehen tukemisen vaikka isäksi opettelemisen ei ehkä tarvitsisi enää olla erityis- asemassa myös naisen joutuessa todennäköisesti ihan yhtä lailla opettelemaan vanhemmuutta.

- - naisen yhteiskunnallinen asema on 1900-luvun alkupuolen jälkeen muuttunut ehkä radikaalimminkin kuin miehen naisen omaksuessa yhä johdonmukaisemmin koulutetun ansiotyöntekijän roolin. Naisen aseman yhteiskunnallisten muutosten ja isyyden roolissa tapahtuneiden muutosten tulisi heijastua myös naisen vanhemmuutta koskeviin odotuksiin ja toteutuksiin. Äitiyden sisällön muuttumisesta ei ilmeisesti kuitenkaan ole juuri keskusteltu. (Kurki-Suonio 1996, 12.)

Huttunen (1994, 59) toteaa uuden isyyden edellyttävän uutta näkemystä myös äitiyteen, ylipäänsä uudenlaista vanhemmuusajattelua. Kieltämättä isyyden muuttumisesta kuitenkin keskustellaan enemmän ja korostetaan esimerkiksi uuden isän tuleamista ja äitiys jää usein kuin itsestäänselvänä asiana syrjempään. Sommer (1994, 164-165) tuo provosoivasti esiin kysymyksen, onko äidin oltava nainen ja näkee lapsella olevan useita äitejä, jos äitiyttä tarkastellaan siitä näkökulmasta, kuka kulloinkin on lapsen kanssa hänen tarpeitaan vastavassa sosioemotionaalisessa vuorovaikutuksessa. Äiti-käsite saa näin perinteisestä poikkeavan määrittelytavan ja yhdistyy henkilöön, joka on erityisen vuorovaikutussuhteensa lapsen kautta tämän rakkauden ja kiintymyksen kohde.

Edelleen tämä kohde on kuitenkin useimmiten äiti (nainen), joka isää useammin kotiin hoitamaan lasta (ks. esim. Vauvaa hoitamaan 1999b, 5). Naisten siirtyminen ansiotyöhön on Julkusen (1999, 95) mukaan kuitenkin näkynyt siinä, että ansiotyökeskeisessä kulttuurissamme kotitöiden tekeminen on sekä vähentynyt että ollut vähäisempää useimpiin muihin ajankäyttötutkimuksissa mukana olleisiin maihin verrattuna. Kahden työssäkäyvän vanhemman perhe on Suomessa vallitseva sekä käytännön että ideologian tasolla — naisen on perusteltava kotiin jääntään, työhön menoaan taas ei (mts. 90). Katvalan (1996, 101) mukaan mahdollisimman hyvälle äidille onkin sopivaa käydä töissä, mutta toisaalta olisi kuitenkin hyvä, jos äiti jäisi vähintään vuodeksi kotiin hoitamaan lastaan. Kuronen (1991, 220) toteaa äitiyden olevan biologian ohella myös yhteiskunnallisten järjestelyjen tuote, sillä raskaus,

synnyttäminen ja lasten hoitaminen ja kasvattaminen ovat muuttuneet sen mukaan, mikä on ollut yhteiskunnassa milloinkin hyväksyttyä.

3 PERHEESTÄ LAPSIPERHEEKSI

3.1 Perhe(id)en määrittelyä lyhyesti

Perhe on muuttunut erityisesti vajaan kahden vuosikymmenen aikana tai ainakin perhemuodot — perinteisen ydinperheen rinnalle on noussut useita muita ”rakennelmia” (ks. esim. Coltrane 1996, 44-46; Taskinen 1994; Takala 1992). Perhettä määriteltäessä on parempi puhua perheistä kuin perheestä ja muistaa, ettei perhe vaihtele vain ajasta toiseen vaan myös samassa yhteiskunnallisessa tilanteessa olevat perheet eroavat toisistaan (Gittins 1985). Puhuminen perheistä perheen sijaan ei kuitenkaan poista perheen määrittelyn ongelmallisuutta ja tuo yksioikoisesti esiin perheiden moninaisuutta, sillä niiden määrittely tapahtuu, joskin tarkoituksettomasti suhteessa perhe-käsitteeseen (Muncie & Sapsford 1997, 17).

Perherakenteiden muuttumisen erityisesti avioerojen, yksinhuoltajaperheiden, yksinasuvien ja naimisissa olevien, työssäkäyvien naisten määrän lisääntymisen vuoksi perheen on usein väitetty olevan kriisissä (Gittins 1985, 7, 155.) Keskusteluissa on jopa oltu huolestuneita siitä, selviytyykö ”perhe” 1900-luvulta ollenkaan. Ajatus perheen häviämisestä ei kuitenkaan ole uusi vaan varsinkin sosiaalisen paineen ja pahoinvoinnin aikana tällainen kysymyksen asettelu on aiemminkin ollut esillä. (Stacey 1991,4.) Edellämainittu huolestuneisuus ei ole yllättävää, varsinkin jos ja kun perheellä on totuttu yleensä viittaamaan niin muodoltaan kuin sisällöltään muuttumattomana pysyvään kokonaisuuteen, jossa mies toimii perheenelättäjänä ja nainen kokopäiväisenä perheenhengettärenä, vaimona ja äitinä (Thorne

1982, 4). Julkisessa keskustelussa perinteistä perhemallia pidetään Coltranen (1996, 45) mukaan standardina, johon muunlaisia perheitä voidaan verrata ja tätä kautta arvostella. Tältä pohjalta tehty vertailu ei kuitenkaan vastaa todellisuutta vaan kohdistuu perheestä muodostuneeseen ideologiaan, joka usein luo ihmisille vääristyneitä odotuksia perhe-elämää kohtaan (ks. Gittins 1985). Nurminen ja Roos (1992, 138) toteavat kuitenkin tämän perinteisen perhetyypin, jossa työt jakautuvat sukupuolen mukaan olleen 1990-luvun alussa edelleen tyyppillisiin Suomessa ja muutokset tässä suhteessa hitaita.

Yhteiskunnalliset muutokset ja hyvinvointivaltion rakentaminen ovat kuitenkin johtaneet perheen modernisoitumiseen. Agraariyhteiskunnan tiiviistä lähiympäristöstä, kollektiivisuudesta, on siirrytty yksilöllisyyttä korostavaan elämäntapaan ja perheen ulkopuolelle on siirtynyt tehtäviä, jotka ennen kuuluivat sille. Perhe on silti edelleen säilyttänyt tehtävänsä yksilöiden tunnetarpeiden tyydyttäjänä ja intimiteetin säilyttäjänä. (Suomalainen perhe 1994.) Suomalaiset nimittäin korostivat muutaman vuoden takaisen perhebarometrin mukaan eniten perheen sosiaalista merkitystä eli muunmuassa läheisyyttä, yhdessä olemista ja henkistä tukea (Reuna 1997, 11-13).

Suomessa perheistä puhuttaessa puhutaan noin 80 prosentista väestöstä, jolloin perheen katsotaan muodostavan 1) avio- tai avoliitossa asuvat vanhemmat ja heidän lapsensa tai jompi kumpi vanhemmista lapsineen tai 2) avio- tai avopuolisot, joiden luona ei asu vakituisesti lapsia. Yhdessä asuminen on siis ehto perheeksi määrittämiseen, mutta esimerkiksi sisarukset, jotka asuvat keskenään tai isovanhempiensa kanssa eivät kuulu perheen määrittelyn piiriin. (Suomalainen perhe 1994.) Vuonna 1998 Suomessa oli 1 393 793 perhettä, joista lapsiperheitä eli perheitä, joissa asuu kotona vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi oli noin 45 prosenttia. Suurin osa (67 %) niistä oli avioparin ja heidän lapsiensa muodostamia, avoparien ja lasten noin 14 prosenttia ja yksinhuoltajaperheitä vajaa viidesosa (18,7%). (Tilastokeskus/yleisjulkaisut 2000.) Tyypillisin lapsiperhemuoto näytti siis edelleen olevan avoliitossa elävän parin ja heidän lapsiensa muodostama perhe, jonka suomalaiset myös määrittelivät kaikkein yleisimmin perheeksi, kun heitä pyydettiin vuoden 1997 perhebarometrissa määrittelemään, mikä perhe heidän mielestään on. Sen lisäksi useimmat katsoivat myös yksinhuoltajan lapsineen ja avoparin ja lapsien muodostavan perheen eli traditionaalinen perhekäsitys oli laajentunut jonkin verran. Suomalaisten perheen määrittelyistä oli kui-

tenkin huomattavissa, ettei uusien perhemallien hyväksyminen näkynyt vielä selvästi käytännön asenteissa, sillä perinteiset perheen määrittelijät eli siviilisäätö ja lapset olivat määrittelyssä edelleen tärkeitä. (Reuna 1997, 10, 14-21.)

3.2 Lapsiperheisiin kohdistuva yhteiskunnallinen tuki

Lasten kustannukset kuuluvat Suomessa valtaosaltaan edelleen yksityistalouden eli yksittäisten perheiden piiriin. Perheet ovat reagoineet taloudellisen tilanteen muuttumiseen sopeuttamalla hankkimiensa lasten lukumäärän lähemmäksi taloudellisia mahdollisuuksia. Eri selvitysten mukaan toivottu lapsimäärä näyttää olevan selvästi korkeampi kuin tosiasiaassa hankittujen lasten määrä. (Suomalainen perhe 1994,67; ks. myös Reuna 1997, 34-38.) Perhepolitiikan tavoitteena on kuitenkin ollut osallistua lasten huollon ja hoidon kustannuksiin niin, ettei lapsesta aiheudu perheelle liiallista taloudellista raskautta. Eniten tukea lapsiperheille on tullut lapsilisien ja päivähoidon kautta. (Sosiaaliturvan suunta 1999-2000, 28.) Perhepolitiikassa on ollut suuntauksena siirtyä rahan jaosta palvelujen tuotantoon, mistä on osoituksena muunmuassa voimakas panostaminen pienten lasten hoitojärjestelyjen tukemiseen — 1990-luvun alussa perhepoliittiseen tukeen vuosittain käytetystä 25 miljardista 13 miljardia suuntautui suoraan pienten lasten hoitojärjestelyjen tukeen. (Suomalainen perhe 1994, 70, 74.)

Äitiysvapaan aikana, joka alkaa 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa ja on pituudeltaan 105 arkipäivää, äidille maksetaan äitiysrahaa 105 arkipäivältä. Äitiysrahakauden aikana isän on mahdollista saada isyysrahaa 6-12 arkipäivältä ja lisäksi kuudelta arkipäivältä kahden kuukauden aikana äitiys- tai vanhempainrahakaudella eli *isyysvapaan* pituus on yhteensä 18 arkipäivää. Vuodesta 1985 lähtien vanhempainloman, nykyisen *vanhempainvapaan* eli 158 arkipäivää äitiysvapaan jälkeen on voinut pitää joko isä tai äiti tai molemmat vuorotellen, mutta enintään kahdessa osassa siten, että yhden lomajakson pituus on vähintään 12 päivää. *Vanhempainrahaa* maksetaan välittömästi äitiysrahakauden päätyttyä 158

arkipäivältä. (Suomalainen perhe 1994; Lapsiperheille. Lapsen ja vanhempien etuudet lapsen syntymässä, kasvaessa ja sairastaessa. 1999.)

Kansaneläkelaitoksen antamien tietojen mukaan vuoden 1999 syyskuussa vanhempainrahaa sai 48500 äitiä ja 5300 isää (Vauvaa hoitamaan 1999b,5). Näyttäisi siis siltä, että vanhempainvapaan käyttäjistä suurin osa on edelleen naisia. Isien vanhempainrahan käyttö on 1990-luvulla pysynyt suunnilleen samalla tasolla ”huipun” osuessa vuoteen 1992, jolloin vanhempainraha-oikeuksien käyttäjistä 37 prosenttia oli miehiä. (Haataja 1998, 11.) Kun Sääntti (1990, 12-13) tiedusteli tutkimuksessaan syitä, miksi isä ei pitänyt isyys- tai vanhempainvapaata kolme asiaa erottui selvästi: taloudelliset syyt, vuosiloman pitäminen lapsen syntymän yhteydessä ja työesteet. Vajaa kymmenesosa isistä ei ollut halunnut pitää ja nelisen prosenttia vastanneista ilmoitti, ettei äiti ollut halunnut isän pitävän isyys tai vanhempainvapaata.

Vanhempainrahakauden päätyttyä vanhemmilla on mahdollisuus saada *hoitovapaata* työsuhteen katkeamatta alle 3-vuotiaan lapsen hoitamiseen. Hoitovapaata voi pitää joko äiti tai isä, muttei samanaikaisesti. Työntekijä ei ole velvollinen maksamaan palkkaa hoitovapaan ajalta, mutta hoitovapaan ajalta on mahdollista saada *lasten kotihoidon tukea*, joka voidaan myöntää heti vanhempainrahakauden päätyttyä. (Sääntti 1990, 20; Lapsiperheille. Lapsen ja vanhempien...1999.) Vuoden 1998 lokakuusta lähtien työsopimuslain uudistuksen, jonka tavoitteena oli lisätä tasa-arvoa ja helpottaa lastenhoitoa kotona, mukaan isä/äiti voi jäädä (vähintään kuukaudeksi) hoitovapaalle, vaikka äiti/isä olisi vielä äitiys- tai vanhempainvapaalla. Vanhan lain mukaan hoitovapaalle jääminen ei ollut mahdollista samanaikaisesti, kun toinen vanhempi oli äitiys- tai vanhempainvapaalla. Taloudellista tukea uuden mahdollisuuden toteuttamiseen ei saa, mikä todennäköisesti rajoittaa sen käyttämistä. (Kujala 1999, 5.)

Muut huomattavat pienten lasten hoitojärjestelyihin kohdistuneet muutokset ovat kuitenkin olleet suosiossa. Alle 3- vuotiaalle lapselle on ollut oikeus saada vuodesta 1990 lähtien joko kunnan järjestämä päivähoitopaikka tai vaihtoehtoisesti jo aikaisemmin mainittua kotihoidon tukea tai uutena tukimuotona 1.8.1997 lähtien *yksityisen hoidon tukea*, joka maksetaan suoraan hoidon tuottajalle (yksityinen päiväkotitoi, perhepäivähoitaja tai perheen kotiin palkattu hoitaja). (Sosiaaliturvan suunta 1999-2000, 30, 33; ks. myös Pienten lasten

hoitoon tukea Kelasta 1999, 4.) Vuoden 1999 syyskuun lopussa kotihoidon tukea sai 61200 perhettä ja yksityisen hoidon tukea 9300 perhettä (Pienten lasten hoitoon tukea Kelasta 1999, 4). Yksityisen hoidon tuen käyttö on jatkuvasti kasvanut ja siitä suurin osa (78%) on kohdistunut yli kolmevuotiaisiin lapsiin, joista kuitenkin kaksi kolmesta oli vuoden 1999 alussa kunnan järjestämässä päivähoitossa. Alle kolmevuotiaista lapsista taas suurin osa hoidettiin kotona hoitojärjestelyjen jakautuessa seuraavasti: kunnallinen päiväkotiki 11% , kunnallinen perhepäivähoito 13%, muutama prosentti hoidettiin yksityisen hoidon tuella, hieman vajaa kolmannes vanhempainrahan avulla ja 40 % kotihoidon tuella. (Sosiaaliturvan suunta 1999-2000.)

4 ARJEN JÄSENTYMINEN LAPSIPERHEESSÄ

4.1 Arjen määrittämisen ongelmallisuus

Arjen määrittäminen ei ole niin yksinkertaista kuin itse sana ”arki” antaisi olettaa. Salmi (1991, 237-238) tuo artikkelissaan esiin arkielämän käsitteellistämisen ongelmallisuuden ja toteaa sen määrittelemisestä muunmuassa näin:

Yhtäältä arkielämä voi käsitteenä tuntua hahmottomalta möykyltä, joka kattaa ihmisten elämää epämääräisenä kokonaisuutena, sisältää mitä tahansa ja siten ei ilmaise mitään. Toisaalta niin arkiajattelussa ja myös tieteellisissä esityksissä arki mielletään hyvinkin selvästi. Silloin se käsitetään rutiinina, päivästä päivään toistuvana samana harmautena.

Salmi (1991, 238-239) toteaa, että arkielämä -käsitteen käyttö on varsin yleistä eri yhteyksissä, mutta koska sen merkitys jää usein määrittelemättä, on se käsitteenä muuttunut hahmottomaksi ja lopulta ilmaisukyvyttömäksi. Arkea on tosin pyritty Salmen mukaan määrittelemään eri tavoin, kuten näkemällä se vastakohtana ei-arjelle, uusintamisen alueena, rutiinin maailmana tai holistisena käsitteenä. Kosik (1978) määrittelee arjen ihmisten yksilöllisen elämän jakamisena kunkin päivän puitteisiin, ei vastakohtana esimerkiksi epätavalliselle tai juhlavalle, jotka sisältyvät myös arkeen ollen omalla tavallaan ennakoitavissa ja tuttua. (Salmi 1991, 239.) Tässä tutkimuksessa hahmottomuutta pyritään poistamaan tietyillä määrittelyn rajanvedoilla, mutta toisaalta myös tunnustetaan arkielämälle ominainen epämääräisen kokonaisuuden luonne eli määrittelyssä ei pyritä kaikenkattavuuteen vaan nostetaan esiin lähinnä arkielämän niitä puolia, jotka ovat tämän tutkimuksen kannalta olennaisimpia. Ter-

min ”arki” ohella voi kokonaisuutta korostaakseen puhua myös yksilön *elämismaailmasta* tai *jokapäiväisestä elämästä* tai *maailmasta*.

Jokapäiväinen elämä esittäytyy ihmisten tulkitsemana todellisuutena ja subjektiivisesti merkityksellisenä, yhtenäisenä maailmana. - - subjektiivisesti merkityksellisessä toiminnassaan tavalliset ihmiset eivät ainoastaan pidä jokapäiväistä elämismaailmaa itsestään selvänä todellisuutena. He myös tuottavat sen ajattelullaan ja toiminnallaan, ja sen todellisuus säilyy vain heidän ajattelunsa ja toimintansa kautta. - - Lukuisten todellisuuksien joukosta erottuu yksi, joka esittäytyy todellisuutena *par excellence*. Se on jokapäiväisen elämän eli arkielämän todellisuus. Etuoikeutetun asemansa perusteella se ansaitsee perustodellisuuden nimityksen. (Berger & Luckmann 1966/1994, 29-31.)

Berger ja Luckmann (1966/1994) korostavat jokapäiväisen elämän todellisuutta itsestäänselvänä todellisuutena, jossa todellisuuden subjektiivinen merkityksellisyys painottuu, mutta tämän ohella myös maailman intersubjektiivisuus — yksilön omat merkitykset ja toisten merkitykset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteinen maailma jaetaan toisten yksilöiden kanssa tietoisena siitä, että yksilön oma nykyhetki ei vastaa täysin toisten nykyhetkeä. Tässä tutkimuksessa korostetaan myös sitä, että yksilöt itse jäsentävät ja muokkaavat arkeaan, yksilö ei ole arjen viettävissä vaan myös yksilö ohjaa tai ainakin hänellä on mahdollisuus ohjata arkeaan aktiivisesti. Huomioitavaa on kuitenkin se, että yksilön konteksti/t ja laajemmin katsottuna elämäntilanne ja myös erilaiset yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat siihen, minkälaiseksi arki muodostuu.

Arjen tarkastelu kohdistetaan erityisesti perhe-elämään (esimerkiksi lapsen hoidon järjestäminen, lapsen hoidon ja kotitöiden jakautuminen vanhempien kesken, vanhemmuuden toteuttaminen) sekä myös työelämään ja näiden välisen suhteeseen (ks. haastattelurunko, Liite 1). Arjen määrittelyssä korostuu toimintojen rutiinimaisuus — sinällään esimerkiksi lapsen syntymä ainutlaatuisuudestaan (ja tuomistaan muutoksista) huolimatta on osa arkipäivän maailmaa, muutoksiin liittyvä uutuus haihtuu (Kosik 1978, Salmen 1991, 239 mukaan). Näin ollen lapsen hoitoon liittyvästä mahdollisesta alkujännityksestä, opettelemisesta ja totuttautumisesta on muodostunut tiettyjen rutiinien (lapsen nukuttaminen, lapsen syöttäminen, vaipanvaihto jne.) ohjaamaa toimintaa, johon voi tuki liittyä myös ainutkertaisia ja uusia kokemuksia.

4.2 Vanhemmuuden toteuttaminen

Vanhemmuus voi toteutua ja jakautua monella tasolla vanhempien kesken, vanhempi voi olla osallistuva monella eri tapaa. Kun tarkastellaan Isien ja äitien osallistumista lastenhoitoon ja sitoutumista vanhemmuuteensa, eivät yhteenlasketut tunnit ja toiminnot vanhempien ajallisesta ja määrällisestä osallistumisesta kerro koko totuutta, varsinkin kun yhtälöön lisätään Lambin (1986, 8) huomautus siitä, että osallistumisen ja sitoutumisen määrittelyt ja rajavedot vaihtelevat eri tutkijoiden välillä. Tutkimustulosten tarkastelussa pitää ottaa huomioon myös tarkastelukulma ja rajaukset, joiden pohjalta tulokset on saatu.

Kun tutkitaan esimerkiksi jaettua vanhemmuutta ja lapsesta huolehtimista vanhempien kesken, tulokset saattavat olla vääristyneitä siinä mielessä, että lapsesta huolehtimisen mallit, joihin vanhempien toimintaa peilataan ovat Hoikkalan (1998, 80) mukaan peräisin naisten perinteisestä hoivamaailmasta. Hän tuo seikan esiin esimerkin kautta, kuvailemalla seuraavanlaisen tilanteen: tilastokeskuksen kotityöaika-budjetti-barometri-mittaajan tullessa paikalle äidin suorittaessa siivoustoimia ja isän puuhaillessa pojan kanssa moponrämää yhdessä korjaten,

niin epäilemättä äidin siivoustoimet kirjattaisiin oitis yhteisen vanhemmuuden kotityösarakeelle, mutta mihin isän kuluttama aika merkittäisiin? - - isä ei ehkä saa lukea toimiaan kotityöksi, vaikka hänen toimensa mopon korjaamiseksi pojan kanssa on jaettua vanhemmuutta ja omalla tavalla myös lapsesta huolehtimista. Näin on, koska isän puuhat pojan kanssa viittaavat liikaa isyyteen harrastuksena.

Myös Palkovitz (1997, 200-201) huomauttaa ”osallistumis”- käsitteen epämääräisyydestä: mikä luetaan osallistumiseksi, miten sitä voidaan mitata ja vieläpä verrata sen määrää eri yksilöiden välillä? Hän kaipaa osallistumis -käsitteen määrittelyyn laajempaa näkökulmaa ja osallistumisen useampien ulottuvuuksien esilletuontia, sillä usein osallistumista tarkastellaan vain konkreettisen, jokapäiväisen lasten- ja kodinhoidon kautta, jolloin suppea määrittely voi jossain määrin lisätä entisestään kuvaa miesten vähäisemmästä osallistumisesta lastenhoitoon naiseen verrattuna. Isien ja äitien osallistuminen eroaa toisistaan sukupuolen mukaan eri tasoilla, mutta ilman osallistumisen laajemman ja muuttuvan määrittelyn huomiointamista on vaikea sanoa, kummat ovat osallistuvampia. (mts. 200-201,207.)

Lamb (1986,8) erottelee *vanhemmuuteen sitoutumisessa* kolme muotoa, joista yksi on *vuorovaikutus*, jolla tarkoitetaan aikaa, jonka vanhempi on lapsen kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Toinen sitoutumisen muoto on *saatavilla olo*, johon liittyy se, että vuorovaikutus ei ole intensiivistä vaan lapsi ja vanhempi voivat puuhailia omia askareitaan, mutta vanhempi on kuitenkin tarvittaessa lapsen käytettävissä. Kolmantena Lamb mainitsee *vanhemman vastuun* lapsen hyvinvoinnista ja hoidosta, jota on vaikea määritellä ja mitata, mutta se on kuitenkin ehkä tärkein vanhemmuuteen sitoutumisen muodoista. Vastuulliseen vanhemmuuteen luettavat toiminnot eivät suurelta osin liity suorassa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa olemiseen vaan käsittävät vanhemman huolen lapsesta ja lapsen hoitoon liittyvien käytännön asioiden suunnittelun ja järjestämisen.

Palkovitz (1997, 203) toteaa Lambin jaottelun omaavan merkittävän sijan vanhemmuutta käsittelevässä kirjallisuudessa, mutta huomauttaa sen jättävän ulkopuolelle useita vanhemman osallistumisen muotoja, joita hänen omissa tutkimuksissaan on tullut esille vanhempia haastattelujen ja observointien kautta. Palkovitz pyrkii osallistumisen uudelleenmäärittelyyn siten, että hän kiinnittää huomiota vanhemman osallistumisen vaihteluun eri elämäntilanteissa, yksilöllisiin eroihin ja ominaisuuksiin. Hän kohdistaa huomionsa seuraaviin seikkoihin, joista muutamaankin myös Lamb viittaa edellämainsuissa jaottelussaan: mitä enemmän vanhempi osallistuu ei välttämättä ole parhain vaihtoehto vaan olisi parempi puhua sopivasta osallistumisesta; osallistumista ei voida aina observoida ja mitata; osallistuminen ei välttämättä vaadi läheisyyttä — vanhemman ei tarvitse olla fyysisesti läsnä, hän voi osallistua ajatuksiensa ja tunteidensa kautta; osallistumisen taso ei ole pysyvä — osallistuminen voi vaihdella elämäntilanteiden ja niin lapsen kuin vanhemmankin kehittymisen mukaan. (ks. tarkemmin Palkovitz 1997, 207-210).

4.2.1 Isän ja äidin roolit

Rooleista ja niiden muuttumisesta puhutaan, mutta mitä käytännön tasolla on tapahtunut ja tapahtuu? Pleck (1985) selvittää puolentoista vuosikymmenen takaisessa teoksessaan amerikkalaisten työssäkäyvien pariskuntien kotitöiden ja lastenhoidon jakaantumista ja tuo esiin ”role overload” -termin, joka kuvaa työssäkäyvien naisten palkkatyön, kotitöiden ja lasten-

hoidon ylikuormittumista miehiinsä verrattuna. Hänen mukaan työssäkäyvien naisten miehet eivät nimittäin osallistuneet enemmän kotitöihin ja lapsen hoitoon kuin kotiäitien (mts. 15). Suomessa miesten ja naisten ajankäyttöä ja sen muuttumista lapsen syntymisen jälkeen tarkasteltaessa on havaittu lapsen muuttavan ratkaisevasti naisten arkielämää siten, että kokonaistyöajassa ansiotyön osuus vähenee ja kotityön osuus vastaavasti kasvaa, kun perheessä on pieniä lapsia. Miehillä perhetilanteen muutos lisäsi myös kotityöhön käytettävää aikaa, muttei muuttanut ansiotyöhön käytettyä aikaa eli miehillä näytti edelleen olevan selvä perheenelättäjän rooli ja naiset taas huolehtivat perheen hoivatarpeista. Lapsen syntymä näytti lisäävän entisestään perinteistä kotityön jakamista naisten ja miesten töihin, nimittäin nuorisaperheissä, joissa oli pieniä lapsia naiset tekivät yhä enemmän töitä, jotka liittyivät esimerkiksi siivoukseen ja ruokatalouteen, miesten osuus pysyi niissä ennallaan. (Niemi & Pääkkönen 1992, 27-29.)

Sommer (1994, 159) toteaa tilanteen olevan samansuuntainen tanskalaisissa pienten lasten perheissä eli äidit vastaavat suurimmasta osasta kodin piirissä tapahtuvasta työstä ja isät kodin ulkopuolella. Hän kuitenkin muistuttaa, että tämä tarkastelun kohteena oleva tilanne kuvaa vain tätä hetkeä ottamatta huomioon, mihin suuntaan esimerkiksi lastenhoidon jakaminen vanhempien välillä on menossa. Sommer viittaa siihen Langstedia ja Sommeria (1992) mukailleen ja toteaa, että on vielä paljon muutettavaa, jos lastenhoidon jakautumista tarkastellaan ”matemaattisen tasa-arvon” -näkökulmasta, jolloin lähtökohtana on se, että naiset ja miehet tekevät määrällisesti yhtä paljon. Mutta jos tarkastelun lähtökohdaksi otetaan muutokset työnjaossa perinteisen ydinperheen ajoilta tähän päivään, on huomattavia muutoksia tapahtunut. Lisäksi hän huomauttaa, ettei ole riittävää tarkastella työnjakoa pelkästään perheen sisällä vaan ottaa huomioon myös perheen ulkopuolella tehty työmäärä.

Voisiko näiden tulosten perusteella silti olettaa, että äitiys ja siihen perinteisesti liitetty kotitöistä ja lastenhoidosta huolehtijan rooli olisi säilynyt naisten työssäkäynnin lisääntymisestä huolimatta suuressa määrin ennallaan? Kurki-Suonion (1996, 12) mukaan vanhemmuuden reunaehtojen kuten sukupuolten välisen työnjaon muuttuminen edellyttää uuden vanhemmuuskulttuurin luomista. Yhtenä ”uutena” ratkaisuna on alettu korostaa jaettava vanhemmuutta.

4.2.2 Jaettu vanhemmuus

Russell (1983, 3) kyseenalaisti jo 1980-luvun alussa perinteiset käsitykset ensinnäkin isyydestä eli isästä perheenelättäjänä ja kurinpitäjänä ja toiseksi myös käsitykset lastenhoidon ja palkkatyön jakautumisesta sukupuolten kesken. Hänen vaihtoehdoisen näkökulman mukaan isät ja äidit kykenevät tasavertaisesti sekä hoitamaan lasta että ottamaan vastuun lapsen hoidosta heti tämän syntymästä lähtien; isät ja äidit ovat lapselle yhtä tärkeitä ja vanhemmilla on yhtäläinen vastuu huolehtia lapsen päivittäisestä hoidosta.

Jaetun vanhemmuuden voisi kuitenkin tutkimustulosten perusteella ymmärtää helposti päinvastaisella tavalla kuin mitä sillä yleisessä keskustelussa tarkoitetaan eli puhua jaetusta vanhemmuudesta perheessä ilmenevän työnjaon (naisten ja miesten työt) kautta. Jaettu vanhemmuus ei välttämättä toteudukaan lastenhoidon arkipäiväisten tehtävien tasapuolisena jakamisena, vaikka tunnepuolella molemmat vanhemmat tunsivat vanhemmuuden yhtä tärkeänä. Jaetun vanhemmuuden määrittely ei siis ole yksiselitteistä ja Huttunen (1998, 53) kummasteleekin tavoiteltavan isyyden epämääräisyyttä ja sitä ” mihin asioihin tasa-arvoa on ensisijaisesti haluttu? Kotitöihin, lasten hoitoon ja kasvatukseen vai tunnepohjaiseen vanhemmuuteen sitoutumiseen, vanhempana olemiseen ja vanhemmuudesta nauttimiseen?” Painotukset vaihtelevat perhekohtaisesti, kun vanhemmat arvioivat isän lisääntyvän osallistumisen hyötyjä ja haittoja yksilöllisissä tilanteissaan (ks. Lamb, Pleck & Levine 1987). Huttunen (1998, 59) näkee jaetun vanhemmuuden ideana palkkatyön ja vanhempana olemisen yhteen sovittamisen jollakin järkevällä tavalla.

Haavio-Mannila (1992, 79-80) toteaa, että yhteiskunnassamme on nykyisin sosiaalisesti hyväksyttyä ja toivottavaa, että nainen suuntautuu työhön ja mies perheeseen. Huttunen (1998, 46) tuo kuitenkin esiin Gilbertiin (1993) viitaten tasa-arvoisen vanhemmuuden ja työelämän kaksinkertaisen ristiriidan seuraavasti: ”sen lisäksi että isyys ei sovi työelämään, siihen ei sovi myöskään äitiys”. Yhdeksi Isätoimikunnan (Isätoimikunnan mietintö 1999, 84) tutkimus- ja kehittämishankkeeksi nousikin hanke, ”johon liittyen toteutetaan näkyvä tiedotusohjelma, jolla pyritään kehittämään työpaikoilla ja perheissä vallitsevia asenteita myönteisemmiksi perhekeskeistä isyyttä ja isien perhevapaita kohtaan”. Tuoreimpana esimerkkinä tavoitteen toteutumisesta käytännön tasolla on Ylen tv-uutisissa 28.1 2000 uutisoitu erään

pohjoissuomalaisen ohjelmistotoimiston käytäntö maksaa isyysvapaalle jäävälle työntekijälleen täysi palkka isyysvapaan ajalta.

Tämänsuuntaisten muutosten ja toimien tärkeys ja toivottavuus työpaikoilla tulevat esiin myös tasa-arvoministerin ja tasa-arvovaltuutetun julistamasta kilpailusta tasa-arvon edistämisestä työpaikoilla. Kilpailun voittajia eli tasa-arvoisia työpaikkoja palkitaan seuraavien kriteerien perusteella: Onko työpaikalla tasa-arvosuunnitelma? Kannustetaanko työpaikalla isiä vanhempainlomalle, edistetäänkö naisten uraa ja onko palkkaus tasa-arvoista? Joutaako työ perheen tilanteen mukaan? (ks. tarkemmin Tasa-arvoisia työpaikkoja palkitaan 2000, 22.) Jos tämänsuuntaiset toimet yleistyvät ja osoittautuvat vielä toimiviksi käytännössä, ne eivät voi olla vaikuttamatta ainakin jossain määrin ensinnäkin työelämän tasa-arvoistumiseen ja tätä kautta myös vanhemmuuden toteuttamiseen, kun perhe- ja työelämän yhdistämisen mahdollisuudet sekä isillä ja äideillä näin todennäköisesti moninaistuisivat.

4.3 Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen

YK:n kansainvälisen perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan yhtenä keskeisenä pohdinnan kohteena oli työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmallisuus. Keskustelujen pohjalta todettiin, että perhepolitiikassa on panostettu paljon pienten lasten hoidon järjestämiseen, mutta silti työn ja perheen yhteensovittaminen nähtiin yhtenä suomalaisen vanhemmuuden tärkeistä haasteista. (YK:n kansainvälisen perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportti 1995, 57.) Tämä ei ole yllättävää, sillä onhan Suomi tunnetusti korkeaa koulutusta arvostava (koulutus)yhteiskunta ja vaatimukset työelämään pääsemiseen ja siellä pysymiseen ovat nousseet. Työnantajien näkökulmasta on ymmärrettävää, että he palkkaavat työntekijöitä, jotka ovat valmiita sitoutumaan työhönsä usein vapaa-aikansa kustannuksellakin, milloin perheellisen on usein joko joustettava perhe-elämästään tai tavoitteistaan työelämässä. Perhe- ja työelämän yhteensovittaminen on saanut osakseen lisää huomiota vuoden 2000 presidentinvaalien yhteydessä, kun ehdokas Esko Aho on usein jopa puolustelemaan sävyyn joutunut kommentoimaan elämäntilannettaan pienten lasten isänä, joka viettää suuren osan

ajastaan työn parissa toisella paikkakunnalla kuin perheensä. Keskusteluissa on myös käsitelty Ahon puolison ratkaisua jäädä korkeakoulututkinnon saaneena kotiin hoitamaan lapsia ja kysely, onko hän joutunut näin tinkimään ja luopumaan omasta urastaan.

Naisten korkea koulutustaso ja työssäkäynti on lisännyt omalta osaltaan työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmallisuutta. Salmi (1996, 212) toteaa, että naisten tulo työmarkkinoille teki työn ja perheen yhteensovittamisesta ja lasten hoidon järjestämisestä ongelman. Perinteisestihän naiset olivat huolehtineet kotona ollessaan lastenhoidosta, jonka järjestäminen oli tällöin ollut perheiden tai äitien yksityisasiasia. Yhteiskunnan asiana lasten päivähoitoa ryhdyttiin järjestämään, kun tasa-arvoajattelun mukaisesti naisten kodin ulkopuolella tapahtuva ansiotyö alettiin vähitellen nähdä naisille kuuluvana oikeutena. Päivähoidon, vanhempainlomien ja hoitovapaiden kautta naisille on haluttu turvata mahdollisuudet ansiotyöhön, mutta kaksi jälkimmäistä ovat itse asiassa olleet myös heikentämässä naisten työmarkkina-asemaa. Naiset nimittäin käyttävät suurimman osan esimerkiksi vanhempain- ja hoitovapaista ja leimautuvat näin työmarkkinoilla mahdollisesti jopa epäluotettavaksi työvoimaksi mahdollisten poissaolojen takia. (mts. 212-213.)

Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja siihen liittyvät mahdolliset ongelmat koskettavat siis edelleen todennäköisesti useammin naisia kuin miehiä, mutta Kinnunen, Loikkanen & Mauno (1995, 386) kuitenkin huomauttavat työn ja perheen yhteensovittamista koskevien tutkimusten vinoutumasta. Tutkimukset ovat useimmiten keskittyneet naisiin, joten miesten kokemusten selvittäminen vaatii lisätutkimusta varsinkin isän roolin muuttumisen johdosta. Tätä vinoutumaa on jossain määrin suoristanut Kinnunen, Koivusen ja Maunon (1997) tutkimus, joka tarkasteli sekä naisten että miesten kokemia työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmia. Sen pohjalta oli selvästi huomattavissa työstä perheeseen suuntautuva ristiriita, nimittäin tutkimukseen osallistuneista sekä miehistä että naisista noin 40 prosenttia ilmoitti kokevansa tätä ristiriitaa vähintään joskus, perheen ulottamat kielteiset vaikutukset työhön osoittautuivat sen sijaan vähäisiksi (ks. myös Mauno 1999). Työelämän häiritsevyys perhe-elämää kohtaan selittyi työhön liittyvillä stressitekijöillä, joista merkittävimpinä oli sekä miehillä että naisilla työssä koetut runsaat aikapaineet.

4.3.1 Päivähoidon kehittäminenkö ratkaisu työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmaan?

Ajalla ja ajankäytön järjestämisellä on tärkeä asema jokapäiväisen elämän kokonaisuuden kannalta, sillä jokaisella arkielämäämme liittyvällä instituutiolla on omat aikarakenteensa, aikataulunsa ja määräaikansa (Salmi 1996, 216-217). Näiden kaikkien huomioonottaminen ja yhdistäminen voi vaatia monessa mukana olevalta melkoista taituruutta ja monelle kello tuntuukin tikittävän liian tiuhaan. Tanskassa, Frederiksbergin kaupungissa vanhempien ja lasten kiireetöntä ja laadukasta yhdessäoloaikaa on yritetty lisätä päivähoitokokeilulla muunmuassa seuraavin seikoin: lapsen tuonti- ja hakutilanteet on tehty äärimmäisen joustaviksi — vanhemmat päättävät itse lapsen tuontiajan aamulla ja voivat tarvittaessa tilata auton noutamaan lapsen kotiovelta; jotta vanhempien ei ”tarvitse raahautua kiukuttelevan ja väsyneen lapsen kanssa” kauppaan työpäivän jälkeen, he voivat jättää kauppa-asiat päiväkodin hoidettavaksi; myös pyykinpesu onnistuu päiväkodin puolesta tai jopa ilta-aterian ostaminen — näin perheelle jää enemmän yhteistä kotiaikaa. (Askjaer 1999.)

Sinällään edellisen kaltainen kokeilu kuulostaa hyvältä ja nykyaikaiselta, onhan mahdollisimman monet palvelut saatavissa saman katon alta vaivattomasti, mutta onkohan tätä vaivattomuutta, joustavuutta ja helppoutta lähdetty hakemaan väärästä paikasta? Onko päivähoito se, joka joutuu perheiden muuttuvissa tilanteissa joustamaan, eikö ratkaisuja vanhempien ja lasten yhteisen ajan vähenemiseen tai paremminkin lisäämiseen tulisi lähteä hakemaan enemmänkin esimerkiksi työelämän parista? Jos edellisen kaltaiset päivähoitokokeilut yleistyvät, niin eivätkö ne samalla tarjoa työelämälle mahdollisuuden vaatia perheellisiltä työntekijöiltään enemmän ja vanhemmille taas parempaa mahdollisuutta suostua työelämän vaatimuksiin?

Väliaikaisena ratkaisuna tai esimerkiksi vuorotyötä tekevien kohdalla edellämainittu päivähoitomuoto on ymmärrettävä vaihtoehto, mutta jos päivähoitoa lähdetään kehittämään kyseiseen suuntaan varsinkin, kun edellämainittuun kokeiluun osallistuneen päiväkodin lapsista suurin osa oli alle 3-vuotiaita, tuntuu kuin osa perhe-elämään kuuluvista asioista jäisi monen kohdalta kokematta. Ruuanlaitto ja pyykinpesu voi olla myös samalla puuhailua lapsen kanssa, vaikka joskus lasten- ja kodinhoitoon liittyvien palveluiden käyttäminen on tie-

tenkin perheen arjen helpottamisen kannalta hyvä ratkaisu. Perheen käyttäessä esimerkiksi ulkopuolista siivouspalvelua olisi kuitenkin huomionarvoista pohtia sitä, mihin vanhempi todellisuudessa säästyvän ajan käyttää — lapsen kanssa olemiseen vai ansiotyön tekemiseen? Isätoimikunnan mietinnössä (1999, 38) esitetään myös samansuuntaisia ajatuksia perheen yhteisen ajan lyhentymisestä entisestään seuraavien järjestelyjen johdosta: esimerkiksi jotkut vanhemmat, joilla siihen on taloudelliset mahdollisuudet saattavat järjestää pienten lasten hoidon jo varhaisessa vaiheessa ostopalveluina tai lastenhoitoa ja kotiapua saatetaan tarjota työsuhde-etuna, jotta työilleen omistautuneiden vanhempien työn ja perheen yhteensovittaminen helpottuisi.

4.3.2 Huomion kohdistaminen työ- ja perhe-elämän erottamiseen ja työn aikapaineiden vähentämiseen

Ratkaisuna kysymykseen, mistä vanhemmat saisivat enemmän aikaa perheen parissa olemiseen, voisi yksinkertaisesti kehottaa vanhempia vähentämään työaikaansa ja työmääräänsä, mutta jokainen tämän päivän työelämää vähänkään tunteva voi todeta, ettei kehoitus olisi kovin monelle realistinen. Toisaalta Salmi (1996, 215) tuo kuitenkin esiin sen, että: ”On alettu kysyä millä tavoilla työelämä asettaa ehtoja ihmisten elämän kokonaisuudelle, missä määrin työelämässä työntekijöiden nähdään olevan ihmisiä, joilla on muutakin elämää kuin työelämä.” Yhteensovittamisen ongelman sijaan pitäisikin ehkä enemmän puhua työ- ja perhe-elämän erottamisesta ja siihen liittyvistä ongelmista. Tämä on osittain vain termeillä viisastelua, mutta yhteensovittaminen saattaa johtaa mielikuvaan siitä, että työ- ja perhe-elämä ovat kuin toistensa jatkumoa, joiden raja on muuttunut häilyvämmäksi tai sitä ainakin kirjaimellisesti (ajallisesti) venytetään.

Työn aikapaineiden vähentämiseen tulisi Kinnusen, Koivusen ja Maunon (1997) tutkimuksen perusteella kiinnittää huomiota työn ja perheen vuorovaikutuksen ja tätä kautta myös perheen hyvinvoinnin edistämiseksi. He toteavat, että perinteiset ratkaisut, joilla on säädelty työhön tai perheeseen käytettävää aikaa, kuten osa-aikatyö ja vanhempainlomat, ovat olleet suurimmalta osin naisten käyttämiä. Miesten osallistumista kotitöihin ja vanhemmuuteen tulisi edistää sukupuolten tasa-arvoisten mahdollisuuksien laajentamiseksi ja myös

siksi, että perhesitoutunut miestyyppe eli ”uusi isyys” osoitti tutkimuksen mukaan parantavan sekä miesten että naisten perhehyvinvointia. (mts. 113.) Työmaailmassa vallitsevat asenteet ja suhtautuminen isän työstä poisjääntiä kohtaan lapsen takia eivät kuitenkaan aina kannusta isää suuntautumaan enemmän perhettä kuin työtä kohti (ks. Huttunen 1998; Lehto-Trapnowski 1998). Äidit taas saattaisivat haluta luoda uraa, mutta peritty käsitys äidistä kaikkensa lapsilleen antavana hoivaajana synnyttää heille usein ristiriitaisia tunteita ja vaikeuttaa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta (Juntunen & Krats 1997, 37).

4.4 Periaatteen ja käytännön välinen ero tasapuolisen työnjaon tarkastelussa

Suomessa vuonna 1998 tehdyn perhebarometrin (Reuna 1998) mukaan sekä naiset että miehet totesivat naisten hoitavan enemmän perheeseen liittyviä töitä, jotka olivat edelleen jakautuneet miesten ja naisten töihin. Poikkeuksena oli lapsen liittyvien velvollisuuksien jakautuminen, jossa erot sukupuolten välillä eivät korostuneet. Molemmat vanhemmat huolehtivat lasten hoitoon liittyvistä asioista, naiset tosin edelleen miehiä enemmän. Vaikka kotitöiden katsottiinkin jakautuvan epätasaisesti, suurin osa kyselyyn vastanneista ilmoitti olevansa tyytyväisiä siihen, miten eri tehtävät ja velvollisuudet heidän perheessä oli jaettu. Kun käytännössä toteutunutta työnjakoa verrattiin asenteisiin perheen velvollisuuksien jakamiseen puolisoitten kesken, oli perhebarometrin tuloksien pohjalta huomattavissa eroavuuksia periaatteellisen ja käytännön tason välillä. Tutkimukseen vastanneiden mielestä miehen ja naisen tulisi periaatteessa kantaa yhtä suuri vastuu perheeseen liittyvistä velvollisuuksista, vaikka huomattavissa oli myös ajatuksia vastuun jakamisesta perinteisen sukupuolijaon mukaisesti. Vastuu lapsiin liittyvissä asioissa painottui hieman enemmän naisille, mutta valtaosa korosti molempien sukupuolten tasapuolista osallistumista. Tasapuolisempaan tehtävien jakoon pyrittiin siis asenteiden tasolla, käytännössä se ei kuitenkaan vielä perhebarometrin mukaan näkynyt muualla kuin lasten hoidossa ja kasvatuksessa, kuten jo aiemmin todettiin, mutta silti tilanteeseen oltiin tyytyväisiä. Perhebarometrin tuloksien pohjalta heräsi kysymykset

periaatteellisen ja käytännön vastuun välisestä suhteesta arjen velvollisuuksien jakamisessa ja siitä, onko tasa-arvo itse asiassa toivottu asia ja mitä sillä tarkoitetaan.

Tasa-arvo näyttäisi yleisesti ottaen olevan Suomessa toivottu asia, nimittäin vuonna 1998 tehdyn tasa-arvobarometrin (Melkas 1998) mukaan yleinen asenneilmasto kannatti sukupuolten välistä tasa-arvoa yhteiskunnan eri alueilla. Perhe-elämän osalta sukupuolen mukaista tehtävänjakoa lapsiperheiden arkipäivässä haluttiin vähentää ja kannatusta sai suuressa määrin myös miesten suurempi osallistuminen lastensa hoitoon ja kasvatukseen. Silti tavallista oli se, että naisilla oli laajempi vastuu kotitöistä ja vastuu erilaisista kotitöistä jakautui varsin perinteisesti naisten ja miesten töiden mukaisesti. Tässä yhteydessä on syytä huomata tiettyjen termien epämääräisyys niiden määrittelyn vaikeudesta johtuen. Tällaisia termejä tai sanoja ovat esimerkiksi (yhtäläinen) vastuu, tasa-arvo ja tasapuolisuus. Tasa-arvobarometrin toteuttamisen yhteydessä ei oltu pyritty tasa-arvon tarkkaan määrittelyyn (ks. Melkas 1998, 5) eikä tässäkään tutkimuksessa sitä määritellä tarkasti, koska tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on juuri tarkastella, miten vanhemmat itse tulkitsevat esimerkiksi työn- ja vastuunjaon tasapuolisuuden omalla kohdallaan ja selventää termiä sitä kautta.

Yhtenä esteenä roolien muuttumiselle kotona on tuotu esiin naisten oma halu pitää tehtävät ja valta lujasti itsellään, kuten Koski-Hyvärisen & Puttosen (1987, 126-128), tosin yli kymmenen vuoden takaisessa tutkimuksessa tuli esiin, kun isät katsoivat naisten omien asenteiden pitävän yllä nykyisiä sukupuolieroja sekä koti- että työelämässä. Yhtenä selityksenä perheen työnjaon muuttumattomuudelle voi toki olla naisten haluttomuus luopua perinteisestä asemastaan perheessä varsinkin, jos ”eriarvoinen tilanne työelämässä tukee perinteistä työnjakoa perheessä: perheestä voi muodostua vaimolle tärkeä vaihtoehtoinen pätemisen alue ja perheelle voi olla taloudellisesti edullisempaa tukea miehen kuin vaimon työuraa” (Melkas 1998, 38). Naiset saattavat ansiotyöhön ja urakehitykseen liittyvien epävarmuustekijöiden johdosta haluta säilyttää kodin ja perheen identiteetin ytimenä (Isätoimikunnan komiteanmietintö, 3). Lisäksi kotitöistä puhutaan usein negatiiviseen sävyyn ja unohdetaan se, että perheeseen liittyvä vastuu on myös positiivista, vastuuta perheestä halutaan ottaa ja kantaa, kuten Reuna (1998, 56) huomauttaa.

Isä on toiminut perinteisesti vastuunkantajana perheen taloudellisesta toimeentulosta, mutta nykyään kahden työssäkäyvän vanhemman perheessä huomio on kohdistunut

muunlaiseen vastuun kantamiseen. Isän lisääntyvä osallistuminen niin kotitöissä kuin lapsen hoidossa nousee yleisessä keskustelussa esiin varsin tärkeänä ja toivottavana seikkana perheen toiminnan kannalta ja siihen liittyviä myönteisiä seikkoja on korostettu jo pidemmän aikaa (ks. Lamb 1986, 16-17; Sommer 1986, 51). Sinkkonen (1998 18, 37-38) katsoo isyyteen kuuluvan hoivaavia puolia, joiden käyttäminen rikastuttaa sekä vanhempien että lasten elämää, mutta näkee miehisyyden ja pehmoisyyden, eräänlaisen ”kakkosäitiyden”, yhteensovittamisen ongelmallisena. Perinteisen maskuliinisuuden normeihin, kuten naisellisuuden karttamiseen, rajoittuneeseen ja hallittuun tunteiden näyttämiseen ja aggressiivisuuteen (Levant 1992, 380) hoivaava isyys ei todellakaan sovi sen muodostaessa uhan perinteiselle miehisyydelle, jonka asettamia ihanteita on alettu vähitellen kyseenalaistaa (Huttunen 1998, 41).

Jos miehisyys kuitenkin määritellään edellämainittujen perinteisten määritelmien mukaisesti ja sitä yritetään sovittaa yhteen Sinkkoson esiin tuoman pehmoisyyden kanssa, syntyy ongelmia väistämättä. Kyseessä on kuitenkin määritelmien yhteensopimattomuus. Kysymys ei ole välttämättä yhtä karkeasta ristiriidasta käytännön tasolla tai sitä on ainakin mahdotonta arvuutella, kun ei ole olemassa kattavaa selvitystä esimerkiksi siitä, missä määrin miehet kannattavat perinteisiä maskuliinisuuskäsityksiä tai kuinka moni mies on halukas todella toteuttamaan uudenlaista isyyttä, kuten Huttunen (1998, 41) tuo esiin. Monet tekijät liittyvät siis ensinnäkin määrittelyjen ja käytännön, periaatteen ja käytännön väliseen suhteeseen ja näin myös perheen sisäiseen työnjakoon ja sen tasapuoliseksi kokemiseen — muutokset tai muuttumattomuus tietyllä elämänalueella tai tietyissä tekijöissä vaikuttavat luonnollisesti toiseen elämänalueeseen tai siihen yhteydessä oleviin tekijöihin.

4.5 Yhteenvetoa: lapsiperheen arjen monet tekijät

Edellä on koottu yhteen erilaisia lapsiperheen arkeen ja vanhemmuuden toteuttamiseen liittyviä tekijöitä kirjallisuuden pohjalta. Ne pitävät sisällään arjen varsinaisten *tekijöiden* eli vanhempien, jotka itse *tekevät* arjestaan tietynlaista, myös asioita, jotka vaikuttavat arjen

muotoutumiseen ikäänkuin välillisesti. Esimerkiksi työelämä, lapsiperheisiin kohdistuvat erilaiset tuet ja vanhemmuuden, isän ja äidin roolien määrittely yhteiskunnassa vaikuttavat kukin omalla tavallaan siihen, minkälaiseksi vanhempien ja lapsiperheen arki muodostuu. Joskus ne voivat tosin näyttää sisältävän välillisten vaikutusten sijaan suoran vaikutuksen perheen arkeen. Varsinkin sekä työelämä ja yhteiskunnallinen tuki yhdessä saattavat muodostaa perheen taloudellisesta tilanteesta sellaisen, etteivät vanhemmat välttämättä koe valinnanmahdollisuuksia arkensa ja vanhemmuutensa toteuttajina.

Toisaalta erilaisten perheen ulkopuolisten tekijöiden nähdään joskus ehkä liiankin hanakasti toimivan perheen arjen jäsentäjinä, ikäänkuin arjen jäsentäjät itse eli vanhemmat eivät pystyisi tilanteeseensa vaikuttamaan — Auvinen (1995) puhuu jopa vieraantumislmiöstä hyvinvoinnin vastakohtana, johon liittyy muunmuassa se, että perheen elämän perusratkaisutkin saattavat määräytyä perheen ulkopuolelta. Tämä ei kuitenkaan ole yllättävä vaan lähinnä ymmärrettävä ilmiö viime vuosien yhteiskunnallisen tilanteen eli suuret työttömyysluvut huomioonottaen. Työ on edelleen ja ehkä työttömyyden aikana jopa korostuneemmin toiminut (ainakin yhteiskunnan kannalta) yhtenä yksilön arvon ja hyödyllisyyden määrittäjänä. Toisilla työtä ei ole, mutta vastaavasti ne kenellä sitä on yrittävät pitää siitä kiinni, usein työn ulkopuolisen elämän kustannuksella. Joillakin, myös osalla pienten lasten vanhempia työtä näyttäisi olevan jopa liaksi asti, jolloin työn ja perheen yhteensovittamisesta tai erottamisesta voi syntyä ongelmia tai ainakin erinäisiä järjestelyjä vaativa kokonaisuus.

Lapsiperheen ja ylipäättään suomalaisen perheen tilannetta ja arkea on selvitetty erilaisten barometrien (Reuna 1997; Reuna 1998; Reuna 1999) ja tilastointien (Niemi & Pääkönen 1992; Sosiaaliturvan suunta 1999-2000) avulla, mutta harvemmin määrällisten tulosten yhteydessä on tutkimuksen tai selvityksen luonteesta johtuen paneuduttu siihen, mitä lukujen takana on. Lisäksi saatetaan lapsiperheen elinolojen nykytilanteen kartoittamisen yhteydessä tuoda esiin sinällään paikkansa pitäviä toteamuksia, jotka yhdessä esitettynä kuitenkin ovat jokseenkin yhteensopimattomia. Esimerkiksi Auvinen (1995, 56) toteaa, että

Äiti voi olla pakotettu hoitamaan lasta kotona, vaikka hänen kiinnostuksensa ja pyrkimyksensä suuntautuisivat myös kodin ulkopuolelle, tai vaihtoehtoisesti hän kokee tekevänsä liian paljon työtä, on väsynyt ja haluaisi omistaa ajastaan enemmän kodille kuin on mahdollista. Tällaisia äitejä on Pohjoismaissa paljon. (Auvinen 1995, 56.)

Toisaalta Auvinen (1995, 70) kuitenkin tuo esiin, että pohjoismaisissa lapsiperheissä perhetilanteeseen tyytyväisyys on 80 prosentin luokkaa ja lisäksi tutkimustuloksen, jonka mukaan suurimmassa osassa perheitä perheen sisäiseen työnjakoon ollaan tyytyväisiä, vaikka lapsiperheissä tehtävät näyttävät kasaantuvan enemmän äideille (ks. myös Reuna 1998). Edelläolevasta tulee esiin lapsiperheen tilanteeseen liittyvä ristiriitaisuus: toisaalta luodaan kuvaa siitä, että perhe toimii äidin työuraa rajoittavana tekijänä tai työ nähdään perhe-elämää eri tavoin rajoittavana tekijänä niin äitien kuin isienkin kohdalla, mutta toisaalta taas tuodaan esiin vanhempien tyytyväisyys vallitsevaan perhetilanteeseen tai perheen sisäiseen työnjakoon.

Näyttäisi siis olevan paikallaan laajentaa erilaisten tilastojen antamaa kuvaa, lähteä ikäänkuin syventämään sitä vanhempia haastatteleamalla. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että esimerkiksi teemahaastattelulla eli kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä kerätty tieto olisi kvantitatiivisen tutkimuksen pohjalta syntynyttä tietoa arvokkaampaa, kirjaimellisesti ”laadukkaampaa”. Termien ”kvantitatiivinen” ja ”kvalitatiivinen” käyttöä ja merkitystä on kuitenkin pohdittu jo liiaksikin asti esimerkiksi tutkimuksen tekoa käsittelevissä oppaissa, joten tässä niistä tyydytään vain toteamaan seuraavaa. Tämä tutkimus lähti liikkeelle osittain siitä syystä, että se voisi omalta osaltaan täydentää kvantitatiivisesti perheen arjesta kerättyä tietoa kvalitatiivisin menetelmin ja tutkimustuloksin. Niiden pohjalta voisi taas mahdollisesti nousta uusia näkökulmia kvantitatiivisin menetelmin toteutettavaan tutkimukseen. Erilaisilla tutkimusmenetelmillä tai myös eri lähtökohdista toteutetut tutkimukset siis luovat toisilleen sekä pohjaa että tuovat usein myös esiin uusia tutkimusongelmia.

Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla kerätyt perheen arkea kuvailevat ja kartoittavat tutkimustulokset samoin kuin perhettä ja vanhemmuutta koskeva kirjallisuus jättävät kattavuudestaan huolimatta tiettyjä seikkoja avoimiksi tai herättävät muulla tavoin uusia kysymyksenasetteluja yhteiskunnassa ja vanhemmuudessa tapahtuneiden paljon puhuttujen (ennakoimattoman vähäisten?) muutosten tai vastaavasti muuttumattomuuden johdosta. Ne selviävät parhaiten, kun vanhemmat kertovat itse omasta arjestaan ja selventävät sitä lukujen tai yleistysten sijaan (ja myös ohella). Tämä on tärkeää muunmuassa siksi, että kyse on monien asioiden kokonaisuudesta, jonka toimivuus on ensinnäkin ehtona perheen hyvinvoinnille ja tätä kautta ratkaiseva tekijä myös lapsen kehityksen kannalta. Perheen arjen toimivuutta

niin edistävien kuin heikentävien tekijöiden tunnistaminen on laajan näkökulman mukaan siis edellytys jo perheen itsensä olemassaololle.

Esimerkiksi tarkastelemalla jo aiemminmainittuja sekä työ- ja perhe-elämän suhdetta että perheen sisäisen työnjaon epätasaisuutta vanhempien kesken ja vanhempien tyytyväisyyttä siihen päästään lähemmäs perheen arkea. Edellisestä on jo olemassa tutkimustietoa, mutta samoin kuin korostetaan työelämän jatkuvaa eteenpäin menemistä ja siellä tapahtuvia muutoksia, voi myös olettaa, että sen ja perheen välisestä suhteesta saatava tieto muuttuu myös jatkuvasti. Jälkimmäistä ja siihen liittyvää ristiriitaisuutta ei taas ole juurikaan tarkasteltu. Ristiriitaisuuteen liittyy osaltaan se, että vanhemmuudessa tapahtuneista ja tapahtuvista muutoksista saatetaan tehdä johtopäätöksiä pelkkien tilastotietojen pohjalta. Yksi tällainen ilmentymä on isien lisääntynyt isyysvapaiden käyttö. Ylen tv-uutisissa 2.4.2000 todettiin, että jo yli puolet suomalaisista isistä jää lapsen syntymän jälkeen isyysvapaalle ja tämänkaltainen niinsanottu pohjoismainen malli on vasta nyt otettu tavoitteeksi muualla Euroopassa. Tähän voisi kuitenkin todeta, että tilastot ovat tilastoja eivätkä ne aina kerro esimerkiksi sitä, miksi isyysvapaalle jäädään ja mitä isyysvapaalla tehdään. Eli mikä loppujen lopuksi on tämä tavoiteltava asia, jäädäänkö isyysvapaalle muodon vuoksi, koska sitä pidetään yleisessä keskustelussa toivottavana ja ajaudutaanko lopulta tilanteeseen, jossa isät eivät enää uskalla olla jäämättä isyysvapaalle, koska silloin saattaisi leimautua perheestään ja lapsistaan välinpitämättömäksi isäksi?

Edellä esitetty on tarkoituksella kärjistetty tilanne, sillä ei ole syytä epäillä, etteivätkö vanhemmat osaisi ja tekisi ratkaisuja oman harkintansa perusteella, mutta onko jossain suhteessa jo menty asioiden edelle eli puhutaan vanhemmuuden ja perheen tilanteen muuttumisesta kysymättä sen taustoista tarkemmin vanhemmilta itseltään? Isyysvapaalle jäämistä voisi verrata äitien työmarkkinoille siirtymiseen kodin piiristä: molempia tapahtumakulkuja kummasteltiin aluksi, mutta ajan myötä ne ovat alkaneet toimia ennemmin sääntönä kuin poikkeuksena. Äitien työelämään osallistuminen ei kuitenkaan ole vaikuttanut perheen sisäiseen työnjakoon eikä toisaalta työelämäänkään niin paljoa kuin ehkä oletettiin, onko asia näin myös isyysvapaiden kohdalla? Äitien työssäkäynti ja isien isyysvapaiden käyttö eivät siis suoranaisesti toimi naisten ja miesten roolien tai vanhemmuuden muuttumisen mittana vaikka niiden välillä onkin selvä vuorovaikutussuhde.

Minkälainen tämä suhde ja muut perheen arkeen ja vanhemmuuden toteuttamiseen liittyvien tekijöiden suhde on, on tärkeä selvittää perheen arjen toimivuuden lisäksi myös siksi, että yhteiskunnan eri aloilla tehtävä lapsiperhettä koskeva oikeuden- ja tarkoituksenmukainen päätöksenteko edellyttää toteutuakseen totuudenmukaista tietoa lapsiperheen tilanteesta. Päätökset näkyvät ja heijastuvat perheen arjessa, joten jotta nämä ”heijastukset” olisivat lapsiperheen arjen kannalta myönteisiä, on tärkeä selvittää, mitkä tekijät arjen jäsentäjien eli vanhempien itsensä lisäksi tekevät heidän arjestaan sellaisen kuin se on.

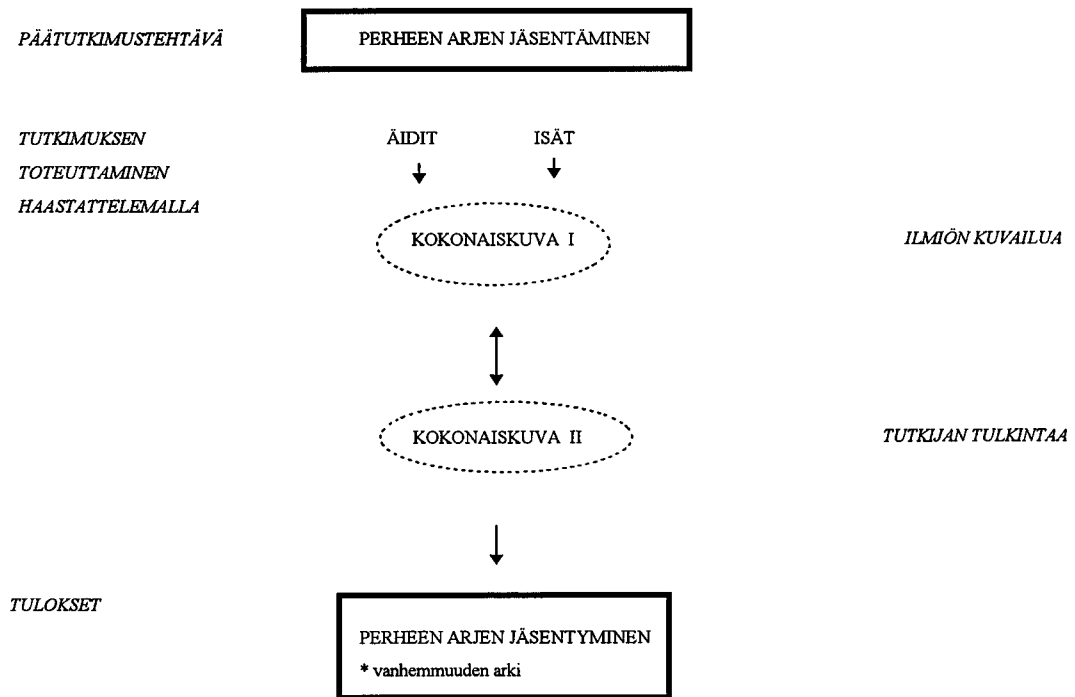
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen päätehtävänä perheen ja vanhemmuuden arjen jäsentäminen

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella lapsiperheen arkea ja tätä kautta selvittää, miten vanhemmuus käytännön tasolla toteutuu. Yleisessä keskustelussahan on usein tuotu esiin niin äitiydessä kuin nykyisin ehkä enemmän isyydessä tapahtuneet ja tapahtuvat muutokset — isien korostetaan olevan kodin piirissä monessa suhteessa aikaisempaa osallistuvampia ja äitien kohdalla korostetaan taas usein koulutus- ja työuran tärkeyttä. Tutkimus pyrki menemään yleisen keskustelun ja survey-tyyppisten selvitysten taakse ja kysymään vanhempia haastatteleamalla heidän tilanteestaan niin lapsen hoidon kuin kotitöiden ja niihin liittyvien tekijöiden suhteen.

Perheen arjen jäsentymistä tarkasteltiin seuraavien tutkimustehtävien avulla: 1) *miten lapsen hoito oli perheissä järjestetty ja mitkä tekijät olivat vaikuttaneet hoidon järjestämiseen juuri kyseisellä tavalla; 2) miten lapsen hoitotehtävät ja muut kotityöt jakautuivat vanhempien kesken ja 3) minkälaisia olivat vanhempien näkemykset lapsen hoidon ja muiden kotitöiden tasapuolisesta jakamisesta/jakautumisesta ja siihen liittyvistä tekijöistä.* Tarkempi kysymyksenasettelu on nähtävissä haastattelurungosta (ks. Liite 1).

Seuraavassa kuviossa on nähtävissä tutkimuksen lähtökohdat tiivistetysti:

KUVIO 1: Tutkimuksen lähtökohdista

5.1.1 Tutkimuksen kohdejoukko ja sen rajaaminen

Tutkimuksen kohdejoukkona oli viiden noin vuoden ikäisen esikoisen molemmat vanhemmat eli viisi isää ja viisi äitiä. Lapsen iän ja esikoisuuden lisäksi kohdejoukon rajauksena oli se, että perheen tuli asua yhdessä. Lapsen ikä ja varsinkin se, että lapsi oli esikoinen, olivat rajauksena osittain kohdejoukon yhtenäistämiseksi, mutta niiden taustalta löytyy myös perusteluja syitä. Kun lapsi on noin vuoden ikäinen äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat on pidetty ja toinen vanhemmista voi olla hoitovapaalla, mikä on jo eräänlainen tulos sekä lapsen hoidon järjestämisen, vanhemmuuden toteuttamisen ja perheen sisäisen työnjaon suhteen. Lisäksi tutkimuksen kohdistamisessa vuoden ikäisen lapsen vanhempiin taustalla oli se, että haluttiin tarkastella vanhemmuuden toteuttamista ja toteutumista nimenomaan sen alkuvaiheessa. Lapsen esikoisuus oli rajauksena siksi, että vanhempien haluttiin olevan samassa tilanteessa vanhemmaksi tuleminen suhteen eli tilanne oli kaikille uusi ja ensimmäinen laatuaan.

Lapsen ikä haastatteluhetkellä vaihteli yhdestätoista ja puolesta kuukaudesta kolmeentoista kuukauteen eli oli lähes tarkalleen vuosi kaikissa tapauksissa. Kaikkien pariskuntien keskinäisen suhteen voi sanoa olleen hyvinkin vakiintunut — vanhemmat olivat olleet yhdessä kaikissa tapauksissa vähintään viisi vuotta, kauimmin yhdessä olleet 17 vuotta. Vanhemmat olivat myös asuneet yhdessä useamman vuoden, vaihtelua oli neljästä vuodesta yhteentoista vuoteen ja neljä pariskuntaa oli ollut naimisissa vähintään neljä vuotta. Pitkiin yhdessäoloaikoihin liittyi se, että kahta vanhempaa lukuunottamatta vanhemmat olivat suhteen alkaessa olleet enintään 19 -vuotiaita. Vanhempien iät tutkimushetkellä vaihtelivat 22:sta ikävuodesta 35:en ikävuoteen, mutta suurin osa (7) vanhemmista sijoittui ikävuosien 27 ja 33 välille, keski-ian ollessa 29,2 vuotta (äidit 28,2 vuotta, isät 30,2 vuotta). Vanhempien koulutuksessa oli hajontaa niin keskiasteen, opistotasoisena koulutuksen kuin korkeakoulututkinnon saaneisiin. (Ks. tarkemmin Liite 2.)

5.1.2 Haastattelun valitseminen tutkimusmenetelmäksi — taustalla fenomenologian mukainen ajatus

Kun tutkimuksen tarkastelun kohteena oli lapsiperheen ja vanhemmuuden arjen jäsentyminen, oli tarkoituksenmukaisinta lähteä keräämään aineistoa haastattelemalla, sillä se mahdollisti kysymysten esittämisen suoraan vanhemmille eli arjen jäsentäjille itselleen. Haastattelemalla kysymyksiä pystyttiin muokkaamaan tilanteeseen sopiviksi ja kysyä sitä, mikä kunkin haastateltavan kohdalla oli olennaisinta ja edetä sen mukaan. Haastattelu nimittäin antaa mahdollisuuden selvittää vastauksia ja syventää saatavia tietoja lisäkysymyksiä esittämällä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 201-202). Tämä haastattelun joustavuus oli tärkeää muunmuassa siksi, että esimerkiksi haastattelun avaavaan kysymykseen : ”miten lapsen hoito oli järjestetty ja miten siihen oli päädytty?”, vastaukset olisivat voineet olla hyvin yksilöllisiä tai ainakin moniselitteisiä. Kyselylomakkeella tätä vaihtelevuutta olisi ollut vaikeampi ottaa huomioon etukäteen. Lisäksi myös itse aihe oli sellainen, mikä puolsi haastattelua tutkimusmenetelmänä — lapsen hoito ja siihen liittyvät tekijät sisältävät monia eri asioita, joita on etukäteen vaikea rajata. Esimerkiksi lapsen hoidon jakautumisen tarkastelu vanhempien kesken pelkkänä määrällisenä yksikkönä ei antaisi tilanteesta kattavaa kuvaa. Haastattelussa oli

mahdollisuus tarkentaa vanhemman vastausta lisäkysymyksillä ja kuulla, mitä määrällisillä termeillä, esimerkiksi paljon tai vähän itseasiassa tarkoitetaan.

Lisäksi haastattelun valitsemiseen tutkimusmenetelmäksi vaikutti se, että haluttiin ”korostaa sitä, että ihminen on nähtävä tutkimustilanteessa *subjektina*. Hänelle on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Ihminen on tutkimuksessa *merkityksiä* luova ja *aktiivinen* osapuoli”. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 201.) Edelliseen liittyy tutkimuksen taustalla oleva *fenomenologian mukainen johtojatetus* ja se, ettei vanhempia haluttu johdatella valmiita vastausvaihtoehtoja antamalla vaan tärkeää oli, että esille tuli nimenomaan vanhempien omat näkemykset. Fenomenologisessa ihmistieteellisessä tutkimuksessa pidetäänkin tärkeänä tutkittavan ilmiön tavoittamista sellaisena kuin se tutkittavalle ilmenee (Lehtovaara 1995, 81). Olisi kuitenkin harhaanjohtavaa antaa olettaa, että tässä tutkimuksessa olisi edetty puhtaasti fenomenologisen lähestymistavan tai metodin mukaisesti varsinkin, kun fenomenologiaa on vaikea määritellä kaikenkattavasti tai selvästi, koska sitä tulkitaan monella eri tavalla. Se saatetaan nähdä niin paradigmana, filosofiana kuin jopa synonyymina kvalitatiiviselle tutkimusmenetelmälle ja puhuttaessa fenomenologisista menetelmistä voi esimerkiksi tulla sekaannuksia kahden katsantotavan välillä: korostaako nimenomaan tutkittavan subjektiivista kokemusta, kun tutkitaan sitä, miten yksilö kokee ja tulkitsee maailmansa ja käyttää tutkimusmenetelmänä haastattelua vai tutkijana kokea itse tutkittu ilmiö, jolloin osallistuva havainnointi on tarpeen (Patton 1980/1990, 68, 70). Tässä tutkimuksessa on kyse ensimmäisenä mainitusta ja koska fenomenologian ja tämän tutkimuksen lähestymistavan välillä on muitakin yhtymäkohtia, on fenomenologiaa syytä kuvailla siltä osin, kun se tähän tutkimukseen liittyy.

Tutkimuksen taustalta löytyy siis edellämainittu fenomenologian mukainen ajatus korostaa tutkittavan subjektiivista kokemusta. Edmund Husserlin (1859-1938), niin sanotun puhtaan fenomenologian perustan luoneen teoreetikon lausahduksesta ”Asioihin itseensä!” muodostui fenomenologisen liikkeen alkuaikojen iskulause, jolla tarkoitettiin siirtymistä pois pelkästä käsitteiden analysoinnista ja kankeista akateemisista systeemeistä. (Husserl 1995, 10; ks. myös Perttula 1995, 8-9). Turunen (1995, 113-114) näkee fenomenologian fenomeenien eli ilmiöiden tutkimisena, jossa korostuu ilmiöiden itsensä tarkasteleminen ja se, ettei selityksiä tai perustaa haeta ilmiöiden ”ulkopuolelta”. Tarkastelun kohteena voi olla esimer-

kiksi yksilön *elämismaailma*, jolla tarkoitetaan ihmisten yksilöllisellä tavalla jäsentynyttä ja rakentunutta tajullista kokonaisuutta, johon sisältyy kaikki ne erilaiset asiat ja objektit, joilla on jotain vaikutusta ihmisten jokapäiväisessä elämäkäytännössä (Hirsjärvi 1982, 36). Elämismaailma kohdataan sellaisenaan kuin se jokapäiväisessä maailmassa esiintyy suoran ja välittömän kokemuksen kautta (Kvale 1996, 54).

Varto (1992, 23-27) toteaa kaiken laadullisen tutkimuksen tapahtuvan elämismaailmassa, jota tarkastellaan merkitysten maailmana — merkitykset syntyvät ihmisten kautta, joten mikään elämismaailman ilmiöistä ei ole riippumaton ihmisestä. Tutkija on osa sitä merkitysyhteyttä, jota hän tutkii ja on samassa maailmassa tutkittavan kanssa kietoutuneena tämän kanssa niin samoihin kuin erilaisiinkin merkityskokonaisuuksiin. Havaintojen tekeminen tutkittavan ulkopuolelta, objektiivisesti, ei siis ole mahdollista ja ”kaikessa tutkimustyössä tutkimuksen kohdallisuuden ratkaisevat ensisijaisesti tutkijan ennako-oletukset, tutkijan tapa ymmärtää ennen tutkimusta kohteensa ja tutkijan kyky saattaa tämä ennakoitu tutkimuksensa osaksi”. (mts. 26-27.)

Niinsanotun *fenomenologisen reduktion menetelmän* avulla tutkija voi pyrkiä sulkeistamisen kautta irtautumaan luonnollisesta asenteestaan ja sen sitomasta tavasta havaita maailmaa (Perttula 1995, 9-10). Eskola ja Suoranta (1998) näkevät fenomenologisen menetelmän tulkintaa tehdessä sellaisena, että ”yksinkertaistaen siinä pyritään näkemään tutkittava ilmiö mahdollisimman pelkistettynä ilman etukäteisoletuksia ilmiön luonteesta”. Tämä ajatus korostui tässä tutkimuksessa jo haastattelua tehdessä, mutta kuten edellä jo tuli ilmi, täysi objektiivisuus on tuskin mahdollista.

5.1.3 Tutkijan puolueettomuus — mahdottomuusko?

Edellä on korostettu haastateltavien subjektiivisuutta ja tarkoitusta tuoda esiin vanhempien omat näkemykset. Kuinka tämä todellisuudessa toteutuu on eri asia, sillä ensinnäkin jo aineiston keräämiseen liittyy aina tutkijan tekemää valikointia, oli kysymyksessä mikä tahansa menetelmä. Lähtökohtanahan on se, että tutkija havaitsee (valikoi) tutkimuskohteensa ja käsittelee saatavaa aineistoa tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Dey 1993, 15.) Lisäksi tutkija ohjaa kysymyksillään haastattelun kulkua eli on vaikuttamassa osaltaan myös tässä

vaiheessa saatavaan aineistoon (Kvale 1996,50). Kvalitatiivista haastattelua onkin kritisoitu liiallisesta subjektiivisuudesta (jolla viitataan puolueellisuuteen, epäluotettavuuteen ja irratiionaalisuuteen) tutkijan keskeisestä roolista niin aineiston keräämis- ja tulkintavaiheessa johtuen (Patton 1980/1990, 54, 479). Toisaalta haastatteleamalla toteutetun tutkimuksen reliabiliteetin tarkastelussa on syytä muistaa, että jos kyseessä ei ole strukturoitu haastattelu, on haastattelussa kyse ainutkertaisesta tilanteesta (Hirsjärvi & Hurme 1982, 129) eikä niinkään toistettavuuteen pyrkimisestä.

Kysymys kvalitatiivisen haastattelututkimuksen subjektiivisuudesta tai vastaavasti objektiivisuudesta nousee kuitenkin usein esiin, mihin liittyen Kvale (1996, 66) korostaa haastattelun intersubjektiivisen vuorovaikutuksellisuuden olemusta eikä näe haastattelua niin subjektiivisena kuin objektiivisenakaan tutkimusmenetelmänä. Patton (1980/1990, 481-482) taas siirtää huomiota Guban (1981) näkemyksien pohjalta siihen, että objektiivisuuden sijaan voisi painottaa muunmuassa tutkijan oikeudenmukaisuutta ja tunnollisuutta ottaa huomioon tutkimusta tehdessään useat erilaiset näkökulmat ja tosiseikat. Kysymys ei siis olisi niinkään tutkijan objektiivisuudesta vaan tutkijan uskottavuudesta ja luotettavuudesta, koska kukaan tutkija tai mikään tutkimusmenetelmä ei voi saavuttaa täydellistä objektiivisuutta. Tärkeää olisi olla tietoinen, kuinka tutkijan näkökulma vaikuttaa tutkimuksen eri vaiheisiin, raportoida kaikki tutkimusvaiheet tarkasti, jotta toiset voisivat tarkastaa menetelmien toimivuuden ja puolueellisuuden (/puolueettomuuden) ja tuoda myös avoimesti esiin käytetyn näkökulman mahdolliset rajallisuudet.

Lisäksi Patton (1980/1990, 55-58) tuo esiin tutkijan empaattisen neutraalisuuden, jolla hän viittaa tutkijaan, joka on kiinnostunut ja välittää tutkittavistaan, mutta neutraali tutkimustulosten suhteen. Tutkimuksen lähestymistavan mukaisesti — nähdä asiat sellaisina kuin ne ovat — pyritään objektiivisuuden ja edellämainittujen oikeudenmukaisuuden, tunnollisuuden, uskottavuuden ja luotettavuuden ohella myös korostamaan tutkijan neutraalisuutta. Tutkijan pyrkimys neutraalisuuteen tutkimuksen muissa vaiheissa tutkimustuloksien raportoinnin ohella on tärkeää ja siihen kiinnitettiin erityistä huomiota esimerkiksi haastattelujen teon yhteydessä. Haastattelutilanteelle oli toki ominaista, että haastattelijä reagoi haastateltavan vastauksiin, mutta kuitenkin siten, ettei hän ohjannut haastateltavien vastauksia. Täysin ei ohjailtavuudelta voitu välttyä ensinnäkin siksi, että kuten jo aiemmin on tullut

esiin, tutkija suuntaa jo haastattelurungollaan haastattelua ja saatua aineistoa tiettyyn suuntaan. Toiseksi, jos korostetaan haastattelun intersubjektiivisuutta, on tutkijan ja tutkittavan vuorovaikutteisuus tärkeää. Jos tutkija tiedostaa vuorovaikutteisuuden merkityksen, tuo sen esiin tutkimuksen raportoinnissa ja huomioi sen ennen kaikkea haastattelutilanteissa haastateltavien tasapuolisena kohtaamisena, voidaan näin parantaa tutkimuksen luotettavuutta.

Haastateltava samoin kuin haastattelija tekee havaintoja keskustelukumppanistaan haastattelun edetessä ja monet eri tekijät, vaikkapa jo itse tutkimusaihe ja haastattelijan olemus herättää haastateltavassa tietyn kuvan haastattelijasta. Tässä tutkimuksessa tutkija oli siinä mielessä neutraali lähtiessään tekemään vanhemmuuteen liittyvää tutkimusta, ettei hänellä ollut omakohtaista kokemusta vanhemmuudesta, mikä oli olennaista myös fenomenologisen reduktion kannalta. Lisäksi tässä yhteydessä voisi ohimennen tuoda esiin sen, mitä ei muualla tutkimuksessa korosteta tai tuoda esiin kuin ehkä rivien välissä: tutkijalla ei ollut ja ole varsinaista vanhemmuuden toteuttamisen ihannemallia vaan enemmänkin hänellä korostuu kunkin vanhemman yksilöllisen tilanteen huomioonottaminen ja vanhemmuuden toteuttaminen sen mukaisesti. Käsitteet ”uusi isyys” ja ”jaettu vanhemmuus” herättävät tutkijan taholta myönteistä vastakaikua, mutta jo tutkimuksen teoreettisessa osuudessa on pyritty tuomaan esiin vanhemmuutta ja siihen liittyviä tekijöitä monelta eri kannalta eikä asettua minkään vanhemmuuden toteuttamistavan puolestapuhujaksi.

Näistä lähtökohdista huolimatta ei tutkijan puolueettomuus tai neutraalius välttämättä tule esiin tutkimuksen lukijalle niin kuin se ei tullut muutamalle haastateltavallekaan. Nimittäin yksi isä ”pahoitteli” konservatiivisuuttaan tietyissä lapsen hoitoon liittyvissä asioissa ja toinen isä taas totesi: ”Naisille yleensä tasa-arvoasioissa viedään pitemmälle kuin miehillä, että ei se enää tasa-arvo oo , että mies siinä tavallaan syrjiintyy. Niin se yleensä on, tietysti voit olla eri mieltä...” Jälkimmäisessä tapauksessa haastattelija toi ohimennen hieman omaa kantaansa esiin ohittamalla kuitenkin tarkemman kannanoton ja viemällä keskustelua eteenpäin näin: ” Ei, en ett just meinasin kysyä tällasta, että...” Isien lausahdukset saattoivat johtua osaltaan haastattelijan sukupuolesta ja aiheesta — nainen kyselemässä lapsen hoidosta voi olla osalle miehistä jokseenkin vieras tilanne, varsinkin jos lapsen hoidosta ei sen kummemmin keskustella edes toisten miesten kanssa. Miten haastateltavat itse kokivat tilanteen, pitäisi kysyä heiltä itseltään. Kysymykset pyrittiin esittämään niin, ettei kukaan joutuisi puo-

lustuskannalle tai vastaamaan niin kuin oletti olevan suositeltavaa vastata. Tähän liittyi kysymysten avoimuus (ei valmiita vastausvaihtoehtoja; poikkeuksena tilanteet, joissa keskusteluun tuli taukoja ja haastattelija saattoi johdatella keskustelua eteenpäin tuomalla esiin muutamia mahdollisia vastausvaihtoehtoja) ja tutkijan puolueettomuus (kysymysten neutraali sävy; poikkeuksena haastattelijan mahdolliset kommentit, myötäilyt ja reaktiot haastateltavien vastauksiin, jotka saattoivat ohjata keskustelua).

5.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Kvale (1996, 29-35, 54) pyrkii kuvailemaan kvalitatiivista tutkimushaastattelua, jolla on erityinen asema jokapäiväisen elämän tarkastelussa ja kuvaamisessa muunmuassa seuraavien siihen liittyvien keskeisten piirteiden kautta: *elämismaailma* — haastattelu käsittelee haastateltavan arkipäiväistä elämää ja hänen suhdettaan siihen; *merkitys* — haastattelu pyrkii tulkitsemaan yksilön elämismaailman keskeisten teemojen merkityksiä; *kvalitatiivisuus* — haastattelu pyrkii saavuttamaan kvalitatiivista tietoa määrällisen tiedon sijaan; *kuvailevuus* — haastattelu pyrkii saavuttamaan eri näkökulmista erilaisia kuvauksia yksilön elämismaailmasta; *spesifisyys* — yksittäisten tilanteiden ja toimintojen kuvaaminen korostuu yleistysten sijaan; *tarkoituksellinen naiivius* — tutkija on avoin uusille ja odottamattomille ilmiöille sen sijaan, että hänellä olisi valmiit luokittelut ja suunnitelmat tulkintaa varten; *vuorovaikutuksellinen tilanne* — tiedonkeruutilanteessa korostuu haastateltavan ja haastattelijan välinen vuorovaikutuksellisuus. Edelliset määrittelyt sopivat myös kuvaamaan tämän tutkimuksen toteuttamistapaa, *puolistrukturoitua teemahaastattelua*, johon liittyy olennaisesti myös Kvalen määrittelyn mukainen haastattelun kohdentuminen tiettyihin teemoihin ja se, ettei haastattelu ole tarkasti strukturoitu, muttei täysin strukturoimatonkaan.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu pitää sisällään eräänlaisen kaksoismäärittelmän, nimittäin teemahaastattelun sinällään voi määrittellä puolistrukturoiduksi haastatteluksi tiedossa olevien teema-alueiden johdosta (ks. Hirsjärvi & Hurme 1982, 32). Eskola & Suoranta (1998, 87) erottelevat puolistrukturoidun haastattelun ja teemahaastattelun omiksi haastat-

telutyypeikseen, tässä tutkimuksessa ne on yhdistetty toisiinsa. Haastattelurungossa erottuu kolme eri teemaa, joiden alle on sijoitettu valmiita kysymyksiä, joita oli tarkoitus käsitellä kaikkien vanhempien kanssa ja joihin he vastasivat omin sanoin. Teema-alueiden ja kysymysten painotukset vaihtelivat sen mukaan, mikä tilanne kussakin perheessä lapsen hoidon suhteen oli. Pääosin haastattelut kuitenkin etenivät tiettyjen kysymysten ehdoilla eli olivat kysymysten suhteen etukäteen melko tarkasti jäsenneiltyjä (puolistrukturoitu haastattelu), mutta kysymysten järjestys vaihteli tilanteen mukaan eikä kaikilta välttämättä kysytyt täsmälleen samanlaisia tai edes samoja kysymyksiä (teemahaastattelu).

Haastattelut toteutettiin haastatteleamalla erikseen isiä ja äitejä. Näin siksi, että haluttiin nimenomaan tietää kunkin vanhemman oma näkemys tilanteesta. Yhdessä haastattelemisessa olisi ollut mahdollista, että esille tuodut vastaukset olisivat olleet vain toisen vanhemman näkemyksiä tai niiden kompromisseja. Erikseen haastattelun johdosta saatiin kunkin omat ajatukset esiin, nimittäin onhan mahdollista ja hyvin todennäköistä, että samassa tilanteessa ja ympäristössä elävät yksilöt tulkitsevat ja näkevät tilanteen eri tavalla. Vanhempien erikseen haastattelun tarkoituksena ei siis ollut minkään tuntemisleikin järjestäminen eli katsoa vastaavatko isät ja äidit samalla tavalla vaan nimenomaan saada yksilöllisiä vastauksia ja tulkintoja samasta tilanteesta mahdollisimman monipuolisen kuvan luomiseksi.

5.3 Kohdejoukon tavoittaminen ja haastattelujen eteneminen

Kohdejoukon tavoittamisessa oli tarkoituksena käyttää ns. *lumipallo-otantaa*. Sitä käytetään yleensä tutkimuksissa, kun tavoitellaan pientä tutkittavien ryhmää ja käsitellään arkoja asioita, milloin tutkittaviin ei asian arkaluontoisuuden vuoksi ilman sisäpiirin tietoa saa yhteyttä. Tähän tutkimukseen jälkimmäinen ei liity, mutta oletuksena oli, että vanhemmat ovat vanhemmuutensa myötä jotakin kautta ikäänkuin ”verkostuneet” eli tuntevat samassa tilanteessa olevia. Lumipallo-otannassa verkostuneisuus on tärkeää, sillä kun sitä käytetään kohdejoukon tulee olla jotakin kautta yhteydessä toisiinsa heitä yhdistävän seikan kautta. (ks. Arber 1993, 73-74.)

Ongelmalliseksi lumipallo-otannan käytön olisi saattanut tehdä se, että pyydettyä vanhempia nimeämään mahdollisia uusia haastateltavia, he eivät olisi osanneet nimetä ketään. Myös se tuntui etukäteen huolestuttavalta, että onko tällä tavalla tavoitettava kohdejoukko tässä tapauksessa liiankin valikoitunut (esimerkiksi jos pariskunnat ovat ystäviä keskenään ja omaavat samansuuntaiset taustat, kuten koulutus, asema työmarkkinoilla), mikä olisi syytä ottaa huomioon viimeistään tutkimustuloksia kirjatessa. Edellämainitut huolenaiheet osoit-tautuivat tutkimuksen edetessä pääosin turhiksi.

Ensimmäisen haastattelun pariskunnan olin tavannut muutaman kerran aikaisemmin ja olin kertonut heille tekeväni lopputyötäni, johon he mahdollisesti saattaisivat soveltua haastateltaviksi. He suostuivat jo tällöin alustavasti haastatteluun ja kun tutkimustehtävät ja tutkimuksen toteuttamistavat alkoivat varmistua otin heihin uudestaan yhteyttä ja sovimme haastattelusta. Pariskunnan haastattelut toimivat eräänlaisina esihaastatteluina — vanhemmat tiesivät, että olin tekemässä vasta ensimmäisiä haastattelujani ja kerroin heille, että esihaastattelun luonteesta huolimatta nekin päättyisivät todennäköisesti varsinaiseen aineistooni, jollei niiden pohjalta aiheutuisi suuria muutoksia tutkimustehtäviin ja haastattelurunkoon. Haastattelurunkoni toimivuutta tosin testasin ”kuivaharjoittelun” avulla ennen haastattelujen tekemistä. Eräs pienen lapsen äiti vastasi (kirjallisesti) haastattelurunkoni kysymyksiin (kuvitellen tilannetta, kun lapsi oli vuoden ikäinen) ja kommentoi niitä samalla eli toimi hyvänä apuna haastattelurungon toimivuuden katsastamisessa.

Ensimmäiset haastattelut sujuivat mielestäni hyvin, mistä yhtenä osoituksena oli se, että pystyin toteamaan haastattelurunkoni toimivaksi ja asiaankuuluviin seikkoihin kohdentuvaksi esimerkiksi siksi, että äiti vastasi ikäänkuin ennalta kysymyksiin, joita en edes ennätännyt esittää eli tutkimuksen käsitevalidius ja haastattelun sisältövalidius näyttivät onnistuneilta (ks. Hirsjärvi & Hurme 1982, 129). Näin ollen en nähnyt syytä olla sisällyttämättä haastatteluja varsinaiseen aineistoon, mihin en nähnyt myöskään esteenä sitä, että olimme yhteisen tuttavamme kautta tutustuneet toisiimme jo jonkin aikaa ennen haastatteluja.

Ensimmäiset haastateltavani eivät osanneet nimetä sopivaa pariskuntaa seuraavaa haastattelua varten, mutta minulla oli sellainen jo tiedossa tuttavani kautta. Seuraavat kaksi pariskuntaa tavoitin haastateltavieni avulla ja viidennen opiskelukaverini kautta. Näin ollen lumipallo-otanta ei toiminut täydellisesti, mutta näin pienessä aineistossa siitä ei aiheutunut

missään vaiheessa viivytystä tutkimuksen etenemiseen. Päinvastoin kohdejoukon tavoittaminen ja suostuminen haastatteluun kävi jopa ennakoitua helpommin. Kaikki keneen otin yhteyttä itse suostuivat haastatteluun. (Muutama pariskunta, joita haastateltavani ja tuttavani olivat alustavasti kysyneet mukaan tutkimukseen olivat kieltäytyneet.) Yhteydenotot tapahtuivat puhelimitse, kolme pariskuntaa saivat sitä ennen myös kirjeeni (ks. Liite 3), koska eivät muuta kautta olleet saaneet ”pohjustusta” tutkimuksestani. Kaiken kaikkiaan kohdejoukon tavoittaminen lumipallomenetelmän ja niinsanotun ”puskaradion” avulla osoittautui toimivaksi, missä yhtenä osatekijänä on voinut olla se, että haastatellut lähtivät helpommin mukaan, kun kuuluivat tuttavansa olleen jo mukana tai kun tuttava kysyi heidän suostumustaan. Jälkimmäisellä saattaisi tosin olla myös käänteinen puoli eli tuttavalle voisi myös helpommin kieltäytyä kuin tuntemattoman tutkijan yhteydenotolle, jolloin suostumustaan ei välttämättä ennätä pohtimaan.

Haastattelut, jotka nauhoitettiin, tehtiin touko-kesäkuussa 1999 Jyväskylässä, Jyväskylän maalaiskunnassa ja Jyväskylän läheisessä pienessä kunnassa. Kaikki haastattelut tapahtuivat haastateltavien kotona ja ne vaihtelivat kestoltaan noin puolesta tunnista tuntiin. Haastattelut tehtiin yhtä pariskuntaa lukuunottamatta samalla käynnillä ja haastatteluajankohdat oli sovittu äitien kohdalla pääasiassa niin, että haastattelin heitä isien ollessa töissä. Muissa tapauksissa ja isien kohdalla toinen vanhempi oli toisen haastattelun ajan yleensä lapsen kanssa toisessa huoneessa tai ulkoilemassa. Yli puolessa haastattelutilanteista myös lapsi oli mukana, joten haastattelutilanteet eivät olleet senkään vuoksi kovin muodollisia (pyrin itsekin välttämään turhia muodollisuuksia), kun lapsi touhusi lähettyvillä ja saattoi välillä aiheuttaa keskeytyksen haastatteluun. Monessa haastattelussa ilmapiirin voisikin kuvata olleen aika avoin ja rento, vaikka haastattelujen tekeminen oli haastattelijalle uutta ja aiheutti näin pientä alkujännitystä. Muutamassa perheessä jutustelu jatkui haastattelun jälkeen muista aiheista kahvipöydän ääressä.

5.4 Aineiston analyysi

5.4.1 Aineiston purkaminen

Haastattelut siirrettiin ja tallennettiin nauhoilta suoraan niiden kuuntelemisen yhteydessä tietokoneelle tekstinkäsittelyohjelman tiedostoiksi, joiden kautta aineiston tarkempi läpikäynti mahdollistui. Aineiston purkamisessa keskityttiin siihen, mitä sanottiin eikä niinkään miten asia sanottiin eli ei siis kirjattu tarkasti ylös esimerkiksi kaikkia puheessa esiintyneitä taukoja, äännähdyksiä tai äänenpainoja. Poikkeuksena olivat kuitenkin esimerkiksi selvät naurahdukset tai huokaukset kuten myös pidemmät tauot, jotka kirjattiin ylös. Tutkimuksen tulososiossa olevat otteet haastatteluista ovat lähes alkuperäisessä tallennetussa muodossaan. Haastateltujen ja heidän lasten nimet on muutettu ja kieltä on muokattu luettavammaksi jättämällä pois esimerkiksi joitakin tilkesanoja (niinku, tota jne), joilla ei ollut merkitystä tekstin asiasisältöön tai tulkittavuuteen. Päähuomio tekstin tulkinnassa keskittyi siis sen asiasisältöön, vaikka tarkastelun kohteena oli myös jossakin määrin se, miten vanhemmat puhuivat asioista, millä sanoilla tai esimerkiksi naurahtivat jonkin vastauksen yhteydessä. Vanhempien puhetapaan perehtyminen olisi kuitenkin ollut mittavuudessaan oma tutkimuksensa jo sinänsä ja olisi ensinnäkin vaatinut aineiston huomattavasti tarkempaa litterointitapaa. Tähän liittyen tässä yhteydessä on tarkoituksenmukaisinta puhua nimenomaan aineiston purkamisesta eikä litteroinnista (Eskola & Suoranta 1998, 151).

Tällaisen aineiston purkutavan yhteydessä voi herätä kysymys sen riittävydestä eli jääkö vastauksista puuttumaan jotain olennaista, jos jokaista mahdollista äännettä, äännähdyistä tai taukoa ei kirjata ylös. Tutkija joutuu siis tässäkin tutkimuksen vaiheessa tekemään valintoja ja päätöksiä erilaisten menettelytapojen väliltä (ja myös perustelemaan niitä), jotta juuri hänen tutkimukseensa parhaiten sopiva tapa löytyisi. Kvale (1996, 166, 170) toteaa, ettei yksiselitteistä vastausta siihen, mikä on oikea tapa purkaa aineistoa voi antaa vaan enemminkin on haettava vastausta siihen, mikä on kulloinkin käyttökelpoisin tapa kyseessä olevan tutkimuksen kannalta. Hän myös muistuttaa puhutun ja kirjoitetun kielen erosta — nauhoilta puhtaaksi kirjoitetut aineistot eivät vastaa nauhoitettuja aineistoja vaan ovat kei-

notekoisia tulkintoja niistä. Hän vertaa tilannetta tietystä maisemasta tehtyyn karttaan, jossa tietyt asiat korostuvat ja tietyt asiat jäävät huomiotta kartan käyttötarkoituksesta riippuen. (mts. 163-165.)

Aineiston purkaminen on siis jo eräänlaista analyysin tekemistä, minkä osoittaa esimerkiksi se, että kahden tutkijan puhtaaksikirjoitukset samasta aineistosta voivat erota toisistaan. Yksinkertaisimpana syynä tähän voi olla nauhoituksen huono laatu eli he kuulevat tietyt asiat eri tavalla, mutta varsinaisia tulkintaeroja voi syntyä puhetapaan (esimerkiksi onko puhujan ääni jännittynyt, nauraako hän hermostuneesti jne.) liittyen. (Kvale 1996, 163-164,169.) Erilaisissa haastattelun tekemistä käsittelevissä oppaissa ei siis turhaan korosteta usein jopa itsestäänselviä asioita, kuten sen varmistamista, että nauhuri todella äänittää haastattelutilanteessa ja että se on hyvällä paikalla, jotta haastattelua kuunneltaessa ja purettaessa puheesta saa selvän.

Vaikka nämä otettiin etukäteen huomioon myös tässä tutkimuksessa niin täysin kyseisiltä ongelmilta ei välttytty. Yhtä vanhempaa haastattellessa tutkija keskusteluun uppoutuneena unohti ajankulun eikä huomannut vaihtaa kasetin puolta ajoissa. Näin muutama minuutti haastattelua jäi nauhoittamatta, mistä ei kuitenkaan kokonaisuuden kannalta aiheutunut vahinkoa — tutkija kuunteli haastattelun pian haastattelun teon jälkeen ja totesi, että nauhalta löytyi vastaukset tutkimuksen päätutkimustehtäviin eli mitään niiden kannalta ratkaisevaa ei ollut jäänyt nauhalta pois (ehkä jotain muuta aiheen kannalta mielenkiintoista saattoi kuitenkin jäädä). Lisäksi vaikeuksia aineiston purkamisessa tuotti välillä se, että huolimatta nauhurin asettamisesta mahdollisimman hyvään paikkaan, kaikista sanoista saanut täyttä varmuutta, mihin vaikutti esimerkiksi puhujan hiljainen ääni, lauseen loppujen nielaiseminen tai puhuminen muuten epäselvästi. Myös lapsen mukanaolo haastattelutilanteissa kuului nauhalla ja välillä vaikeutti omalta osaltaan puhtaaksikirjoittamista, sillä lapsen kiinnostuminen nauhurista, kovääniset leikit tai omat ”kommentit” peittivät välillä haastateltavan tai haastattelijan puheen alle. Kaikkia epäselviä kohtia ei ollut mahdollista selvittää, varsinkin jos puhujan ääni peittyi jonkin muun äänen taakse. Kokonaisuutena aineiston purkaminen kuitenkin onnistui hyvin eli useamman kuuntelukerran jälkeen tähän tutkimukseen riittävä puhutun kielen vastaavuus kirjoitettuun kieleen saatiin varmistettua. Aineiston purkamisen (nauhalta tietokoneelle ja paperille) reliabiliteettia ei siis lähdetty todentamaan esi-

merkiksi käyttämällä kahta henkilöä nauhojen purkajana ja vertaamalla heidän puhtaaksikirjoituksiaan vaan yksi henkilö (tutkija itse) kuunteli ja purki kaikki haastattelut.

Edellä on paneuduttu aika paljon aineiston puhtaaksikirjoitusvaiheeseen, mutta se, miten aineisto on litteroitu ja esiintyikö siinä esimerkiksi ongelmia, jotka ovat voineet vaikuttaa aineistoon ja tätä kautta tuloksiin on syytä tuoda esiin tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Tähän liittyy myös tutkimuksen muiden vaiheiden tarkka kuvaaminen.

5.4.2 Aineiston käsitteleminen

Aineiston käsittelyyn ja yleiskuvan luomiseen ryhdyttiin *teemoittelun* avulla. Eskola ja Suoranta (1998, 179) näkevät aineiston teemoittelun avulla tapahtuvan analyysin suositeltavana jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Teemoittelussa haastattelurunko voi toimia lähes sellaisenaan analyysin jäsentäjänä ja vastaukseksi tutkimusongelmiin voi riittää jo pelkkä haastattelupuheen kuvailu (mts. 180). Haastattelun luonteesta johtuen eli siitä, että se oli puolistrukturoitu ja jaoteltu teemoittain, aineiston läpikäynti edellämainitulla tavalla oli helppoa siinä mielessä, että suoraan kysymykseen oli löydettävissä usein ”suora” vastaus (jonka tutkija tosin saattoi tulkita useammalla tavalla analyysin edetessä). Toisaalta se, että haastattelukysymykset olivat avoimia eli haastateltaville ei annettu valmiita vastausvaihtoehtoja vaikutti saatuun aineistoon ja aineiston käsittelyyn, vastauksen etsimiseen — vastaukset saattoivat olla moninaisia ja sisältää myös itse asian kannalta epäolennaista tekstiä, mikä edellytti aineiston erottelua ja luokittelua olennaisen asiasisällön esiintuomiseksi (ks. Dey 1993, 15-16).

Ensimmäisten haastattelujen läpikäyminen alkoi pian niiden tekemisen jälkeen, jotta niiden pohjalta pystyttiin vielä tarkistamaan ja tarvittaessa muokkaamaan tutkimustehtäviä ja haastattelurunkoa. Ensimmäisen haastattelun pariskunnan haastatteluista poimittiin vastaukset kunkin teeman ja siihen liittyvien kysymysten alle ja näin toimittiin myöhemmin myös muiden haastattelujen kohdalla. Tällä tavoin saatiin esiin vastaukset ennalta asetettuihin tutkimustehtäviin. Tämän jälkeen käytiin läpi muita usein esiinnousseita aiheita tai asioita ja lopulta myös lopulta joitakin yksittäisiä vastauksia, jotka liittyivät olennaisesti tilanteen hahmottamiseen. Vaikka teemoittelussa vasta ”poimittiin” (valikoitiin) esiin tutkimuksen kan-

nalta ”olennaisia” (kenen mukaan?) tekijöitä kuvailemisen tasolla, sisältää tämäkin vaihe jo tulkintaa:

Teemahaastattelurungon rakentamisessahan on jo käytetty yhtäältä aiemmista tutkimuksista kerättyjä teoreettisia näkemyksiä ja toisaalta myös mahdollista omaa kokemusta. Tällöin aineistosta seulotaan teemahaastattelurungon avulla esille sellaisia tekstikohtia, jotka kertovat kyseisistä asioista. Täytyy muistaa, että jo tässä kohdassa tehdään vahvastikin tulkinnallista työtä: mikä kertoo minulle, että juuri tuo tekstikohta tarkoittaa tai merkitsee juuri sitä miksi sen merkityksen tulkitsen? Jo tässä vaiheessa voi varustautua subjektiivisuussyttöksiin perustelemalla valintansa itse tutkimusraporttiin liitetyillä nimenomaisilla aineistokohdilla. (Eskola & Suoranta 1998, 153.)

Subjektiivisuussyttöksiltä ei voi välttyä siis silläkään, että liittää tulosten raportointiin tutkijan ja teoreettisen tekstin lomaan suoria otteita haastatteluista, koska myös ne nousevat esiin tutkijan tekemien valintojen ja tulkintojen perusteella. Tässä tutkimuksessa niiden käyttö on aika runsasta, jolloin on syytä muistaa Eskolan ja Suorannan (1998, 176, 180-182) huomautus siitä, että onnistuakseen teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta, sillä mielenkiintoisuudestaan (jos sitaatteja on sopivissa määrin) huolimatta haastatteluotteiden esittäminen ei ole kovin pitkälle menevää analyysia. Haastatteluotteiden sekä myös teemoittelun osuus ei-syvällisempää tulkintaa sisältävinä vaiheina on kuitenkin aineiston kuvailemisessa olennainen informatiivisuudessaan. Ne toimivat lähtökohtana koko tulkintaprosessille, sillä ilman kyseisiä vaiheita aineisto jäisi kovin jäsentymättömäksi.

Koko aineiston käsittelyn lähtökohtana oli keskittyä aluksi suurimmalta osin tarkastelemaan kaikkia vanhempia kokonaisuutena aihealue tai kysymys kerrallaan ja tämän jälkeen kohdistaa tarkastelu yhteen pariskuntaan, erikseen äiteihin ja isiin tai muihin syntyneisiin jaotteluihin, jos se osoittautui tilanteeseen sopivimmaksi tavaksi (ks. Patton 1980/1990, 376-377). Aineiston analyysissä edettiin siis tarkastelemaan teema-alueiden sisällä mahdollisesti olevia samankaltaisuuksia tai vastaavasti eroavuuksia. Ne on karkeasti ottaen nähtävissä sisällysluettelosta, jossa tietyn teema-alueen otsikon alla on alaotsikoita, joiden alla taas on käsitelty esiinnousseita esimerkiksi erilaisia/samanlaisia tekijöitä, jotka ovat liittyneet lapsen hoidon järjestämiseen. Tekstissä eri tekijöiden muodostumista ja muodostamista havainnollistettiin haastatteluotteiden avulla.

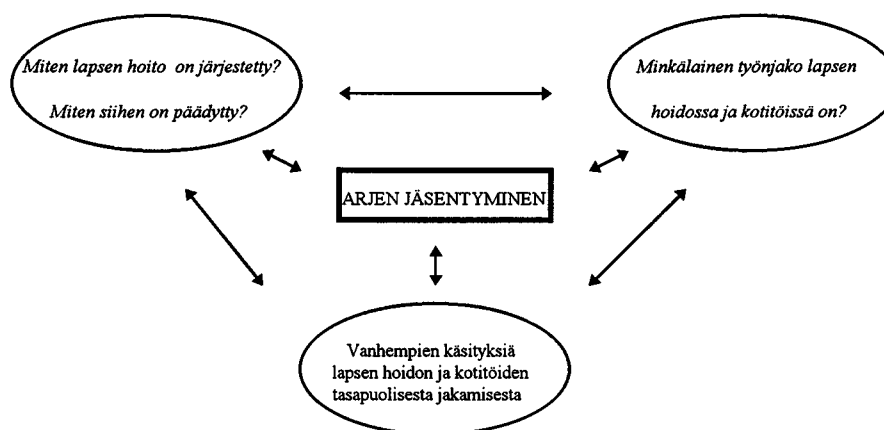
Kun aineisto oli saatu käsiteltyä purkamisvaiheessa syntyneen tekstimäärän hahmottomasta kokonaisuudesta teemojen avulla ensin osiksi ja sitä kautta jäsentyneeksi kokonaisuudeksi, mahdollistui aineiston käsitteleminen ikään kuin pintaa syvemmältä. Tähän asti

aineistoa oli keskitytty lähinnä kuvailemaan ja vuorossa oli siirtyminen tarkastelemaan asioita, jotka eivät aineistosta tulleet suoranaisesti esille (Kvale 1996, 201) vaan edellyttivät esimerkiksi *tutkijan tulkintaa ja johtopäätösten tekemistä*. Toki edelläkuvatut vaiheet eivät ehdottomasti edenneet esiintuodussa järjestyksessä vaan ne saattoivat olla meneillään samanaikaisesti ja vuorotella useampaan kertaan eli erilaisia johtopäätöksiä syntyi jo teemoittelun kuluessa. Pääpiirteissään aineiston analyysi kuitenkin eteni kuvatuunlaisesti.

Aineiston analyysi mukaili tietyssä määrin fenomenologiaan ja hermeneutiikkaan liitettyjä aineiston käsittelytapoja. Tesch (1992, 67-69) näkee kvalitatiivisten tutkimustyyppien luokittelussaan sekä fenomenologian että hermeneutiikan keskittyvän tekstin tai toiminnan merkityksen ymmärtämiseen. Hän tuo näiden kahden tutkimustyyppin läheisestä yhteydestä toisiinsa huolimatta erottelevana tekijänä esiin sen, että fenomenologia keskittyy teemojen erotteluun ja hermeneutiikka taas tulkintaan. Hermeneutiikan yleistä olemusta on vaikea määrittää, samoin kuten fenomenologiankin, mikä tuli jo aiemmin esiin. Kusch (1986) ratkaisee tämän ongelman hermeneutiikan kohdalla siten, että hän tuo esiin eri tutkijoiden esittämät hermeneutiikan kolme eri muotoa ja käy teoksessaan läpi alan ajattelijoiden ajatuksia ja eri suuntauksia. (ks. tarkemmin Kusch 1986 11, 227-228.) Tässä tutkimuksessa hermeneutiikka korostuu siinä, että hermeneuttisen tarkastelutavan mukaisesti tutkimuksessa tähdätään ”tulkintaan ja ymmärtämiseen, jossa ei alun perinkään pyritä mahdollistamaan, siis toisen täydelliseen ymmärtämiseen, koska toisen täydellinen ymmärtäminen ei ole mahdollista” (Varto 1992, 59). Edelliseen voi lisätä Turusen (1995, 100) näkemyksen siitä, että pelkistetyimmillään hermeneutiikassa yritetään ymmärtää kohde sen itsensä ehdoilla, sillä varsinkin ihmistä tutkittaessa yksilö itse ymmärtää itseään, elämäänsä ja ympäristöään jollain tavoin. Yksilöstä tehdyt havainnot ovat kuitenkin tulkittuja, sillä ne tehdään jostain näkemyksestä, joskin tiedostamattomasta, käsin ja ne asettuvat johonkin käsitteelliseen viitekehukseen (mts. 157-158).

Vanhempien omat näkemykset ovat siis tutkimuksessa keskeisellä sijalla, mutta niitä ja perheen arjen jäsentymistä tarkastellaan myös muustakin kuin yksilön omasta näkökulmasta käsin (ks. Turunen 1995, 101). Ensinnäkin tutkija tuo itse väistämättä oman näkökulmansa mukaan tulkintaan ja vanhempien tilannetta tarkastellaan kokonaisuutena, eri tekijöiden vuorovaikutuksena eli otetaan vanhempien elämäntilanteen laajempi kontekstisidonnai-

suus huomioon. Tässä kohdin voi viitata *hermeneuttiseen kehään*, jolla tarkoitetaan tulkin-
nassa korostuvaa eri aineiston osien ymmärrettävyyttä vain suhteessa aineiston kokonaisu-
teen, jatkuvaa liikkumista analyysissa edestakaisin kokonaisuuden ja sen osien välillä (Kvale
1996, 47-49). Hermeneuttista kehää mukaillen pyrittiin perheen ja vanhemmuuden arjen jä-
sentämisessä ottamaan huomioon monet tekijät ja niiden väliset suhteet. Kyse ei ollut kaus-
aalista suhteista vaan lähinnä *monien eri tekijöiden vuorovaikutuksellisista suhteista ja*
arjen näkemisestä kokonaisuutena, jossa ei ole aina mahdollista erottaa eri tekijöiden syy- ja
seuraus -suhteita vaan ennemminkin toisiaan vahvistavia tekijöitä. Esimerkiksi seuraavassa
kuviossa nuolet menevät moniin suuntiin siksi, että oletuksena on, ettei välttämättä voida
sanoa, mikä kyseisistä asioista edeltää mitään.

KUVIO 2: Perheen arjen jäsentymiseen vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutuksellisuus

Tietokoneen hyväksikäyttäminen. Aineiston analyysi oli suurimmalta osin tietoko-
neen käyttämisestä apuna huolimatta ”käsiyötä”. Haastattelun eri osien luokittelu tiettyjen
teemojen tai kysymysten alle tapahtui yksinkertaisesti aineistoa useaan kertaan lukemalla ja
poimimalla olennaisimmat osat haastatteluista. Tietokoneen hyväksikäyttäminen mahdollisti
kuitenkin esimerkiksi sanahaun eli tarvittaessa oli mahdollisuus hakea tekstistä kohtia, jossa
esiintyi jokin tietty sana. Tietokoneen avulla oli myös yksinkertaista valita ja liittää joko eri
tiedostoja tai tiettyjä teemoja samaan tiedostoon ja helpottaa näin aineiston käsittelyä. Jos
tutkimuksen kohdejoukko olisi ollut suurempi, olisi erilaisten tietokoneohjelmien käyttö ollut
perustellumpaa, mutta tässä tutkimuksessa se ei ollut tarpeen esimerkiksi luokittelussa tai

erilaisten frekvenssien laskemisessa. Ohjelmien käyttö kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kuitenkin yleistynyt eikä tietokoneen käyttö enää yksioikoisesti liity vain kvantitatiivisen tutkimuksen tekemiseen, mistä on osoituksena kvalitatiivisen analyysin tekoon tietokoneohjelmien avulla keskittyvät teokset (esim. Tesch 1992; Dey 1993) joita käytettiin myös tässä tutkimuksessa, mutta vain yleisesti tutkimuksen toteuttamiseen liittyvänä metodikirjallisuutena.

6 TULOKSET

6.1 Lapsen hoidon järjestäminen ja siihen liittyviä tekijöitä

Ensimmäisenä tutkimustehtävänä oli selvittää, miten lapsen hoito oli lapsen syntymän jälkeen ja haastatteluhetkellä järjestetty ja miten siihen oli päädytty. Kaikissa perheissä äiti oli ollut syntymästä lähtien kotona — kolme äitiä oli hoitovapaalla, yhden vuosiloma oli päättymässä ja hoitovapaa alkamassa, yksi oli työttömänä. Neljä isää oli töissä ja yhdessä perheessä isä oli kotona. Kyseinen isä oli jäänyt hieman yllättäen kotiin myöhemmin syntymän jälkeen sairausloman johdosta. Sairausloma jatkui edelleen ja sen lisäksi isä ilmoitti olevansa kotona myös opintovapaan johdosta.

Syynä äidin kotiin jäämiseen erottui äitien kertomana selkeästi kaksi eri tekijää: taloudelliset tekijät ja äidin oma halu jäädä kotiin, jonka ohella yksi äiti viittasi myös imetyksen ja työhön liittyvien tekijöiden vaikuttaneen kotiin jääntiin ja kotona olemisen kestoon. Kaksi isää ja yksi äiti korosti niinsanottua perinteistä mallia lapsen hoidossa ja lisäksi muutama pariskunta katsoi tärkeäksi sen, että lasta hoidettaisiin kotona mahdollisimman pitkään. Muutama isä totesi lapsen hoidon järjestämiseen kyseisellä tavalla vaikuttaneen heidän työtilanteensa (vakituinen työ, äidillä ei; töissä kiireitä, olisi vaikea jäädä pois) ja tätä kautta myös taloudelliset tekijät. Kaksi isää toi esiin haluttomuutensa jäädä kotiin heti syntymän jälkeen.

6.1.1 Taloudelliset tekijät

Yhden äidin vastauksista oli nähtävissä se, ettei hänen kotiinjäätinsä ollut niinkään päätös tai ratkaisu, josta olisi keskusteltu. Taloudelliset tekijät olivat selvästi johtaneet äidin kotiinjäämiseen eikä isäkään olisi ollut halukas jäämään kotiin:

- Haastattelija: Olisiko Harri jäänyt kotia, mietittekö sellaista...?
- No ei missään nimessä, sillä on puolta paremmat tulot kuin meikäläisellä... (*naurahdetaan*) Sillon ei oltas ainakaan eletty (*naurahtaa*). (*äiti 4*)
- Haast.: Olisko ollut jokin muukin vaihtoehto, olisitko sä mielelläs jäänyt tänne?
- En...
- Mietittekö?
- Ei oikeestaan koskaan, Tuija oli jo silloin tavallaan työttömänä...ei siitä oikeestaan keskusteltu. (*isä 4*)

Muutamassa perheessä isän kotiinjäämistä oli suunniteltu tai siitä keskusteltu, mutta taloudelliset seikat olivat osaltaan vaikuttaneet äidin kotiinjäämiseen. :

- Silleenhän mä luulin, että se menee (*että isä olisi jäänyt kotiin*), mutta sitten mä kuulin, että rahallisesti Sami ei voi jättää töitä, että meillä ei sitten ois oikeen mitään tuloja. (*äiti 5*)
- Haast.: Olisko ollut mahdollista, että Jari ois ollut kotona?
- No kyllä me vähän joskus sitäkin suunniteltiin, mutta se on se raha, siinä eniten ratkasee. (*äiti 3*)

Vanhemmat olivat ikäluokalleen tyypillisessä tilanteessa, kuten muutama vanhempi totesi: asunto-, opinto- tai jotain muuta lainaa oli maksamatta, joten toisen vanhemman töisäolo toisen jäädessä kotiin oli välttämättömyys. Muutaman pariskunnan kohdalla se oli selvästi isä, jolla oli äitiin verrattuna ensinnäkin vakituinen työpaikka ja vaikka äidillä olisi ollut työpaikka, isä olisi ollut perheen suurempi tuloisempi ja tilanne kotiinjäännin suhteen todennäköisesti sama, kuten edellisistä kahden äidin kommenteista voi päätellä (toisella pariskunnalla tosin korostui myös perinteisen mallin kannattaminen ja halu hoitaa lasta mahdollisimman pitkään kotona). Vielä monessa perheessä isä onkin perheen parempi palkkaisempi, jolloin vanhemmat usein näkevät isän työssäkäynnin ja äidin kotiinjäännin lapsen synnyttyä edelleen kaikkein edullisimpana ratkaisuna ja molempien käydessä töissä isän työn perheelle taloudellisesti merkittävämpänä (ks. esim. Huttunen 1998).

Palkkataso on toki riippuvainen niin koulutuksesta kuin ammatistakin, mutta osittain isän parempipalkkaisuus voi liittyä työmarkkinoilla edelleen vallitseviin jaotteluihin miesten ja naisten töihin ja tätä kautta joillakin aloilla (joskin moninaisista syistä johtuviin) miesten suurempiin ja naisten pienempiin palkkoihin (ks. Martikainen 1996, 52, 60-69). Lokakuussa 1999 julkaistun Tilastokeskuksen Tasa-arvo työoloissa -tutkimuksen mukaan naisten ja miesten tasa-arvo työelämässä ei näytä juurikaan edistyneen, sillä esimerkiksi naisten palkat olivat edelleen keskimäärin 80 prosenttia miesten palkoista (Tasa-arvo työelämässä ei edistynyt 1999, 8). Lisäksi Tilastokeskuksen tutkimuksen perusteella naisten työmarkkina-aseman todettiin vaikeutuneen 1990 -luvun laman johdosta (Naiset Suomen työmarkkinoilla 1990 -luvulla, 2000).

Yhteiskunnan tarjoamat tuet vanhemman kotiinjäädessä nähtiin varsin pieninä, jopa mitättöminä, mutta vanhemmat eivät silti lähteneet niitä erityisemmin kritisoimaan. Tähän vaikutti osalta se, mikä tuli esiin muutaman vanhemman kanssa keskustellessa, että tulojen väliaikainen väheneminen nähtiin nimenomaan väliaikaisena tilanteena. Pitempiaikaisesta kotonaolosta sen sijaan olisi saattanut syntyä taloudellisia ongelmia. Yksi äiti korosti sopeutuvaisuutta: kuluttaminen oli muuttunut siten, että ”turhuudet” jäivät ostamatta. Toinen äiti kertoi, että tilanteeseen oli varauduttu etukäteen säästämällä ja ettei hän ollut odottanutkaan, että yhteiskunta kustantaa. Jokainen oli siis järjestänyt tilanteen niin — oli se sitten tapahtunut säästämisen tai isän työssäkäynnin kautta — että tukien pienuudesta huolimatta äidin kotonaolo oli mahdollista (vaikkei se kaikissa tapauksissa ainakaan lapsen ollessa vuoden ikäinen ollut kaikkein toivotuin vaihtoehto) eikä tuen määrästä varsinaisesti valitettu.

Toki tuen korottaminen, tukimuotojen uudistaminen tai monipuolistaminen nähtiin kuitenkin toivottavana. Yksi isä totesi, että tuen määrän lisääminen luultavasti vaikuttaisi siihen, että lapsia hoidettaisiin enemmän kotona kuin vietäisiin hoitopaikkaan. Isän puolison mielestä tukien pienuudessa näkyy se, että kotiäitiä ei arvosteta ja jos tukea korotettaisiin, moni jäisi kotiin. Julkunen (1995, 89-80) toteaa, että sekä koti- että ansioäitiys ovat kulttuurisesti ristiriitaisia, sillä ”samalla kun kotiäitiys on ylevää ja moraalisesti oikein, se on myös `ei-mitään`. Samalla kun ansioäiti on normaalia ja `jotain`, hän on myös syyllinen”. Kotiäitiyden tukemisessa taloudellisesti on yhtenä ideana julkisuudessa tullut esiin muunmuassa se, että kotiäideille kertyisi eläkettä moninaisten kotitöiden ja lapsen hoidon johdosta, jotka

vaativuudeltaan ovat rinnastettavissa ansiotyöhön. Ongelmalliseksi ehdotelman tekee kuitenkin se, mihin raja kussakin tapauksessa vedettäisiin eli mikä olisi kotiäitiyttä ja mikä taas jotain muuta kotona olemista.

Taloudellisen tuen vaikutuksista muutama vanhempi huomautti, että jotta sen lisääminen vaikuttaisi vanhempien kotiinjäämiseen sen pitäisi olla huomattavasti suurempi, pienellä korotuksella ei todennäköisesti olisi vaikutusta (ks. myös Sääntti 1990, 106-108). Suoran taloudellisen tuen sijaan osa vanhemmista näki hyvänä ratkaisuna tukijärjestelmiin liittyen sen, että lapsen syntymän jälkeen kustannukset työelämän osalta kohdistuisivat äidin työpaikan ohella myös isän työpaikalle. Lisäksi yksi äideistä toi esille erityisesti pienten lasten perheisiin kohdistuvan kotiavun kuten esimerkiksi siivouksen tarpeellisuuden varsinkin vanhemmuuden alkuvaiheessa. Myös yksi isä esitti samansuuntaisia ajatuksia puhuen piikajärjestelmästä lainausmerkeissä:

- Mä oon hyvin konservatiivinen näissä asioissa ja taantumuksellinen, mun mielestä piikajärjestelmää pitäis palauttaa Suomeen. Eihän sitä kukaan halua kannattaa, eihän kukaan halua olla kenenkään piikana. Tarkotan semmosta piikaa, taloudenhoitajaa... - - nyhän ihmiset on töissä, ne todella niinku otetaan viimesen päälle, ne on kovilla siellä. Sitten niitten pitäis vielä perhe hoitaa ja koira ulkoiluttaa ja tehä kaikkee muuta, niin pitäis luoda semmonen järjestelmä Suomeen, et ois tämmönen taloudenhoitaja -malli. Onhan sitä yritettykin ja on sitä tuettukin. Se on tavallaan semmonen malli häipyny. - - Pitäs ehkä suunnata sitä tukea ehkä sinne enemmän. Sillon sekä työttömät työllistyy kuin myös se on perheen taloudellista tukemista. - - Että mun mallissa on kyse tämmösestä kotona hoitamisesta. (isä 2)

Lisäksi kyseinen isä totesi, ettei Suomessa ainakaan poliittisella tasolla ole juurikaan kannatettu hänen kannattamaansa lapsen yksityistä hoitoa. Tukimuotojen moninaistamisella (ks. Sosiaaliturvan suunta 1999-2000; Vauvaa hoitamaan 1999b) ja esimerkiksi työsopimuslain uudistamisella (Kujala 1999) on kuitenkin omalta osaltaan pyritty lisäämään erilaisia lapsen hoidon järjestämisen mahdollisuuksia ja tukemaan myös lapsen hoidon järjestämistä kotona joko vanhemman tai muun hoitajan toimesta. Tämä näyttäisi varsin tarpeelliselta suuntaukselta varsinkin, kun Sääntin (1990, 100) tutkimuksen mukaan vanhemmista, jos heillä olisi ollut mahdollisuus valita lapsen hoitomuoto vanhempainloman jälkeen, yli puolet olisi halunnut, että jompi kumpi vanhemmista hoitaa lapsen kotona ja lisäksi kymmenisen prosenttia olisi halunnut, että lapsi hoidetaan kotona joko vieraan hoitajan tai omaisen toimesta.

6.1.2 Äidin halu jäädä kotiin

Yksi äideistä totesi, ettei hänestä olisi ollut töihin menijäksi ja että hänelle oli tärkeää olla kotona. Hän halusi olla kotona ja nähdä lapsen kehittyvän. Toinen äiti korosti, että halusi hoitaa lasta mahdollisimman pitkään kotona ja olisi saattanut jäädä kotiin suunniteltua pidemmäksi ajaksi, mutta kotona oleminen oli myös taloudellinen kysymys. Nyt kotona vietetyn ajan oli mahdollistanut osittain se, että sitä varten oli säästetty etukäteen. Lisäksi esiin tuli myös työhön liittyviä syitä:

- Ainakin silloin kun Essi oli nuorempi, ni se oli itsestänselvyys, että jotenkin, että minä oon sen kanssa. - - ajatuksena oli pitää Essiä kotona vähän pitempään, kun sen yhdeksän kuukautta, mitä se äitiysloma on - - ja musta tää tuntu sopivalta, meillä töissä aina kesä katkasee aina ne hommat, niin parempi kun pääsee tyhjältä pöydältä alottaan syksyllä. - - nyt jos oisin menny sinne keskeneräsiä juttuja sinne tekeen, että muutenkin halusin olla vielä täällä kotona. (äiti 2)

Nämä kaksi äitiä, jotka mainitsivat kotiin jäätinsä ensisijaiseksi syyksi oman halukkuuden, poikkesivat muista äideistä siten, että heillä oli vakituinen työpaikka, johon palata äitiys- ja hoitovapaan jälkeen. Tämän johdosta taloudellinen tilanne oli heidän kohdallaan todennäköisesti turvatumpi, nimittäin kahdella muulla äidillä ei ollut työpaikkaa tiedossa ja kolmas heistä oli opiskelija. Kun kolmen viimeksi mainitun äidin puolisoilla oli vakituinen työ ja heillä itsellään ei, ei siis ihme, että heidän kohdallaan kotiin jäämisessä tulivat ensimmäisenä esiin taloudelliset tekijät.

Äidit, jotka ilmoittivat ensisijaiseksi syyksi oman halun jäädä kotiin erosivat muista äideistä myös koulutuksensa perusteella — he olivat äideistä ja itse asiassa tutkimuksen kaikista vanhemmista korkeimmin koulutettuja. Tämän tutkimuksen perusteella voi siis sanoa, että vaikka usein korostetaan sitä, että naiset kouluttautuvat nykyään entistä pidemmälle ja siirtyvät äitiys- tai vanhempainvapaalta työelämään yhä aikaisemmassa vaiheessa, niin korkea koulutus voi toimia myös päinvastaisena vaikuttimena (vrt. Säntti 1990, 26). Kaksi korkea-koulututkinnon omannutta äitiä olivat jo ennättäneet vakiinnuttaa asemansa työelämässä, joten työelämän kannalta mahdollisuudet kotiinjäämiseen olivat hyvät. Heillä oli siis kaksi asiaa, jotka ovat yhteiskunnassamme suuressa arvossa: korkea koulutus ja vakituinen työ. Toki heidän ikänsä on myös syytä ottaa huomioon (31 ja 33 vuotta) — jos he olisivat alle kolmenkymmenen, vastavalmistuneita ja juuri työelämään päässeitä, voisi tilanne olla toinen.

Myös yksilölliset erot on syytä muistaa, joten kattavien yleistysten tekeminen näin pienen aineiston pohjalta ei ole oikeutettua. Seuraava kuvio kuitenkin tuo esille yhden mielenkiintoisen näkökulman näiden tutkimustulosten pohjalta äitien kotiinjäämiseen. Vähäisen kouluttautuneisuuden kohdalla ilmitulevat seikat on tuotu esiin vain yhtenä mahdollisuutena vähäisen koulutuksen, aseman työmarkkinoilla ja kotiinjäämisen välisestä suhteesta eli ne eivät perustu tähän aineistoon. Ketään äideistä ei nimittäin voi lukea kyseiseen ryhmään, koska heistä kaikilla oli vähintään jokin ammatillinen koulutus tai vastaava:

Kouluttautuneisuus	Asema työmarkkinoilla	Kotiinjäämisen syy		
korkea	vakiintunut, hyvä	--> kotiinjäänti vaihtoehtona työlle	itsestään johtuva	<i>isä töihin</i>
keskitasoinen	vakiintumaton, epävarma	--> kotiinjääntiä ei nähdä vaihtoehtona	ulkoiset (l. taloudelliset) tekijät	<i>isä töihin</i>
vähäinen	<i>(vakiintumaton, epävarma)</i>	<i>(--> kotiinjäänti ainut vaihtoehto)</i>	<i>(sekä ulkoiset että itsestään johtuvat tekijät)</i>	

KUVIO 3: Äidin kouluttautuneisuus ja kotiinjääminen

Vakiintunut asema työmarkkinoilla loi siis pohjaa irrottautumiselle joksikin aikaa työelämästä. Vakituudessa työsuhteessa olleille äideille kotiin jäämisen voi sanoa olleen vaihtoehto, sillä olisihan heillä ollut toisena mahdollisuutena siirtyä työelämään aikaisemmin. Vaihtoehtoisuuden liiallinen korostaminen olisi kuitenkin harhaanjohtavaa siinä mielessä, että näiden kahden äidin puheesta tuli selvästi ilmi se, ettei heille työhön meno ollut vaihtoehtona kotiinjäämislle. He nimenomaan olivat halunneet jäädä kotiin. Lapsen hoito näissä kahdessa perheessä oli siis lapsen syntymän jälkeen järjestetty ”perinteisen mallin” mukaisesti, mutta äidit eivät tässä yhteydessä korostaneet sitä tai esimerkiksi äidin roolia lapsen kehityksen alkuvaiheessa. Tässä näkyy todennäköisesti naisen ja äidin roolin muuttuminen siten, että äidit määrittävät tilannettaan lapsen syntymän jälkeen ei vain äitinä vaan myös monen muun ”roolin” tai elämänalueen kautta kuten työn, opiskelun tai vapaa-ajan toimintojen (ks. Niemelä 1989, 144-14).

Lisäksi oman halun jäädä kotiin ja myös vaihtoehtoisuuden korostamiseen voi yhdistyä myös se, että äideille raskaus ei ollut tullut kovinkaan luontaisena asiana. Äideistä toinen totesi raskauden olleen elämäntilanteeseen sopinut tietoinen valinta. Ziehe (1991) näkee sen pohdinnan, haluaako lasta vai ei, omaavan valtavan etäisyyden aiempaan sukupuolvesta toiseen tapahtuneen suvunjatkamisen luonnollisuuteen. Toisaalta naiset ovat kuitenkin loppujen lopuksi ”luonnon” armoilla vaikka päättäisivät muunmuassa raskauden ajoituksesta, kuten Nätkin (1995, 75) toteaa. Toisen äidin kanssa raskauden suunnitelmallisuus ei tullut puheeksi, mutta kun hän totesi lapsen hoidossa olleen oma opettelemisensa, hän lisäsi siihen, ettei häntä ollut koskaan lapset kiinnostaneet eikä hänellä ollut ollut aavistustakaan, mitä on olla lasten kanssa. Äitiys ei siis ollut tullut hänellekään luontaisena asiana siinä mielessä, että hän olisi etukäteen kokenut olevansa kovinkaan ”äidillinen”.

Tässä kohdin voisi vielä pohtia korkean koulutuksen yhteyksiä äitien ilmoittamaan omaan haluun ensisijaisena syynä kotiinjäännilleen. Nimittäin olivatkohan nämä kaksi äitiä enemmän tietoisia vanhemmuuden muuttumista koskevasta keskustelusta, seuranneet sitä ja ehkäpä analysoineet ja pohtineet enemmän myös omaa tilannettaan. Kouluttautuneisuus ja asian pohtiminen olivat nähtävissä haastatteluissa monisanaisina vastauksina, nimenomaan asiaan liittyvinä pohdintoina ja tiettyjen sanojen käyttönä (huom. yksilölliset erot puheliisuudessa, mikä on eri asia), joita esiintyi toki myös muilla äideillä, mutta vähemmässä määrin. Toinen kyseessäolevista äideistä esimerkiksi totesi, kun keskustelimme työelämän ja vanhemmuuden suhteesta, että kotiinjäätminen on äidille kuuluva oikeus.

Toisaalta korkealla koulutuksella sinällään ei enää ole yhtä vankkaa asemaa, voisiko sanoa yleissivistävän tiedon jakajana vaan kehittynyt viestintä- ja tietoliikenne tarjoavat aikaisempaa monipuolisemman mahdollisuuden sivistää itseään koulutuksesta riippumatta. Julkisuudessa käyty keskustelu on kuitenkin saattanut koskettaa näitä kahta äitiä enemmän kuin muita haastateltuja äitejä heidän koulutuksensa ja asemansa työelämässä perusteella — äitiyden muuttumisen yhteydessä viitataan usein juuri edellisiin seikkoihin ja korostetaan niiden muunmuassa vaikuttavan jo aiemmin mainittuun äitien siirtymiseen työelämään yhä aikaisemmin. Näin ollen äidit ovat ehkä (tiedostamattaan) tulkinneet kuuluvansa siihen äitien joukkoon, jonka kerrotaan valitsevan yhä aikaisemmassa vaiheessa lapsen syntymän jälkeen

töihin lähdön kotiin jäännin sijaan. Tätä kautta he kenties korostivat vahvemmin omaa haluaan jäädä kotiin ja kokivat valinneensa kotiin jäännin työelämään siirtymisen sijaan.

6.1.3 Kotona hoitamisen tärkeys ja ns. perinteisen mallin kannattaminen

Yhdessä perheessä korostui lapsen hoidon järjestämisessä äidin oman halun jäädä kotiin ohella isän kannattama perinteinen kasvatustyyli ja ettei isä ollut halunnut lapsen kehityksen alkuvaiheissa jäädä kotiin:

- Haast. : Oisitko sä kuitenkin ollut halukas jäämään kotiin?

- En olis ollu...joo. Mä oon kuitenkin ehkä semmosen perinteisen kasvatustyylin, jos semmosta on olemassa, mutta katson, että äiti...Joo, tuota, perinteisen kasvatustyylin kannattaja elikä en nyt tarkoita, että pitäis hellan ja nyrkin välissä olla vaimon, mutta kyllä mä niinku näen sillä tavoin, että äiti on lapsen kehityksen alkuvaiheissa oikeampi henkilö siihen. *(isä 2)*

Isä itse oli saanut vanhanaikaisen kasvatustyylin ja oli erittäin ylpeä siitä. Myös toinen isä viittasi perinteiseen malliin:

- Se oli oikeestaan aika helppo ratkasu. Mulla oli vakituinen työ, se oli ehkä tärkein, tärkeinkin syy ja sitten me molemmat ollaan aika vanhoillisia toisaalta, että se ennen vanhaan tapa, että nainen hoitaa lapset ja mies käy töissä, ni se on ehkä ollut molemmilla sillei... - - Ja muutenkin haluttiin, että jos vaan rahat riittää, niin toinen hoitaa kotona. *(isä 3)*

Kyseisen isän puoliso sijoittui kotiinjäännilleen ilmoittamallaan syyllä välimaastoon — hän mainitsi ensimmäisenä taloudelliset syyt, mutta painotti myös halua hoitaa lasta mahdollisimman pitkään kotona. Lisäksi hän viittasi puolisonsa tavoin haastattelun kuluessa omasta kodistaan lähtöisin olevaan perinteiseen malliin:

- Jari ensinnäkin tienaa enemmän ja sitten halutaan hoitaa Valtteri kotona mahdollisimman pitkään, niin kauan kuin rahat riittää... - - Rahan puolesta työt himottais, mutta se, että me halutaan hoitaa Valtteri kotona. Kumpikin on sillei, että minut on hoidettu kotona ja Jari on hoidettu kotona. Sitten kun on noita päiväkoteja ja hoitopaikkoja, niin mieluummin kotona mahdollisimman pitkään. - - me molemmat ollaan aika maalaisia, niin meillä on perinteinen se, varmaan sieltä lähtöisin se työnjako *(naurahtaa)*. Naisten ja miesten työt. *(äiti 3)*

Nämä kolme vanhempaa toteuttivat siis vanhemmuudessaan omilta vanhemmilta saamaansa mallia, mutta kuten muutkin vanhemmat myös he kokivat äidin ja isän roolien muuttuneen, jos he vertasivat omaa ikäluokkaansa edelliseen sukupolveen tai saattoivat toteuttaa itse vanhemmuutta eri tavalla. Esimerkiksi perinteistä kasvatustyyliä kannattanut isä

oli itse jäämässä kotiin hoitamaan lasta äidin sijaan lapsen ollessa vuoden ja muutaman kuukauden ikäinen. Hän korosti nimenomaan äidin merkitystä lapselle kehityksen alkuvaiheissa eli oli siinä suhteessa perinteisellä linjalla, mutta kotiinjäätymisensä osalta taas kuului vielä aika harvinaiseen ryhmään lapsen hoidon järjestämisessä.

6.1.4 Ulkopuolisen avun käyttö lapsen hoidossa

Muutammat vanhemmat mainitsivat saavansa isovanhemmilta apua lapsen hoidossa, nimittäin he kertoivat mummojen hoitavan lasta mielellään. Vanhemmat saivat näin omaa aikaa ja saattoivat käydä esimerkiksi ostoksilla. Yksi isä painotti isovanhempien roolin tärkeyttä:

- Isovanhempien roolia pitäis korostaa. Meillekin se on mahottomuus, kun asuvat niin kaukana. Et se, mä palaan tässä isovanhemmissakin siihen perinteiseen malliin, että se oli hirveen luontevaa, kun asuttiin saman katon alla, niin isovanhemmat hoiti. *(isä 2)*

Kaikilla ei ollut mahdollisuutta saada lapsen hoitoapua lähipiiristä pitkien välimatkojen takia. Ulkopuolisesta avusta puhuttaessa muutaman äidin kanssa tulikin puheeksi Mannerheimin lastensuojeluliiton tarjoama hoitajapalvelu, jota yhdellä pariskunnalla oli tarkoitus käyttää lähiaikoina:

- Mä mietin, että koska me ollaan Timon kanssa kahestaan lähetty johonkin, niin se tais olla silloin, kun Essi oli kolme kuukautta *(naurahtaa)*. - - Me mennään sitten porukalla jos mennään tai ollaan menemättä. - -Nytten, kun Essi on noin paljon isompi, nyt jo niinku tulee semmonen mieli, että vois enempi ottaa omaa aikaa kanssa. - - Nyt meinataan kokeilla sitä Mannerheiminlastensuojeluliiton hoitoa. Ois tarkoitus varata pariks viikonlopuks, tulee vieraita, että pääsisi niiden kanssa. - - Sitä kahdenkeskistä kaipaa...Jos Essi on mukana, niin se aiheuttaa kuitenkin kauheesti sitä ohjelmaa, niin kauheesti ylimääräistä, että eipä siinä sitten energiaa riitäkään. *(äiti 2)*

Muuten keskustelu lapsen hoidon järjestämisestä muutoin kuin vanhempien toimesta liittyi lapsen hoidon järjestämiseen tilanteessa, kun äidit siirtyisivät työelämään tai kuten yksi äideistä opiskelemaan.

6.2 Hoidon järjestäminen lähitulevaisuudessa

Yhdessä perheessä, kuten edellä tuli jo ilmi, vanhemmat halusivat hoitaa lasta mahdollisimman pitkään kotona ja myös parissa muussa perheessä kotona hoitamista korostettiin. Ensiksi mainitussa perheessä oli tarkoituksena, että äiti käyttäisi koko hoitovapaan lapsen kolmi-vuotiaaksi tuloon asti, jos mahdollista. Kahdessa muussa perheessä äiti oli lähdössä muuta-man kuukauden päästä takaisin töihin. Toisessa näistä perheistä oli ollut vaihtoehtona se, että isä hoitaisi kotona lasta äidin palattua työelämään, mutta se vaikutti kuitenkin epätoden-näköiseltä isän opiskelun johdosta. Toisessa perheessä isä oli vuorostaan jäämässä pariksi kuukaudeksi kotiin, minkä jälkeinen tilanne hoidon suhteen oli vielä avoin:

- Haast.: Ootteko miettinyt sitä aikaa sen parin kuukauden jälkeen?

- Ei, ei oo kyllä oikeestaan. Meidän pitää sitten varmaan vuorotella aika paljon. Mutta, no hoitopaikkaakaan ei vielä tiedetä, että meillä on hakemus tohon ihan lähelle ja yhteen toi-seen paikkaan. Että sitten on, että täytyy hakea ajoissa hoidosta - - se on vuorottelua.

(äiti 2)

Työttömänä ollut äiti oli halukas siirtymään töihin, jos niitä saisi. Siinä tilanteessa lapsi vietäisiin kunnalliseen hoitoon, isän kotiin jäämistä ei nähty taloudellisesti mahdollisena eikä asiaa oltu juurikaan mietitty. Isä totesi äidin mahdollisen töihin menon vaikuttavan hä-nen työssäkäyntiinsä siten, että hänen täytyisi siinä tilanteessa ehdottomasti vähentää omia töitään.

Äiti, jolla oli jäänyt opinnot kesken lapsen synnyttyä, oli syksyllä lähdössä jatka-maan niitä ja lapsi oli menossa hoitoon. Alun alkaen äiti ei ollut ollut kovin innokas jäämään kotiin ja nyt hän olikin tyytyväinen päästessään taas opiskelemaan:

- Kyllä mä olisin halunnut mennä kouluun *(jo aiemmin lapsen syntymän jälkeen)*, mutta kun ei sitten saanut sitä hoitajaa. - - Joo, kyllähän mä, kun jouduin jäämään kotia olin aluks nyreissään. - - Oikeestaan mä oon tyytyväinen, että mä pääsen takaisin kouluun, että saa päivät olla ihmisten kanssa. *(äiti 5)*

Tässä perheessä isä olisi saattanut jäädä kotiin lapsen syntymän jälkeen, mutta ta-loudelliset seikat ja isän työ olivat vaikuttaneet siihen, ettei niin ollut käynyt. Isä kuitenkin osallistui lapsen hoitoon ja kotitöihin varsinkin äidin mukaan paljon ja suhtautui myönteisesti kotiinjäämiseen :

- Haast.: Olisitko voinut ajatella jääväsi kotia?
- Niin, miksei?
- Mitä töissä olisi sanottu?
- Sekin on vähän, kun siellä on vähän ollut...jos ei siellä kiirettä olisi, sitten tietenkin, jos siellä ei ois mitään ollut...miksei...Helpommallahan täällä pääsis kuin töissä.
- Onko noin? *(naurahdetaan)*
- Joo, ainakin tuntuu siltä. *(isä 5)*

Isän puhe helppoudesta perustui omaan kokemukseen, sillä hän osallistui aktiivisesti lapsen hoitoon kuten myöhemmin tulee esille. Kyseessä ei siis todennäköisesti ollut pelkkä ”heitto”. Toinen isä, joka oli äidin ohella kotona, oli tilanteeseen tyytyväinen, mutta totesi kuitenkin kotona ja työssä olemisen suhteesta päinvastoin kuin edellinen isä, kun puheenaiheena oli kotiinjäätminen ja tukien vaikutus siihen:

- Se oli onni ja epäonni...*(että joutui sairaslomalle)* mä oon ainakin tykänny tästä jutusta...Kyllä älytön onni, että saan olla kotona. - - Kyllä mä sitten sattusin jäämään jos mä saisin puolet mun palkasta. Tänne raatamaan, paitsi, että helpommallahan töissä pääsis...
- Haast.: Pääsiskö? *(naurahdetaan)*
- No, vähemmällä vastuulla. Ei vaineskaan, mutta niin, en mä tiä. Ihan hyvin vois olla kotona. Tässähän rupee miettimään. *(isä 1)*

6.3 Vanhempien ajatuksia isän kotiinjäätisestä

Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kun vanhemmilta tiedusteltiin heidän mielipiteitään isän kotiinjäätisestä, perustuivat vastaukset pääosin vanhempien kuvitelmiin kuvitteellisesta tilanteesta. Tällä tarkoitetaan sitä, että vain kahdelle perheelle tilanne oli jossain vaiheessa todellinen ja näissäkin tapauksissa ei täysin sen mukainen, mihin kysymyksellä lähinnä viitattiin: vain isä kotona ja että isä olisi ollut kotona lapsen ensimmäisistä elinkuukausista lähtien. Nyt tarkastelu kohdistui suurimmalta osin siihen, olisiko isän kotiinjäätinti kenties mahdollista jatkossa tai olisiko se ollut jo aikaisemminkin mahdollista, jos työstä aiheutuvat ja taloudelliset esteet, jotka monen kohdalla tulivat esiin, voisi hetkeksi unohtaa.

Tämän johdosta — kuvitelmia kuvitelmien perään — vastauksissa oli osalla vanhemmista havaittavissa tiettyä kaksijakoisuutta, joka ilmeni siten, että suhtautuminen isän kotiinjäätinti oli myönteistä ja kotiinjäätinti nähtiin mahdollisenakin, jos lähinnä jo aiemmin mainitut tekijät olisi suljettu päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden ulkopuolelle. Silti

muunmuassa tiettyjen sanojen käyttö herätti kysymyksen siitä, että olisiko isä/äiti todella ollut isän kotiinjäämisen kannalla todellisessa tilanteessa. Tilanteen ei-omakohtaisuus johti joidenkin vanhempien kohdalla siihen, että vastaukset saattoivat sisältää sekä myönteisen suhtautumisen isän kotiinjääntiä kohtaan että toisaalta myös lausahduksen, joka viittasi siihen, ettei isän kotiinjäänti omalla kohdalla olisi ollut sittenkään syystä tai toisesta niin toivottua tai mahdollista toteutua.

Kun tämän pienen ristiriitaisuuden yhdistää siihen, että seuraavat tutkimustulokset ovat tutkijan omaa tulkintaa vanhempien vastauksista (mitä toki koko aineiston tulkintaprosessi on), voisi varsinkin haastateltujen vanhempien kuulla sanovan, että eiväthän he tätä tarkoittaneet. Tältä ongelmalta on kuitenkin vaikea välttyä minkään tutkimuksen kohdalla, varsinkin jos aineisto on kerätty haastatteleamalla ja on laadultaan ns. kvalitatiivista. Tuloksia tarkastellessa on siis syytä muistaa, että ne ovat syntyneet tutkijan tulkinnan pohjalta. Tulkinnallahan ”tarkoitetaan sitä, että tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä omia johtopäätöksiä” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 221). Tulkinta on siis aina riippuvainen tulkitsijasta ja kahta täysin samanlaista tulkintaa samasta asiasta ei ole olemassa. Tutkimukseen ja sitä koskevaan tutkimuselosteeseen liittyy moninkertaista tulkintaa, koska havaitsemme ja tulkitsemme asioita eri tavoin.

Vanhempien näkemykset suhtautumisesta isän kotiinjäämiseen yleisellä tasolla vaihtelivat tilanteen näkemisenä edelleen harvinaislaatuksena ja kummaksumista herättävänä sekä myös päinvastoin aivan tavallisena ja mahdollisena tilanteena:

- Mutta jos ajatellaan niin hyvin harvinaista se on tänä päivänä vaikka puhutaan. Et sehän niinku on et vanhemmat tässä samassa tilanteessa, samassa ikäluokassa on siinä, on ostettu talo tai asunto ja on velkaa, miehillä on paremmat tulot, riippuu taas tietenkin ammatista, joissakin tapauksissa voi olla, että nainen on paremmin koulutettu, äiti, mitä isä... Mutta onhan niitäkin tietenkin.
- Haast.: Voisko sanoa, että halua ois, mut sitten tulee nämä kaikki...
- Niin joo, et halua ois, musta tuntuu aika monessakin paikassa, mä vähän luulen, mut se on sitten tää raha mikä tulee monesti vastaan. *(äiti 4)*
- Kyllä kai sitä isän kotiinjääntiä kummastellaan suomalaisessa yhteiskunnassa vieläkin vaikka 2000-luku on lähellä. Kyllä sitä aika paljon kummastellaan, mä luulen...*(isä 2)*
- Meidän ikäset on tottunu siihen, että sitä voi olla jompi kumpi, ettei se oo välttämättä äiti. Tai sitten vaan kukaan ei oo sanonut mitään *(naurahtaa)*. *(äiti 1)*

- Niin, mustahan tää (*isän ja äidin roolit*) on varmaan hirveesti jo muuttunu. Että vaikka isä jää kotia, ni en mä ainakaan usko et se hirveesti ihmetystä, en mä ainakaan koe tätä, mekin ollaan tästä puhuttu, tosin se ei oo kun se kaks kuukautta, mutta ei siinä nyt ainakaan mitään kielteistä kommenttia...Päinvastoin mun mielestä me ollaan ylpeitä siitä (*naurahtaa*), että isäkin jää kotiin. - - ainakin minä, puhukoon Timo sitten miten puhuu...(äiti 2)

Yksi äiti korosti lapsen ja isän välisen suhteen tärkeyttä heti alusta lähtien. Kuten jo aiemmin on tullut esiin kyseinen äiti nimenomaan halusi olla kotona eikä ollut halukas siirtymään työelämäänsä vaikka siihen isän kotiin jäätyä olisi saattanut olla mahdollisuus:

-Haast.: Niin, eli teillä on nyt tällä hetkellä tämmönen tilanne, että molemmat on kotosalla. -
 - Eli mites tämmöseen ratkaisuun on päädytty, että molemmat, että Pasillahan on nyt se sairasloma...
 - Joo...
 - ...sitä kautta...?
 - Se on oikeestaan ainakin musta hyvä asia, kun ajattelee Topia ja Pasia, että pienestä pitäen tekis sen, rakentas jo sen suhteen heti. Se tuli sillai oikeestaan ihan yllättäin se mahdollisuus.
 - Sä oot ite jäänyt kotiin, olisko siinä ollu semmosta mahdollisuutta, että Pasi olis nyt ollut...?
 - Kyllähän me siitä puhuttiin ennen kuin Topi syntyi, että vois miettiä sitäkin. Tota niin, ei musta ois ollu töihin menijäks. Mä halusin olla Topin kanssa, vaikkakin Pasi on kotona. Kyllä mä haluan nähdä, miten se kehittyy. Että se on mullekin tärkeätä aikaa olla kotosalla, mä kerkeen tehdä niitä töitä ihan tarpeeks...(äiti 1)

Vaikka äiti oli sen kannalla, että isän osallistuminen alkuvaiheista lähtien on tärkeää, korosti hän omaa haluaan hoitaa lasta ja isän osallistumisesta puhuttaessa (ks. tämä tutkimus, 82) äidin roolin tärkeyttä eli isän kotiin jääminen äidin sijaan ei ollut ainakaan ensimmäisen vuoden aikana kovin mahdollista, äidin ohella kylläkin. Seuraavassa perheessä tilanne oli siinä mielessä selkeä, että koska isällä oli vakituinen työ ja äidillä ei, taloudelliset tekijät olivat vaikuttaneet osaltaan siihen, että nimenomaan äiti oli jäänyt kotiin ja käyttää hoitovapaan kokonaan:

- Haast.: Puhuttiin tuossa, että nämä taloudelliset seikat vaikuttaa aika paljon siihen, että Jari on nyt töissä, mutta mites muuten oisit semmosesta (*isä kotona ja äiti töissä*)...
 - Ei se mikään hullumpi ajatus ois, että me tosiaan mietittiinkin sitä jossain vaiheessa, mutta se on sitten se kumminkin, että Jari saa enemmän palkkaa ja näitä kuluja kumminkin sitten on...
 - - - Ei oo suunnitelmissa, että Jari jäis joksikin aikaa vaan sä käytät hoitovapaan kolmeen vuoteen...
 - Joo kyllä mä sen käytän. Sillei jos ois rahallisesti mahdollista niin oltais kumpikin kotona. Jarikin tykkäis olla kotona. (äiti 3)

Isä totesi itsekkin jäävänsä mielellään kotiin, jos taloudellisia tekijöitä ei tarvitsisi ajatella. Hieman epäselväksi kuitenkin jäi isän vastauksia tulkitessa, viittasiko hän tilanteeseen, jossa molemmat vanhemmat olisivat kotona vai vain hän yksin, sillä haastattelijakin puhui hieman epätarkasti pääosin vain kotiinjäamisestä seuraavaa haastattelun osaa lukuunottamatta:

- Haast.: Et nyt sitten kumminkaan ole myöhemmin miettinyt, että jäisit vähäksi aikaa kotia?
- No en oo sen tarkemmin miettinyt, kyllähän se jos pystys ni vois jäädä, se nyt on tosta taloudesta kiinni.
- - - Niin, Sadulla ei oo nyt tiedossa, että ei oo semmonenkaan tilanne tulossa, että ois menossa töihin...ei sitäkään osaa ajatella sitten...
- Ei...Sit se on kuitenkin vähän palkastakin kiinni...Jos ois sellanen tilanne, että mulla loppus työt, ettei oikein ois, sitten vois olla, että Satu hakis töitä, jos sattus paremmin saamaan niin vois vähän ajatella. - - Noista töistä vois sen verran sanoa, että joskus muinoin sitä ajateltiinkin silloin kun Valtteria ei vielä ollut suunniteltukaan, niin oli silloin jo vähän ajateltu, että Satu ois kotiäitinä ja että se ei välttämättä ois töissä, jos mä oon töissä...*(isä 3)*

Isä suhtautui siis sinällään myönteisesti kotiinjäämiseen, mutta tilanne, jossa äiti menisi töihin ja isä jäisi kotiin ei vaikuttanut kovin todennäköiseltä. Olihan äidin kotiinjäminen nimittäin ollut kyseisen perheen kohdalla suunnitelmissa jo ennen lapsen syntymää, joten isä ei siinäkään mielessä todennäköisesti ollut nähnyt omaa kotiinjäntiään äidin sijaan missään vaiheessa kovinkaan mahdollisena vaihtoehtona.

Perheessä, jossa isä oli jäämässä kotiin haastatteluhetkestä muutaman kuukauden päästä, yhdistyivät isän jäämisessä kotiin vasta myöhemmin sekä äidin oma halu olla kotona pitkään että isän kannattama perinteinen kasvatusmalli:

- Ihan halusin itekin olla vapaalla. Ja elokuun alusta oon lähössä töihin, mutta Timo on jäämässä pariks kuukaudeks sitten Essin kanssa. Tota ma, hänkin sitä ihan ite ehdotti, että mä olin tosi yllättänyt. Se varmaan huomaa miten lepposat olot mulla on täällä kotona. Halus, vaikka on yksityisyrittäjä, tavallaan ei voi kuitenkaan unohtaa niitä töitä niinku mä oon nyt unohtanu. - - hänellä on työntekijöitä kymmenen, vastuussa tavallaan siitä koko toiminnasta. Timo sitten kuvittelee, että sitten kun mä tuun syksyllä töistä niin se sit lähtee sinne kätteleen asioita, hommia.
- Haast.: Oisko sitten ollut mahdollista, että ois jo aikaisemminkin ollut...vai onko se nyt hyvä sitten vuorotella näin?
- Joo, varmaan ois ollu mahdollista jo aikasemminkin, mutta tota, mäkin haluan hoitaa mahdollisimman pitkään *(naurahtaa)*. *(äiti 2)*
- Haast.: Olisko ollut mahdollista, että olisit jäänyt aikasemmin kotiin tai olisit tällä hetkellä kotosalla, että sähän oot jäämässä syksyllä...?
- Niin, kyllä, mut nyt puhutaan siitä, että olisko ollut silloin... - - No, kyllä olis voinu olla osaks, mutta ei silloin alkuvaiheessa. Että nyt on ehkä helpompi sitten jäädä. *(isä 2)*

Koska perheen tilanne, eli isän jääminen kotiin äidin lähtiessä töihin, oli tässä ai-
neistossa poikkeuksellinen oli mielenkiintoista paneutua siihen hieman tarkemmin. Näin ollen
kävimme vanhempien kanssa keskustelua muunmuassa siitä, miten isän kotiinjääminen mah-
dollisesti sujuisi ja miten tilanne muuttuisi lapsenhoidon ja muiden kotitöiden suhteen. Luon-
nollisesti vanhempien oli vaikea lähteä kuvittelemaan todellista tilannetta, mutta mielenkiin-
toista oli kuitenkin kuulla, minkälaiseksi he kuvittelivat tulevan muutoksen:

- Mä olen aina ollu semmosen kantapään kautta oppimisen ja sen tuoman kokemuksen
puolestapuhuja, että sitten tietää, mitä se tuo, että en mä osaa arvailla sitä. Siinä voi käydä
huonosti tai (*naurahtaa*) jotenkin...Mun on hirveen vaikee, kun on ensimmäinen lapsi ni,
arvioida sitä tilannetta, että se on aika uus tilanne, että mitä se tuo tullessaan. Eniten mä
ehkä pelkään tai pelkään, että vaikeutuu se, että mun täytyy kumminkin pitää yhteyttä työ-
hön. Pitäähän Päivikin jonkin verran sähköpostitse ja näin, mutta mä vedän kuitenkin omaa
yritystä, jossa on toista kymmentä työntekijää, niin mä en pysty niinkun sataprosenttisesti
irtaantumaan siitä, koska tää on niin lyhyt aikakin (*kaksi kuukautta*) - - että jaksanko mä
esimerkiks pitää illalla töihin yhteyttä... - - niin että mä kävisin sit illalla vähän tsekkaamas-
sa joitakin asioita, mut nyt, pystytään onneks tietoteknisesti hoitamaan se, että mä pääsen
kaikkiin tiedostoihin ja nää taloushallinnot ja kaikki...Et noi kamerat pitäs vielä asentaa
sinne et näkee onks työntekijät paikalla (*naurahdetaan*). (*isä 2*)

Isä ei siis lähtenyt sen kummemmin arvailemaan tilanteen kehittymistä. Suurimpana
huolenaiheena hänellä oli, kuinka hän kotiin jäädessään onnistuisi pitämään yhteyttä töihin ja
hoitamaan työasioita, joita hänen oli vaikea yksityisyrittäjänä jättää kotiinjäädessäänkään.
Perheen äitikään ei vielä ollut ajatellut paljoa tulevaa tilannetta. Isän tavoin hän totesi, kuten
jo aiemmin tuli esiin, ettei isä voi irrottautua työelämästä samalla tavoin kuin hän itse ja hän
epäilikin, etteivät kotityöt isän työn johdosta tule siinä määrin painottumaan isälle kuin ne
nyt painoutuivat hänelle hänen ollessa kotona:

- No ainakin täällä kun joskus tuntuu, että kaikki kasautuu, ettei kaikkia kerkee tekeen kun-
nolla niin, sitä mä oon sitten joskus vihjannu, että sitten kun sä oot kotona, ni säkin teet
näitä ruokia täällä...(*naurahdetaan*) Et mä ainakin kuvittelen mielessäni, että mä jätän hy-
vin mielelläni nää kaikki kotihommat Timolle... Mutta saas nähdä, miten se onnistuu, et-
tä... Nythän on tavallaan, kun Timo tulee töistä, mä oon edelleen täällä kotona ja tekemässä
näitä hommia, mut sitten kun mä tuun töistä, niin Timo saattaa liueta heti sinne työmaalle.
Että ne on sitten ne hommat mulla täällä... Että mä en pysty sillei kumminkaan heittäään va-
paalle, mitä Timo saattaa pystyä. - - Kyllä mä kuvittelen, että mä jätän kaikki hommat Ti-
molle sitten (*naurahtaa*), semmoset mitä mäkin teen nyt päivällä, et ainakin se joutuu
opetteleen pyykinpesun (*naurahdetaan*). Sitä se ei oo tehny tähän asti. (*äiti 2*)

6.4 Lapsen hoidon ja kotitöiden jakautuminen vanhempien kesken

Kotityöt näyttivät suurimmilta osin jakautuvan vanhempien kesken niinsanottuihin naisten ja miesten töihin, kuten myös muutamissa 1990-luvulla Suomessa tehdyissä tutkimuksissa (Niemi & Pääkkönen 1992; Reuna 1998) on todettu. Selvennyksen vuoksi kotitöiden luokittelun voi tehdä karkeasti seuraavalla tavalla: naisten työt — jokapäiväiset kotityöt kuten esimerkiksi siivoaminen, pyykinpesu, ruoanlaitto; miesten työt — esimerkiksi remonttityöt, ulko- ja pihatyöt. Lapsen hoito luetaan yleensä jokapäiväisiin kotitöihin (naisten töihin) kuuluvaksi, tässä tutkimuksessa sitä käsiteltiin lähinnä erillisenä vaikkakin kotitöiden yhteydessä.

Varsinkin kotitöiden ja myös lapsen hoidonkin osalta keski-ikältään aineiston nuorin pariskunta poikkesi muista. Äiti (joka oli aineiston vanhinta äitiä yli kymmenen vuotta nuorempi) korosti isän tekevän paljon jokapäiväisiä kotitöitä ja olevan myös paljon lapsen kanssa (isä ei tuonut osuuttaan niin vahvasti esille):

- Haast.: Sä hoitelet Jaakkoa päivisin, mutta mites sitten kun on molemmat kotosalla?
- No, sitten on vähän semmosta yhteistyötä. Kumpikin kahtoo, no Sami enemmän, kun mä oon saanu jo ihan tarpeeks...*(naurahdetaan)*
- - - Mites muut tämmöset kotityöt, hommat?
- No, molemmat, Sami tekee aika paljon, että se pesee pyykkiä tuolla, tekee kaikki kotihommat, mitä mä en kerkeä täällä. - - Meillä on vähän niin päin, että mä sanon joskus Samille, että vois jättää ne pyykkipäivät toiseen päivään, että mua ottaa kupoliin, kun se laittaa pyykkiä ja muita hommia, että vois vähän relata...*(äiti 5)*

Muilla pareilla jokapäiväiset kotityöt painoutuivat enemmän äideille, mutta isän roolia niissä ei vähätelty. Tilanne oli ikäänkuin hyväksytty, sillä niin isät kuin äidit korostivat isän työssäkäynnin olevan ratkaiseva tekijä, ettei isällä ollut niin paljon aikaa lapsen hoitoon tai kotitöihin.

- Timo nyt yleensä tekee semmosta, no ei nyt niin kauheen pitkää päivää, mutta aika pitkää päivää, että ei meille sitten illalla jää kolmenkeskistä aikaa kuin - - semmosen kolmisen tuntia. - - Että kyllähän Timo kattoo Essin perään aina että mä pääsen vaikka koiran kanssa lenkille sinä aikana. - - Ei meillä silleen varsinaisesti, että joku ois ehtottomasti mun homma ja joku Timon... Pääasiassa minä teen, mutta Timo osaa kyllä ne kaikki hommat kyllä kanssa. *(äiti 2)*

- Kyllä me kumpikin (*hoidetaan*), mutta tietysti mun tulee enemmän, kun on rutiinia enemmän niin se käy vähän nopeammin. - - Kun ei sitä niin hirveesti (*Jarilla*) oo työpäivän jälkeen aikaa. - - Kumpikin imuroi, Jari puistelee matot ja petivaatteet. - - Toinen tekee vähän toista ja toinen toista. - - Niin ja sitten kun meillä on näitä pihatöitä, Jari tekee sitten enemmän niitä. (*äiti 3*)

- Se on ehkä jakautunut silleen perinteisesti, että naisten työt ja miesten työt, mutta en mä tiä pitäsö sen olla toisin päinkään.

- Haast.: Niin, että kun homma toimii niin se on ihan hyvä, että ootko ihan tyytyväinen vai haluaisitko osallistua enemmän näihin...?

- Kyllä mä silleen, jos aikaa ois niin tietysti, mutta työhän se rajoittaa, jos ei tarviis töissä käydä niin ois aikaa tehdä kaikkea muuta, olla Valtterinkin kanssa enempi. (*isä 3*)

- Kyllä ne (*hoitotehtävät*) varmaan, varsinkin kun Topi on nyt kasvanut, ne on vähäsen taasapainottuu, mut silti kyllä ne mun mielestä mun vastuulla on aika paljon. Alkuvaiheessa sehän on luonnollista, kun imettääkin, niin siinä on varmaan äidilläkin joku hyysäysvietti. -

- Topi ja Pasi tekee vähän toisenlaisia juttuja, kun minä ja Topi. Ne on semmosia poikien juttuja (*naurahdetaan*). Pitää heitellä ja semmosia kovaäänisiä touhuja. - - Kyllä mun mielestä, tietenkin se painottuu mulle, ainakin itestä tuntuu, että koko ajan tekee jotakin. Kun sitten pitää siivota, pestä pyykkiä ja...mut meillä on sillai, että Pasi tekee aina ruuan. (*äiti 1*)

- Yleensä minä (*hoidan*) iltaisin, mutta kyllä Harrikin tekee, syöttäminen ja tommonen -
- kyllä Harrikin vaipan vaihtaa, että ei siinä mitään, että kun mä rupeen kuuleen jotain ininää, niin riennän apuun.

-Haast.: Mites muut kotityöt?

- Mä melkein teen ne päivällä, kun Harri on töissä. Sillä on aika rankkaa tuolla töissä, että sillä on juokseva työaika, että välillä ollaan sit pitempään... Minä suurimmaks osaks, että tottakai Harri sitten ulkotyöt tekee, leikkaa ruohot ja nämä, mutta kyllä se mua auttaa siivoamisessa. (*äiti 4*)

- Haast.: Mites nämä hoitohommat täällä kotona, Tuija päivisin hoitaa, mutta sitten kun olet kotosalla niin...?

- Jaa, kyllä se hyvin vähäselle on jäänyt, että no, kyllä melkein saunottaminen on ainut ja joskus vaipanvaihto, syöttäminen, kun se ei syö minulta, kun se menee leikkimiseks. Kyllä se on vähälle nykyään jäänyt, että jos on äiti paikalla niin saa tehdä.

- Entä muut kotityöt?

- No, periaatteessa kaikki ulkohommat on minun vastuulla, tietysti siivouksessa autan, ruuanlaitossa en niinkään.... (*isä 4*)

Kuten vanhempien vastauksista on nähtävissä, niinsanotut miesten työt olivat isien vastuulla ja niiden tekeminen tasapainotti tilannetta ja osa vanhemmista korosti myös sitä, että molemmat tekivät myös kaikkia kotitöitä. Lapsen hoidon suhteen vanhemmat totesivat äidin tekevän enemmän siihen liittyviä askareita. Molemmat vanhemmat tekivät niinsanottuja rutiininomaisia hoitotehtäviä (vaipanvaihto, syöttäminen, nukuttaminen jne.), mutta huo-

mattavissa oli se, että muutamien isien kohdalla korostui lapsen kanssa leikkiminen ja ”touhuaminen”, kuten muunmuassa edelläolevassa alleviivauksessa erään äidin haastatteluteksteistä tulee ilmi. Tähän liittyvät edellämainitun alleviivauksen lisäksi muut alleviivatut kohdat kohdissa 6.4.1, 6.4.2 ja 6.4.4, joissa isän osallistumista lapsen hoitoon tarkastellaan tarkemmin.

6.4.1 Isyysevapaan käyttö ja isän osallistuminen heti syntymän jälkeen

Kaikki isät olivat olleet mukana synnytyksissä, joista kolme oli tapahtunut normaalisti ja kaksi keisarinleikkauksella. Kolme isää oli ollut isyysevapaalla täydet kolme viikkoa syntymän jälkeen, yksi isä viikon ja yksi isä oli pitänyt isyysevapaata myöhemmin neljä päivää. Toisessa niistä perheistä, joissa lapsi oli syntynyt keisarinleikkauksella, varsinkin äiti painotti sitä, että isä oli hoitanut lasta ja ollut muutenkin paljon apuna ennen ja jälkeen syntymän:

- No ainakin sillon, kun mä ootin Harri oli tosi paljon apuna. Mä olin lopussa aika huonossa kunnossa, et sillon se ainakin oli tosi paljon apuna ja sit kun Juuso syntyi, se oli keisarinleikkauksella, niin se teki tosi paljon täällä kotona. - - Niin silloin se oli Juuson kanssa, et nyt se leikkii sen kanssa, et sitä siltä nyt oottaa eniten. - - Meillä oli ainakin, että Harri tykkäs tosi paljon ja oli innoissaan, hoiti ja sanoivat siellä laitoksella, että oisit nähnyt sen hymyn kuinka se oli levee, kun se tuli Juuson kanssa, kun mä jäin nukkumaan. Se ei tiennyt miten päin se ois ollut. *(äiti 4)*

Kyseinen isä kertoi myös osallistuneensa hoitoon, mutta ei korostanut omaa osuuttaan niin paljon kuin äiti:

- Haast.: Isyysevapaan aikana sä hoitelit aika paljon Juusoa, kun Tuija joutui huilailemaan...
- Joo, kyllähän se silleen oli, mutta meillä oli remontti kesken ja senkin takia, mutta enemmän mä silloin hoidin kuin nyt. Juuso on tullut nyt vähän semmoseks, ettei se hyväksy ketä tahansa hoitajaa *(naurahdetaan)*. *(isä 4)*

Kuten edellinen isä myös muut vanhemmat kertoivat isyysevapaalla ajan kuluneen hoidon ohella muuhunkin:

- No tietenkin jonkun verran osallistuin tuohon lapsen hoitoon, mutta sitten oli tää, että oltiin muutettu sillon keväällä niin pihahommia ja sai just sopivasti tehtyä nuo laatat tuohon pihalle ja kaikkea remonttia. *(isä 3)*

- No, mitä mä oon kuullut, niin isyysevapaalla lähetään kalalle tai muuta *(naurahdetaan)*, että monelta oon kuullut, että se on käytetty ihan johonkin muuhun kuten talon rakentamiseen. *(naurahdetaan)* - - Kyllä meilläkin tehtiin portaat tohon, mutta kyllä Valterin Jari hoiti. *(äiti 3)*

Vajaa puolet vanhemmista toivat näkemyksissään isyyysvapaan käytöstä yleensä esille sen, että sitä ei välttämättä käytetä lapsen hoitoon vaan johonkin muuhun. Käyttävät-
hän äiditkin toki äitiysvapaalla aikaansa luonnollisesti muuhun kuin lapsen hoitoon, joten
edellämainitsemat isien rakennustyöt ovat rinnastettavissa esimerkiksi äidin tekemiin kotitöi-
hin. Eri asia on kuitenkin se, jos isyyysvapaa otetaan vaikeaksi tarkoituksena olisi osallistua
lapsen hoitoon:

- Tiedän semmosta aika monta tai ei nyt monta, mutta sanotaanko nyt yks aika varma tapa-
us, että on ollut isyyslomalla, niin kaveri sanoi, että hän ei oo koskaan niin paljon tehnyt
töitä. Eli bluffas kato siinä. Sä oot virallisesti siellä, mutta silti sä et oo. - - Eihän sua ku-
kaan tuu valvomaan. - - Mä luulen, että se on valitettavan yleistä, että otetaan tavallaan ne
rahat pois. Se on tosiaan tämmöstä yhteiskunnan tukiaisten hyötykäyttöä. (isä 2)

- Parilta oon kuullut, äidit oli katkeria siitä, että kun isät ovat lomilla niin ne pitävät sen
lomana, vaikei se oo mitään lomaa (*naurahtaa*). - - Niin kyllä se meilläkin kummasti
ajottui jalkapallon mm-kisoihin... (*naurahdetaan*). Mutta minkäs teet, kun Topi syntyi sil-
lon. - - mutta voihan se olla, että varsinkin jos on esikoinen, niin isät on niinkuin äiditkin
hämmentyneitä tilanteesta. Mutta ei se sitten sitä estä etteikö vois olla lapsen kanssa. Sitä
voi ajatellakin, että se on lomaa. (*äiti 1*)

Tilanne eli esikoisen syntyminen on siis uusi ja hämmentäväkin molemmille van-
hemmille, kuten äiti edellä tuo esiin. Tähän voi taas todeta, että niinkuin monessa muussakin
asiassa vanha sanonta tekemällä oppii pitää usein paikkansa. Tässä tutkimuksessa niin muu-
tama isä kuin äitikin totesi, että koska äiti oli hoitanut lasta enemmän kävivät monet askareet
häneltä nopeammin ja helpommin. Tällöin on tietenkin luonnollista, että myös jatkossa tietyt
askareet tekee se, keneltä ne kätevimmin sujuu. Kun isä oli osallistunut lapsen hoitoon heti
alusta lähtien aktiivisesti, osallistui hän siihen paljon myös edelleen, kuten keski-ikänsä nuo-
rimman pariskunnan kohdalla voi todeta. Nuorin äiti nimittäin totesi isän olleen heti synty-
män jälkeen ehkä aktiivisempi osapuoli lapsen hoidossa ja isä totesi itse, ettei uusi asia eli
lapsen syntymä ollut vaatinut suurempaa totuttautumista:

- Haast.: Sami tekee nytkin paljon, mutta oliko silloin alkuaikoina, heti syntymän jälkeen
mukana?

- Joo oli, että mä tosiaan yllätyin ihan siellä sairaalassa, että ei nyt ihan imettänyt, mutta te-
ki yhtä paljon jossei enemmänkin. - - Mä ehkä olin arempi. Kun kotia tultiin, niin se vaihtoi
vaippoja ja tällasta.

- - - Onko Sami sitten ollut paljon lasten kanssa?

- Ei oo, sitä mä vähän ihmettelenkin... (*äiti 5*)

- Haast.: Molemmille oli uusi tilanne, kun oli esikoinen, niin miten se alku lähti käyntiin?
- No kyllähän se, kun vähän aikaa totutteli, niin ei kauaa... - - Ei siinä sillei ongelmaa ollut... (isä 5)

6.4.2 Isän osallistuminen lapsen ollessa vuoden ikäinen

Kun äideiltä kysyttiin ovatko isät oma-aloitteisia lapsen hoitoon osallistumisessa he vastasivat myöntävästi. Vastauksissa ilmeni kuitenkin pientä epävarmuutta yhtä, nuorinta äitiä lukuunottamatta:

- Kerrankin, kun me oltiin sovittu, että mä lähden enkä sitten lähtenyt... Sami oli ihan pettynyt, että eikö se voikaan olla Jaakon kanssa kahestaan täällä.
- Haast.: Että ois sua ajamassakin pois...
- Niin, että mielellään sitä kahtoo... (äiti 5)

Muut äidit vastasivat hieman mielteliäämmin:

- Haast.: Onko Harri oma-aloitteisesti siinä mukana?
- Harri...no on se. On se oma-aloitteisesti, et ei siinä mitään. Monta kertaa jos mä oon illalla väsynyt niin kyllä se laittaa...Juuson yrittää nukuttaa ja muuta vastaavaa. (äiti 4)
- On se ihan...(naurahtaa) Varsinkin, kun Valteri jo ymmärtää ja leikkii ja muuta, niin aikaa kuluu paremmin... (äiti 3)
- Joo, kyllä. Mutta ehkä joku sellanen asia mikä on nyt kääntynyt aika lailla mulle on...parikin juttua tulee mieleen (kylvetys ja ruokien valmistaminen). (äiti 2)
- Joo, se... Sitä siinäkin mielessä niin, ainakin ite tajusin sen, että sitä ei välttämättä kannata oottaa sitä, että rohkeesti vaan sano, että viittisit sä, että mä en nyt jaksa. (äiti 1)

Isät eivät nähneet itseään aina kovin oma-aloitteisena ja totesivat myös, että enemmänkin voisi olla mukana lapsen hoidossa ja kotitöissä ja uskoivat myös puolisoidensa odottavan heiltä enemmän osallistumista:

- Haast.: Lähdetkö (tekemään) yleensä oma-aloitteisesti vai sanooko Tuija yleensä, että tuokin homma ois tossa...vai...?
- No, kyllä se joutuu sanoon, sit on näitä perinteisiä naisten talon sisällä olevia hommia, siivousta ja lastenhoitoa, niin kyllä siitä joutuu... (isä 4)
- Haast.: Ootko oma-aloitteisesti mukana vai toivooko Satu, että sä pikkusen useammin lähtisit mukaan...olisit enemmän mukana?
- Kyllä sitä kaikki toivoo, että enemmän tekis, mutta kyllä mä oon ainakin yrittänyt, silleen miten on ehtinyt. (isä 3)

että Valtterikin sen sillei huomaa, että paremmin käyttää mua leikkimisessä ja muussa. (isä 3)

6.4.3 Ajan puute ja ”iloinen ” väsymys

Varsinkin isien kohdalla toistui lapsen hoitoon (ja kotitöihin) liittyen sekä heidän itsensä kertomana että myös äitien mainitsemana lause ”ei ole aikaa”. Myös äidit kertoivat olevansa välillä tai olleensa kiireisiä, mutta saattoivat ikäänkuin vähätellä sitä naurahuksella. Yksi äiti taas totesi, että hän yksinkertaisesti halusi tehdä kotityöt, vaikka välillä ei jaksaisikaan ja toinen totesi ajan järjestämisen (yleensä) olevan lähinnä järjestelykysymys:

- Kun mä en saa ihan kunnon yhtäjaksosta, pitkää unta nukuttua yöllä, se sit rupee väsyttään, että mä en osaa nukkuu päivälläkään. Sitten tulee aina semmonen, että pinna täytyy, nyt tarvii saaha nukuttua koko yö (*naurahtaa*). Saattaa olla niinku mulla tässä vähän aikaa sitten, vaikka olis ollu mahdollista nukkua yöllä, mä en saanut unta, että mä ihan vähäpätöistä heräsin ja mä olin ihan rätipoikkiväsynyt, en saanu unta ja (*naurahtaa*) sitten meni kaikki pieleen. (*äiti 2*)

- Pasi tekee ruuan ja mä sit kaikki muut, et kyl se oikeestaan niin menee. Just mieltii onko niinku, tuntuu ettei meinaa jaksaa, mut sitten toisaalta mä haluan tehdä ne, mun täytyy saada tehdä ne. - - Siinä jaksamisessa oli se, kun Topi oli sen puoli vuotta, seitsemän kuukautta vatsakipuinen, varsinkin yöllä, ettei saanu oikeestaan nukuttua. Sitten kuitenkin, silloin Pasi oli vielä töissäkin, niin tuli ulkoiltua, ei uskaltanu syödä mitään maitotuotteita ja laihtui, niin kaikki tuli siihen yhteen syssyyn, niin siinä meinas tuntua, ettei jaksata tehdä yhtään mitään. Oli sellainen zombie. (*äiti 1*)

-En mä missään tapauksessa Timoa ainakaan siitä, ettei tekis tarpeeks vaan mun mielestä asiat pitää organisoida sillei, että sitä aikaa on, että ne on keskustelukysymyksiä - - Et ainahan (*huokaisee*) ennen Essiäkin tuntu, että aina on kiire. Mutta toisaalta tuntuu, että aika moni kiire on järjestely, että pitäs rueta ajattelemaan ja elämään vähän toisin...

- Haast.: - - onko kuitenkin , no, sun ikäpolvelle työ aika tärkeä?

- Joo ja se on mun mielestä semmonen muotiasia. Se on tärkeä ihminen, jos sillä on kiire (*naurahtaa*), se on hirveen kysytty ja haluttu joka paikkaan. Mutta mä oon ruennu arvostaan, että on aikaa tärkeemmille asioillekin eikä ainakaan tekemällä tee sitä kiirettä.

- Ehkä asennoituu työhönkin vähän erilailla, kun lähtee työelämään...

- Mä yritän ainakin, mutta sitten kyllä mä aavistan, kun menee siihen pyörteeseen mukaan, niin sitä jotenkin vaan menee siinä mukana ja hyseltää joka paikkaan... - - Toivottavasti näitä kultaisia ajatuksia pystyisin pitämään ainakin ensimmäisen viikon mielessä. (*äiti 2*)

Väsymys tai kiire ei siis ollut vierasta ainakaan osalle haastatetuille äideistä kuten ei äideille yleensäkään. Jokinen (1996) haki kotityökirjoituskilpailun aineiston pohjalta äitien kirjoituksista vastauksia kysymykseen, miltä äidistä tuntuu olla äiti. Lähemmän tarkastelun kohteena hänellä oli tästä aineistosta 26 kirjoitusta, joiden kirjoittajat olivat niin kotiäitejä,

ansioäitejä, vanhoja naisia kuin nuoria naisia. Väsymys erottui selvästi tuntemusten joukosta, myös kiire oli yksi useimmin mainittujen tuntemusten joukossa, joita olivat myös esimerkiksi onni/onnellisuus, yksinäisyys, itkee/itkettää, huono omatunto, pelko, uupumus ja ilo. Jokinen pystyi ”paikallistamaan” väsymyksen siten, että suurin osa väsymyksen tuntemuksista sijoitui kotiin ja osa taas esimerkiksi palkkatyön ja lapsen hoidon rajalle, jolloin väsymys seurasi tilasta toiseen. (Jokinen 1996, 24-38.)

Kukaan äideistä ei haastattelutilanteessa vaikuttanut mitenkään kireältä tai väsyneeltä ja muutama äiti puhui väsymyksestä menneessä aikamuodossa, joihin vaikutti osaltaan se, että tietty rytmi lapsen hoitoon oli löytynyt tai kaikkea ei tarvinnutkaan jaksaa tehdä:

- Kyllä se on kummallakin tiedossa, että lapsenhoidossa on hommaa, että koko ajan pitää seurata, mitä se tekee...Sit siinä samalla pitäis imuroida, tiskata ja laittaa ruokaa (*naurahtaa*).

- Haast.: Tuntuuks se joskus, että on vähän liikaa?

- No sitten pitää vaan jättää tekemättä ja tehdä muulloin, kun pystyy. Jos ei joku päivä oo ruoka valmista ni sit ei oo (*naurahdetaan*). (*äiti 3*)

- Sitä yrittää olla semmonen mahdollisimman, niinku se muka siihen vaikuttas, mutta oikeen semmonen superäiti. Että mä teen kaiken ja mä pystyn tekeen ja mä kykenen kaikkeen, vaikka ei sit välttämättä pysty. Tai pystyshän sitä, mutta se ei oo järkevää. - - Siihen on vaan tullut semmonen, että se kuuluu tehdä, eikä se oo mikään semmonen rasite. - - nyt se vaan, se menee siinä noin vaan. Ja alkuvaiheessa ei ollu aikaa, että oli niin sillai niin, ettei ollu vielä hoksannu tehdä mitään rytmiä itelleen.

- Haast.: Totuttautumista...

- Niin ja vielä kun ei Topillakaan ollu semmosta selkeätä systeemia, että millon se nukkuu ja millon se syö. Se oli kuitenkin semmosta vähän, ei niin sillä tavalla ennakoitavissa se homma. Nyt se on tuttua kaikki. - - Mä en ihan heti allekirjoita sitä asiaa, että äidiks kasvetaan siinä raskauden aikana ja isäks tullaan sitten pikku hiljaa. Isäks varmasti se on sitä, että tullaan, mutta en mä koe kasvaneeni äidiks siinä, et sitten kun Topi synty, että no niin nyt mä oon äiti, että kyllä se on mullakin kestäny semmonen, että...

- ...oma opettelu...

- Kyllä joo, että on tajunnu, että mikä se, että ei se oo vaan mikään semmonen pikkunen nukke, jota puetaan ja syötetään, että siinä on muutakin. Kyllähän nää on kaikki ollu molemmille opettelemisen aiheita. Ja sitten vielä sitä päivärutiinia, pitää pystyä jotenkin, semmonen päiväsystemi saada kehitettyä. Mun mielestä me ollaan päästy kyllä ihan hyvin, suht helpolla, että en mä, mulla ainakaan tuu semmosta katkeruutta niin kuin joillekin meidän äitien ikäsille tai meidän vanhemmille, ikäpolvelle, jossa monet äidit oli katkeria siitä, että hoitovastuu on ollu silloin ihan äidillä. (*äiti 1*)

6.4.4 Osallistuva(mpi) isyys

Suurimmalle osalle vanhemmista esitettiin seuraava kysymys suurin piirtein muodossa: ”Julkisuudessa on käyty paljon keskustelua siitä, että pienten lasten isät osallistuisivat enenevässä määrin lapsen hoitoon ja kotitöihin. Miten koet sen toteutuvan omalla kohdallasi?” Vastausten yhteydessä ei juurikaan selvitetty, miten paljon kukin vanhemmista oli seurannut yleistä keskustelua vanhemmuuteen liittyen ja tunsivatko he ”uuden isän” -käsitteen. ”Osallistumista” ei myöskään määritelty sen tarkemmin, joten on otettava huomioon se, että vanhemmat tulkitsivat kysymyksen kukin omalla tavallaan ja vastasivat sen mukaisesti. Äidit vastasivat tähän kysymykseen ja yleisesti ottaen isän osallistumista koskeviin kysymyksiin isää myönteisemmin:

- Joo, kyllä mun mielestä se hoituu. Niinku mä sanoin sen, että mä ainakin itelleni oon ajatellu sen, että siinä mielessä en haluu ottaa paineita siitä, että nyt pitää tehdä puolet ja puolet, mitään semmosta mittailua ei...niinku, että mun mielestä se on luonnollista, että äidin rooli on kauheen tärkeä, että äiti tekee paljon. Sitten kun lapsi kasvaa, niin siihen pääsee isä työntään sitä kiilaa, että saa tavallaan sitten aikaa lapsenkin kanssa. Voi olla, että oon kauheen itseks siinä, että haluan hoitaa. *(äiti 1)*

- No kyllä varmaan, et siis kyllähän se meillä toteutuu siis, ainoastaan se ei nyt missään nimessä, että Harri jäis kotia, ett kyllä se mua auttaa ja siis kyllä sen huomaa tästäkin *(Juusosta)*, että kyllä se laskee mua, ett ei mua oo tänne sidottu kiinni... *(äiti 4)*

- Niin, ehkä se vois olla paremminkin, enemmän osallistua. Sitten joskus, kun on hyvin vapaa-aikaa niin on kahestaan jossain leikkimässä tai... Mutta enemmän vois olla, ei koskaan liikaa... - - No periaatteessa työ on suurin niistä *(mikä vaikuttaa osallistumiseen)*, että aika usein menee viikonloppujakin töissä, ylityöissä. *(isä 4)*

- No en mä tiiä, vaikee sanoa sitä silleen, että mutta kyllähän sillei kun rupeaa lasta tekemään, niin pitää arvoja muuttaa, niin se muu touhu mitä on ennen tehny pitäs kuitenkin vähentää ja keskittyy siihen lapseen, kun sen on tehny ja siitä on vastuussa...ja sillee, että niinku joillekin ehkä on se, että niillä on omat harrastukset ja muut ykkösenä ja sitten mitä jää on lapselle, siinä mielessä... - - Niin, tehtävänjakoa mä en osaa miettiä, mutta yleensä sellasta, olla lapsen kanssa. - - Miettiä just minkä takia sen lapsen tekee, että ei sitä tarvii tehdä jos ei kerkee olla sen kanssa. - - Kyllä se on hieno tulla kotia, yleensä kuulee kolinan tuolla alhaalla, että se on portilla oottamassa. Sillei ihan mukava tulla kotia, ootetaan...*(isä 3)*

Jälkimmäisen isän vastauksessa tulee esille isyyden merkittävyys isälle itselleen ja myös lapsen mukanaan tuomat muutokset, sitoutuminen ja vastuu, joihin myös muutama muu isä myös viittasi.

Otsikoiden 6.4, 6.4.1, 6.4.2 ja 6.4.4 alle kuuluvien tekstien alleviivatuista kohdista tulee esiin kolmen perheen kohdalla se, että joko äiti tai isä tai molemmat korostivat jossain määrin isän osuutta lapsen hoidossa leikin tai muun touhuamisen kautta. Erityisesti yksi äiti totesi odottavansakin isältä eniten sitä, että tämä leikkii lapsen kanssa. Yksi isä taas korosti ”leikkipuoleen” osallistumisen tärkeyttä siinä, että lapsi tuntisi isänsä. Vanhempien toteamukset viittaavat siihen, että isän olemisessa lapsen kanssa korostuu enemmän rutiininomaisten hoitotehtävien sijaan leikkiminen ja puuhailu.

Edelläolevista äitien vastauksista on nähtävissä äidin ensisijaisuus lapsen hoitajana, ensimmäisen äidin vastauksessa se näkyy suoraan (ainakin lapsen alkuvaiheisiin liittyen), toisen kohdalla äiti toteaa isän *auttavan*. Sana ”auttaa” tuli esiin muutaman kerran muulloinkin samankaltaisessa yhteydessä eli äiti/isä totesi isän auttavan äitiä, mutta loppujen lopuksi niin vähäisessä määrin, ettei olisi johdonmukaista puhua isän auttajan roolista. Tässä yhteydessä tulee kuitenkin väistämättä mieleen Kaila-Behmin (1997) tutkimus, jonka pohjalta nousi esiin neljä erilaista isänä olemisen tapaa: sivustaseuraajaisä, tukihenkilöisä, kumppani-isä ja perheenpääisä. ”Auttajaisää” lähinnä Kaila-Behmin isänä olemisen tavoista olisi tukihenkilöisä, jonka määriteltiin muunmuassa olevan valmis, kypsä isäksi ja vastuunottoon puolison avustajana ja tukijana. Tukihenkilöisä tuki ja avusti aktiivisesti puolisoa, otti vastuun lapsen hoidosta tietyksi ajaksi ja teki myös pyydettyä kaikkia kodin- ja esikoisen hoitoon liittyviä toimintoja, mutta äiti omasi viime kädessä hoitovastuun. Kodin- ja esikoisen hoitoa koskevan päätöksenteon yhteydessä tukihenkilöisä tukeutui puolisoon ja luotti tähän ja ammatti-ihmisiin ja odotti heiltä ohjeita. (Ks. tarkemmin Kaila-Behm 1997, 69-70.)

Tämän tutkimuksen isiin tukihenkilöisä -määritelmä, kuten mikään muukaan Kaila-Behmin määritelmä ei sovi täydellisesti. Jos isää kuitenkin lähdetäisiin asettamaan tietyn isänä olemisen tavan alle, sijoittuisivat isät suurimmilta osin tukihenkilöisän ja kumppani-isän välimaastoon. Kumppani-isän määriteltiin olevan valmis, kypsä isäksi ja vastuunottoon kumppanina. Vastuu jaettiin puolison kanssa sopimuksen mukaan ja molemmat osallistuivat usein kaikkeen toimintaan, esikoiseen liittyvään päätöksentekoon ja hoidon toteutukseen yhdessä toinen toistaan tukien. (Kaila-Behm 1997, 70-71.) Tätä yksi pariskunta toteutti esimerkiksi siten, että koko perhe oli alusta alkaen käynyt yhdessä neuvolassa eli molemmat vanhemmat olivat näin perillä neuvolassa mahdollisesti annetuista ohjeista.

Kaikki tulososiossa käsiteltävät asiat liittyvät jollain tavoin ”uuden”, osallistuvamman isän tai generatiivisen isän määrittelyyn. Uuden isänhän katsotaan olevan aktiivinen ja osallistuva kaikessa lapsen hoitoon ja kasvattamiseen liittyvässä, hän on mukana synnytyksessä ja osallistuu siitä lähtien lastensa toimintoihin ja päivittäiseen lapsen hoitoon eikä vain leikkimiseen lasten kanssa (Lamb 1986; Pleck 1987). Generatiiviseen isyyteen taas liitetään generatiivinen työskentely eli omasta halusta lähtöisin oleva toiminta ja työskentely nuoremmen sukupolven hyväksi. Generatiivinen isä haluaa ja kykenee huolehtimaan seuraavasta sukupolvesta, hän on sitoutunut vanhemmuuteensa yhtä paljon kuin puolisonsa eli vanhemmilla on yhtäläinen vastuu niin kotitöistä kuin lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Isä on pätevä edellämainituissa tehtävissä ja kotonaolo on hänelle varteenotettava vaihtoehto ansiotyölle. (Dollahite, Hawkins & Brotherson 1997; Huttunen 1998.)

Määrittelyjä tarkastellessa voi tietenkin pohtia, ovatko ne aina tarpeellisia, mutta ymmärrettävää kuitenkin on, että määritelmät muuttuvat yhteiskunnassa ja tässä tapauksessa myös vanhemmuudessa tapahtuvien muutosten johdosta. Tällöin aiemmat määrittelyt kaipaavat itsessään uudelleenmäärittelyä tai ainakin tarkentamista esimerkiksi erilaisten etuliitteiden kautta ja näin uusia määritelmiä syntyy. Niillä on yhtenäistä ja selventävää merkitys, mutta vanhemmuuden kohdalla ollaan kuitenkin tällä hetkellä tilanteessa, jossa uudet määritelmät hakevat vielä paikkaansa ja myös lisää vahvistusta arkielämän tasolta.

Jos tämän tutkimuksen pohjalta halutaan antaa isyydelle jokin tietty määritelmä, on osallistuvampi isyys kaikkein osuvin. Tällöin toteutunutta isyyttä verrataan perinteiseen isyyteen, jonka määrittely on yhtenäistä ja omaa vakiintuneen aseman niin arkipuheessa kuin vanhemmuutta koskevassa kirjallisuudessa. Siihen verrattuna haastatellut isät toteuttivat uudempaa, osallistuvampaa isyyttä, mutta esimerkiksi edelläesitetyt uuden isän tai generatiivisen isyyden määreet eivät kaikilta osiltaan yhdistyneet haastateltuihin isiin (mikä ei toki välttämättä ole kaikkien isien kohdalla tarkoituskaan tai edes tavoiteltavaakaan). Esimerkiksi vanhempien välinen työnjako lapsen hoidossa ja kotitöissä oli suurimmalta osin varsin perinteinen. Lisäksi aiemmin on jo tullut esiin esimerkiksi se, että (edelleen) isän työ ja tästä aiheutuva ajanpuute vaikuttivat isän osallistumiseen. Työelämän ja vanhemmuuden suhdetta käsitelläänkin seuraavassa ja myös mahdollisia muita tekijöitä, jotka vaikuttavat perheen sisäiseen työnjakoon ja näin myös vanhemmuuden toteuttamiseen.

6.5 Perheen sisäiseen työnjakoon liittyviä tekijöitä

6.5.1 Työelämän ja vanhemmuuden suhde

Työelämässä tapahtuvat jatkuvat muutokset asettavat työntekijöille vaatimuksia. Pysyäkseen mukana tiiviissä työtahdissa ja kehityksessä on yksilön oltava valmis kehittämään itseään ja sitoutumaan monella tavoin työpaikalla asetettuihin tavoitteisiin. Joillekin sitoutuminen voi tapahtua perhe-elämän kustannuksella, toiset pystyvät taas tasapainoilemaan onnistuneesti näiden kahden elämänalueen välillä. Ajan löytyminen ja järjestäminen sekä perheelle että työlle voi olla pelkkä järjestelykysymys.

Perhebarometrissa 1999 (Reuna 1999, 25-27) suurin osa (noin 75 prosenttia) vanhemmista oli melko tai täysin samaa mieltä väittämän: ”On täysin mahdollista sovittaa yhteen lapset ja työ” kanssa. Eri mieltä väittämän kanssa olivat yksinhuoltajien lisäksi vanhemmat, joilla oli yksi lapsi, minkä katsottiin viittaavan siihen, että monilapsisten perheiden vanhemmat suhtautuivat asiaan myönteisemmin, koska he olivat jo todennäköisesti oppineet organisoimaan ajankäyttöään. Siitä huolimatta, että työn ja lasten yhteensovittaminen nähtiin mahdollisena, suurin osa (noin 70 prosenttia) vanhemmista kuitenkin koki, ettei työelämä ymmärrä riittävästi pienten lasten vanhempia.

Yleisesti ottaen työelämän ja vanhemmuuden suhteesta tässä tutkimuksessa haastateltujen vanhempien kohdalla voi todeta sen, että isillä vaikutussuunta oli enemmänkin työelämästä vanhemmuuteen ja äideillä (tässä tapauksessa omakohtaisia kokemuksia vakituisen työpaikan johdosta omanneiden kahden äidin kohdalla) suunta oli taas päinvastainen. Äiti, jolla opiskelut olivat keskeytyneet vanhemmaksi tulon johdosta, on tilanteellaan verrattavissa työelämään eli hänen kohdallaan vanhemmuudella oli vaikutuksia koulutusuraan. Äitien kohdalla lapsen syntyminen johti siis väliaikaiseen (tosin kaikilla äideillä vähintään reilun vuoden kestäneeseen) töistä tai työelämästä poisjääntiin tai opiskelujen keskeytymiseen. Useimmilla isillä ei taas ollut työn johdosta niin paljon aikaa olla lapsen kanssa kuin he olisivat halunneet.

Kaksi äitiä, jotka olivat jo vakiinnuttaneet paikkansa työyhteisössään, eivät nähneet kotiinjääntä työelämän kannalta ongelmallisena ja näyttivät tehneen selkeän pesäeron työn ja

perheen välille ainakin vähäksi aikaa (vaikka toinen äideistä oli yhteydessä työpaikalleen sähköpostin kautta kotona ollessaankin):

- Haast.: Mainitsit tän superäidin - - Onks siinä sit hirveet paineet sellaseen, että pitäs olla sekä kotona tehokas että myös töissä?

- Kyllä varmaan ja sit kun töihin menee, sitä mä en osaa sanoo. Voi olla, että ne työpaineet saa ihan toisenlaisen mittasuhteen, kun mitä sillon aikasemmin ja varmaan saakin. Mulla ei oo siitä ollu, kun mä tiedän, että mulla on työpaikka, mä voin, mulla ei oo semmosta tarvetta — enää — tavallaan pätee töissä. Mä oon ajatellu sillai, että mä oon muutaman vuoden semmosella säästöliekillä ja sitten voin taas rueta miettiin sitä asiaa, että nyt mä keskityn tähän hommaan. Mä en siinä mielessä suostu ottaan itselleni paineita, voihan se olla sitten, kun menee töihin, se on jo eri asia. *(äiti 1)*

Äidit olivat kuitenkin tietoisia osaa ikäluokkansa naisia kohtaavasta tilanteesta, mikä tulee ilmi seuraavista vastauksista:

- Haast.: Tuntuu vaan, että joillakin työpaikoilla saattaa olla niin tiivis työtahti, että ei uskalla jäädä...

- Ei niin joo ja mullakin ois eri tilanne ollut, mutta mä kerkesin olla kuudetta vuotta. Tavallaan siinä on nyt saanu sellasen, en ollu määräaikainen enää ja olin päässy siihen työhön, mitä halusin tehdä. Sit huomasin, että se kyllästyttääkin *(naurahtaa)* et siinäkin pitäs saada uusia haasteita, mut sit ruettiin, mä rupesin oottaa Topia, niin ne jäi syrjään. Mutta työ on ollu tärkeä aina ja varmasti se tulee jossakin vaiheessa olemaan. *(äiti 1)*

- Haast.: Mites yleensä tämä, että miehet ois enemmän kotona ja naiset töissä niin, minkälaisia ajatuksia siitä...

- Niin kyllä...Se ois hyvä sit ainakin työmarkkinoilla tulis tasa-arvoisemmaks, että kyllä mä ainakin koin olevani semmonen, vähän niinku riski-iässä, ainakin jos mä lähtisin hakeen uutta työpaikkaa, niin heti mulle ainakin itelle tulis semmonen mieleen, että: ”ahaa, yli kolmekymppinen naimisissa oleva nainen, eikä vielä lapsia, ni tottakai se jää heti äitiyslomalle”. Mutta mulla oli sikäli onnellinen tilanne, että mä olin ollut kaheksan vuotta töissä, että mä jotenkin koin, että mulla oli oikeus jäädä *(naurahtaa)* äitiyslomalle. Et kyllä mä kuitenkin ymmärrän sen hirveen hyvin Timon työpaikan kautta, kun hän on yksityisyrittäjä, niin kyllä hänellä on kanssa vähän se pelko, että jos joku jäis äitiyslomalle niin kyllä siinä tulee kustannuksia. - - Kyllähän tässä naisilla on oikeus siihen tosiaan, että en mä tiedä sitten jos sitä työnantajan kantilta rupee hirveesti miettiin, niin ei kukaan vois jäädä äitiyslomalle *(naurahtaa)*. *(äiti 2)*

Toisen äidin toteamus riski-iässä olemisesta ja toisen äidin lause ” mullakin ois eri tilanne ollut, mutta mä kerkesin olla kuudetta vuotta” viittaavat molemmat samaan asiaan eli siihen, että naiset saatetaan nähdä mahdollisten raskauksien ja tätä kautta lapsen hoitoon liittyvien työstä poissaolojen kautta epäluotettavana työvoimana (ks. Salmi 1996, 214). Kuten äiti edellisessä haastattelutuotteessa toteaa, isien kotiinjäännillä (ja äitien työelämään siirtymisellä) olisi tasa-arvoistava vaikutus työmarkkinoilla. Tämän ohella voisi puhua yhtäläis-

tävästä ja lähentävästä vaikutuksesta, nimittäin isien kotiinjäätmi muuttaisi ensinnäkin kotiin liitettävää niinsanottua perinteistä työnjakoa ja toisaalta myös tilannetta työmarkkinoilla, jos miehet enenevässä määrin jäisivät naisten sijaan lapsen syntymän jälkeen kotiin. Näin paljon puhutut miesten ja naisten, isän ja äidin ”roolit” sekä perhe- että työelämässä lähentyisivät toisiaan, ja yhtäläistäisivät naisten ja miesten mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Ratkaisevia muutoksia ei näyttäisi kuitenkaan tapahtuneen ainakaan työelämän parissa (Tasa-arvo työelämässä ei edistynyt 1999, 8) ja kuten tässä tutkimuksessa on jo tuotu esiin, ei myöskään perheen sisäisessä työnjaossa.

Yhden isän, jolla oli oma yritys, kanssa työelämän ja vanhemmuuden suhdetta tarkasteltiin myös työnantajan näkökulmasta. Myös hän toi esiin äitiyteen tai mahdolliseen äitiyteen liitettävän ongelmallisuuden (ks. Vuorio-Lehti & Jauhiainen 1998, 195) lähinnä työnantajan näkökulmasta:

- Meillä on siitä onnellinen tilanne että meidän yritys on noin reilut kymmenen vuotta vanha
- - Koko historian aikana meille ei oo sattunu yhtään tällasta tapausta (*äitiysvapaalle jäämistä*), että mä en osaa sanoo tavallaan siihen juuta enkä jaata. Mutta voim sanoo tietysti sitä, että pelkään sitä tilannetta, koska se on, ei se niinkään taloudellisesti se ei ole työnantajalle, maksaahan se työnantajallekin se tilanne- - ja että kyllä yrityksiä liikaa rokotetaan siitä, et kyllä yhteiskunnan pitäis tukee enemmän sitä lapsentekoa eikä sen yrityksen. Koska yrityksillä on aivan riittävästi rasitteita sitä työntekijää kohtaan. Koska silloin myös se työnantaja pystys suhtautumaan äitiyteen ja raskauteen...
- Haast.: ..myönteisemmin...
- Niin, vähän myönteisemmin ja uskaltais vakinaistaa nuoria naisia. Täähän on kato se suurin ongelma työpaikoilla, ettei uskalleta vakinaistaa nuoria naisia. Meillä haettiin uutta toimistopäällikköä niin oli 90 hakemusta, noin 5 miestä 85 naista. Moni kerton sitä taustastaan, että: ”2- ja 3- vuotiaat lapset emmekä halua enää halua hankkia, emme aio hankkia lapsia”. Että ihan se on siis viesti siitä, että niin me työnantajina katotaan, että me ei valita tätä, että se on siinä iässä, että se saattaa mennä muksun tekeen.
- Mistä sen loppujen lopuksi tietää?
- Mutta mistä sen tietää, ihminen on ihmeellinen biologinen olento ja eihän sitä niinku kukaan voi tietää. (*isä 2*)

Yleiset näkemykset työelämän ja vanhemmuuden suhteesta liittyivät työelämässä tapahtuvaan nopeaan kehitykseen ja eteenpäin menemiseen. Tilannetta ajateltiin työnantajan kannalta ja uudelleen koulutautumista ja siihen liittyviä ongelmia korostettiin, mutta toisaalta tilannetta ei nähty (isienkään puolelta) niin ongelmallisena, jos asian hoitaisi ajoissa:

- Haast.: Mutta onko se sitten ettei äidit välttämättä uskalla jäädä, kun siellä töissä...
- Kyllä varmaan on...kyllä mä luulen, et se on nykyään havaittu. Nyt on tällä hetkellä semmonen tilanne työpaikoilla, että jos sä jäät sivuun vähäks aikaa ni ei pelkästään se, että se

työnantaja katsoo vinoon, mutta sä saatat niinku, kyllä sä vuodessa kahdessa kolmessa tää maailma ainakin niin me ollaan viestintä- ja ympäristöalalla toimitaan, ni kaks semmosta alaa mitkä menee aivan hirveetä vauhtia eteenpäin, että sä niinkun tipahat siit kärrystä. Ja sit sä saatat pelätä juuri sitä että kun oot kotona lapsen kanssa, että ymmärrät sä mitään näistä. Nyt Päivi on esimerkiksi hirveen tyytyväinen kun - - pystyy vähän niinku olemaan tiedätsä mukana niissä jutuissa ettei heti tipaha sieltä ja ehkä työnantajakin arvostaa sitä, että työntekijä kun on vakituinen ihminen, niin haluaa pysyy pikkasen mukana niissä jutuisa. Et joku sähköpostijakelu pitää sut aika hyvin kiinni siellä. *(isä 2)*

- Kyllähän tietysti tänä päivänä työelämä on tullut loppujen lopuks semmoseks, että en mä tiä haluaaks kukaan, että jää lomalle, pitkälle lomalle. On semmosia työalueita töissä, että ne kehittyä aika nopeasti, sit kun tulee lomalta pois niin pitäs niinku uudelleen käydä kouluja ja silleen... - - Aina täytyy kouluttaa taas tilalle joku toinen, että sitä kautta ei työnantajat varmaan kato silleen niinku hyvällä ja hyvällä niinku, osa tykkää ja osa kattoo, että se kuuluu siihen elämään...*(isä 3)*

- Haast.: Jos oisit ihan normaalisti töissä *(oli sairaslomalla ja opintovapaalla)*, niin mites sä luulisit, että työpaikalla suhtauduttais, jos sanoisit, että jäisit isyys- tai hoitovapaalle? Minkälaista se siellä ois se suhtautuminen?

- Ei kai siinä mitään muuta ois ihmeellistä kun se, että niin, jos asian hoitaa tarpeeksi ajoissa niin ei sen puoleen varmaan mitään ihmeellistä ois. Vaan että niin työpaikalla saadaan sun tilalle ihminen ja se saadaan koulutettua tarpeeks aikasin siihen ja eihän tuo missään nimessä oudoin asia oo mitä mä siellä, ne kattoo, että tolla on välillä järkeekin. - - Ei oo pelkkää hölmöilyä. *(isä 1)*

Toinen vakituisen työpaikan omaavista äideistä mainitsi työpaikallaan olevan miehiä ja naisia ”fifty-fifty”. Hän totesi, ettei siellä ollut tullut esiin mitään ihmeellistä hänen kotiinjääntinsä yhteydessä eikä olisi tullut siinäkään tapauksessa, jos hän olisi jo aiemmin mennyt töihin. Lisäksi hän sanoi, että: ”Tietenkin jos on naisvaltainen ala, niin sieltä varmaan löytyykin ymmärrystä”. Toinen äiti oli työnsä luonteen johdosta ilmoittanut raskaudestaan ja kotiinjäämisestään työnantajalle hyvissä ajoin ja oli kotonaolonsa aikana ollut yhteydessä työpaikalle. Työnantajan suhtautuminen oli ollut varmaan tästäkin johtuen myönteistä, vaikka tilanne oli uusi miesvaltaisella alalla työskennelleen äidin työyhteisössä:

- Mä kerkesin hirveen hyvin valmistautua tähän äitiyslomalle, että mä sain sijaisen siihen ajoissa, mä kerkesin opettaa hänelle noi hommat ja hän on varmaan pärjänny siinä ihan hyvin. Ni tota se meni niin hirveen jouhevasti tää äitiyslomalle jääminen ja nyt sitten kun mä meen takasin niin mä suurin piirtein jo, mä oon ollu yhteydessä sinne, mielenkiintosta mitä projekteja siellä sitten on ja tulee olemaan niin. - - Et siellä ei oo oikeestaan totuttu tällaiseen, et hirveen hienosti mun työnantajat on suhtautunu, että ei ne mukissu ollenkaan tästä ylimääräisestä ajastakaan. Mutta en mä tiä onko se mun omaa kuvitelmaa, mutta se ois saattanu odottaa mua aikasemminkin töihin. Vähän niinku sieltä rivien välistä ja ilmeistä ja sellasesta, mutta se saattaa olla mun kuvitelmaakin vähän. *(äiti 2)*

Äiti siis kertoi havainneensa rivien välistä, että työnantaja olisi saattanut odottaa hänen palaavan töihin aikaisemmin. Kyseisen äidin puoliso kommentoi tilannetta samansuuntaisesti:

- Äidin kotiinjäätymisessä on tuota niin, kyllä mä sen tiedän esimerkiksi Päivin kohdalla niin, varmaan kummasteltiin tätä hoitovapaata. Että satuin näkemään erään herran kerran tuolla lentokentällä, niin suu loksautti, kun se kuuli, että Päivi tulee vasta elokuussa töihin (*naurahtaa*). Että mun mielestä tää nyt kuulostaa tai on konkreettinen esimerkki, että näinhän mä sen kun mä tunsin sen, hänen joku esimies siellä, että ”Koskas Päivi palaa”, että ”Eiii se palaa vasta elokuussa” ni (*naurahtaa*) suu loksauttaa. (*isä 2*)

6.5.2 Antavatko äidit isille tilaa?

Lamb (1986, 21) toteaa, että isien lisääntyvä osallistuminen lastenhoidossa heikentää naisten auktoriteettia äitiyden ja kodinhoidon saroilla, joilla naiset ovat kyseenalaistamatta omanneet tähän asti suuremman vallan. Näin ollen ei ole yllättävää, että esimerkiksi Haas (1991) totesi Ruotsissa tekemänsä tutkimuksen perusteella naisten haluavan äitiyden olevan isyden edellä siten, ettei vanhemmuutta jaettaisi aivan tasan isän ja äidin kesken (Huttunen 1998, 60). Myös Jump ja Haas (1987, 106) toivat tutkimuksensa pohjalta esille naisten haluttomuuden luopua johtavasta roolistaan lastenhoidossa. Jos kaikki isät todella alkaisivat osallistua lastenhoitoon äitien kanssa tasavertaisesti, voisi jossain tulla raja vastaan miesten saattaessa astua naisten varpaille, kuten naiset astuivat aikoinaan miesten siirtyessään miehelle vyöhykkeelle eli työelämään kodin piiristä. Osallistuessaan miehet voivat kokea naisten puolelta jonkin asteista vastustusta kuten Kokkonen (1995, 29) omakohtaisten kokemusten pohjalta toteaa — oltuaan lapselleen muutaman ensimmäisen elinkuukauden aikana täydellinen äiti (miehenä) hän oli ottanut vaimonsa paikan tämän jäädessä ulkopuoliseksi ja tullessa mustasukkaiseksi lapselle, mikä johti vaimon yrityksiin saada miehensä ulos kodista harrastustensa piiriin.

Äidillä on siis merkittävä rooli isän osallistumisessa ja tässäkin tutkimuksessa äidit totesivat oman tai yleensä äitien käyttäytymisen vaikuttavan isien osallistumiseen. Muutama äiti sanoi olevansa tyytyväinen siihen, että hänellä oli kotona ikään kuin ”ohjat käsissään” (mikä voi olla osasyynä siihen, etteivät äidit juurikaan kaivanneet isiltä suurempaa osallistumista). Vanhempien kanssa asiaa sivuttiin, kun heiltä kysyttiin, ovatko äidit joskus liikaa hallitsevia, ”pomottajia” kotona, saavatko isät tarpeeksi tilaa lapsen hoidossa.

- Haast.: Antaako äidit sitten tarpeeksi isälle tilaa?
- Niin, voi olla hyvinkin, että sitä on... Kun mä lopetin imettämisen, sitä ennen sitä oli semmonen jännä hormoonitila yllä koko ajan, sitä oli kanaemo. Sitten kun se loppu, niin sitä alkoi niinku, että jaaha tässä muuttuu (*naurahtaa*). Sitä ihan selvästi huomaa, että siinä oli semmonen kahtiajakosuus - - muutakin on olemassa.
- Siinä sai sit Pasikin enemmän tilaa...
- Niin, voisin luulla, että sekin... Kyllä mä uskon, että sitä ehkä liikaa itekin tekee, vaikka vois olla näin jälkeen päin katottuna liian semmonen omahyväinen, että tekee kaikki. Vaikka onhan Pasi ollut hirveesti... (*äiti 1*)

- Joo, kyllä mä luulen, että äideissäkin on aika paljon vikaa. Kyllä tässä voi aika herkästi rueta pirttihirmuks: ”Annas nyt tänne, minä näytän! Äiti näyttää!”, että tulee kohdelleeks sitä miestä kuin lasta. Mutta siinä pitäs niinku malttaa, että kyllä mä joskus ihan tietoisesti ajattelen, että mä en nyt siitä niinku huomauttele tai sano ainakaan mitenkään ilkeessä muodossa, koska sit se ei ainakaan sitä rupee oma-aloitteisesti tekemään.
- Haast.: - - Onko sun mielestä liikaa sellasta, että äidit puuttuu isien tekemisiin?
- No kyllä ne varmaan sellasen marttyyrin osan ottaa. Tai ei marttyyrin, mutta sillei kotona määrää aika paljon. Mut toisaalta mun mielestä ei oikeen, toimiiko mikään systeemi silleen, ettei jollain oo ohjat käsissä. Että jos on liikaa, että joka asiasta pitää keskustella ja ...(*naurahtaa*) Jokainen tekee oman mielen mukaan ni tuleeks...se on jotenkin niinku...selvempää sillei, en mä tiedä oonks mä sit ite tyytyväisempi, kun saa määrätä enemmän, mies sitten hyväksyy sen, että jos olis enemmän niinku taistelupariluonne, niin voishan se sitten ottaa kovemmalle. (*äiti 2*)

- Haast.: Jos ajatellaan ihan yleisesti niin, miten sä luulet, että mikä vaikuttaa siihen miten isät osallistuu? Ihan yleensä lastenhoitoon tai kotitöihin...
- No musta se on ihan miten vaimo tai avopuoliso suhtautuu siihen, ihan miten sovitaan.
- - - Voiko siinä joskus katsoa äitienkin suuntaan, jos haluttais isät osallistumaan enemmän, niin äitienkin puolelta jotain...?
- (*naurahtaa*) Voi... Mullakin tulee varmasti helposti neuvottua liikaa (*naurahdetaan*)... varmaan aina välillä. Toisaalta Jari kyllä haluaakin, että sille sillai neuvotaan.
- - - Ootko huomannu, että äiti ois siinä se hallitsevampi?
- Niin kun on koko päivän kotona ja tietää ne hommat sitä helposti....
- ...ettei isä välttämättä saakaan siinä tilaa...?
- Niin, sitten turhautuu, kun mikään ei onnistu (*naurahtaa*). (*äiti 3*)

- Mä oon ainakin vähän niinku hallitseva ja sit se, että jos Harri on jotain tekemässä, niin mä riennän apuun, et jos se on vaikka vaippaa vaihtamassa, niin ei vie pitkään, kun siellä on meikäläinenkin. - - Kaikilta äideiltä, mitä on kuullu ja likkakaveritkin sano, että on aina semmonen, että on oppinu, et ei sit enää mee. Kyllä siinä pitäis sit itekin oppia, että ei ois sinne menossa. Et Harri sit kun mä tuun siihen, no yleensä jättää sit kaikki mulle... (*naurahdetaan*). (*äiti 4*)

- Haast.: Jos aattelee yleisesti niin, voisko olla, että äidit ei ehkä anna isille sitä tilaa, jos aattelee lasten kanssa olemista?
- No voi se olla. Mä kyllä oon päivät Jaakon kanssa niin kyllä mä voin sysätä sen heti Samille. - - Mä varmaan alussa olin sillei, että mä olin siinä vahtimassa, että Sami ei varmaan saanu paljon yksin tehdä mitään, mutta nyt on aika... (*äiti 5*)

Äidit siis totesivat olevansa joskus (liian) hallitsevia, isät eivät niinkään kokeneet äitien yleensä tai oman puolisonsa olevan sellaisia. Asiasta keskustellessa isät näkivät äidin hallitsevuuden lapsen hoidossa olevan luonnollista, onhan äiti ”7 päivää viikossa lapsen kanssa ja siinä on tietty rutiini”, kuten yksi isä sanoi.

-Ei ne pomottajia oo vaan ilmeisesti naisilla on joku rooli, miten pitää tehdä. Se on joku vanha juttu, mutta...jotkut asiat pystyy tekemään helpommin. Eikä se mun mielestä oo välttämättä väärin, että leikit sä lapsen kanssa sillä lailla, että juokset sen kanssa ympyrää vai makaat sä sohvalla ja näytät sille peukaloo.

- Haast.: Onko se huono homma, että näitä rooleja sitten on?

- Ei se oo huono homma vaan se on ihan luonnollista. (isä 1)

Eräs isä taas totesi, kun kävimme keskustelua siitä, että ovatko naiset liikaa hallitsevia tai kuten kyseinen isä sanoi ”paapojia”, että:

- Nainen ei ole mies, minä väitän kyllä tuota, en ole anatomiaa opiskellut - - mutta luulen kyllä, että Luoja on luonut naisen enemmän lastenhoitajaksi. Mä viittaan taas tämmöseen perinteiseen malliin, tähän luontaiseen malliin, että äidillä on varmasti ne äidilliset vaistot erilaiset kuin isillä. Et kyllä ne varmaan sieltä lähtee, et kyl se on, ettei saa väkisin jotain Luojan luomaa muuttaa. (isä 2)

Isän esittämät ajatukset äidillisistä vaistoista, äidin roolin tärkeydestä lapsen kehityksen alkuvaiheissa tai äidin ja isän roolien erilaisuudesta tulivat esiin eri yhteyksissä myös muiden vanhempien kanssa.

6.5.3 Äiti on aina äiti

Vaikka äidit saattoivat todeta olevansa hallitsevia tai rientävänsä apuun isän hoitaessa lasta, he eivät kyseenalaistaneet isän kyvykkyyttä suoriutua lapsen hoidosta:

- Haast.: Sä pystysit ihan luottavaisin mielin lähteen (töihin) ja jättään kaiken vastuun Pasille?

- Joo, kyllä kyllä. - - Vaipat vaihtuu ja ruokaa menee suuhun ja leikitkin tulee leikittyä. (naurahdetaan, kun toisesta huoneesta kuuluu juuri sopivasti kuin todisteeksi Topin iloista ”höpötystä” hänen leikkiessä Pasin kanssa)

- Ettei tuu sellaisia tilanteita, että sä tekisit toisella lailla?

- Joo ei. Musta se on, se on aika hoopoo.

- Ootko huomannut semmosta?

- Oon. Se, että kun väheksytään pienillä eleillä isien päätöksentekoo ja joissakin asioissa. Tietenkin isät kyllä kyselee hirveesti, mitenkä ja mutta... Ei se välttämättä oo iso juttu, jos on väärän väriset sukat jalassa. (äiti 1)

Myös isät katsoivat suoriutuvansa hyvin ja näkivät äitien luottavan heihin:

- Haast.: Onko tullut semmosta, että...
- ...että ne epäilis, että osaanko mä?
- Niin, onko semmosta?
- Eiii, ei sen enempää kuin muissakaan hommissa, että ainahan ne epäilee, että mitä tuo jätkä touhuu. (*isä 1*)

Silti useamman vanhemman kohdalla tuli esiin äidin ja isän eroavuudet, kuten jo aiemminkin on tuotu esiin, äidin roolia korostettiin:

- Sekin on luonnollista, että lapsi tykkää sitten murheen hetkellä enemmän äidistä. Kyllä se jos itku pääsee yleensä rauhottuu kumman sylissä vaan, mutta jos on oikeen ilkeä olo, kyllä sen pitää äidin syliin päästä. - - Kyllähän...se...useimmiten äidit tietää paremmin, että mitä tehdä.
- Haast.: Mikähän siinä sitten on? Kun aina molemmille se ensimmäinen lapsi on ensimmäinen lapsi. Mikähän siinä sitten on, että ajatellaan, että ne äidit on...
- Ei se oo mitään ajattelua, kyllä sen ite on nähny. Ite täällä ja kavereitten kanssa...(*isä 1*).
- Päävastuu on äidillä, mä viittaa siihen perinteiseen äidin rooliin. - - Mä oon saanut aika vanhanaikasen kasvatuksen ja mä oo erittäin ylpee siitä, koska näitä juttuja, että puhutaan kasvatuksesta tai mistä tahansa, mutta mä en oo lukenut mitään teoriaa, että mä puhun elämäkokemuksen myötä, et miltä musta tuntuu, valitettavasti. Niin tulee aina semmosia piikkejä ja sit taas perinteistä mallia taas. Se on vähän tämmöstä sanosinko muotioikutte-lua. (*isä 2*)
- Ollaan monta kertaa sanottu ja puhuttu, et siis se on semmonen äidinvaisto joka pelaa, et se on semmonen vaistomainen tehtävä et sitä menee, että sitä ei yhtään aattele, sitä vaan menee auttamaan. (*äiti 4*)

Vanhempien näkemykset äidin ja isän roolien eroavuudesta toteutuivat useimpien kohdalla myös perheen sisäisessä työnjaossa. Perheissä saattoi siis toteutua jossain määrin perinteinen ajattelu äidistä ensisijaisena hoivaajana ja isästä perheenelättäjänä siinä mielessä, että äidin katsottiin esimerkiksi omaavan äidinvaistot tai äidin ja lapsen suhde alkukuukausina nähtiin erityisenä ja vastaavasti isän työssäkäynti ”hyväksyttiin” isän osallistumista rajoittavana tekijänä, koska se oli taloudellisesti merkittävää tai muuten luonteeltaan isän aikaa vaativaa ja sitovaa. Esiin tuli siis seikkoja, jotka Sommer (1994, 156) näkee esteinä läheisen ja huolehtivan isän näkemiseen ja tunnustamiseen lapsen kehityksen kannalta merkittävänä tekijänä ja jotka ovat vaikuttaneet vahvasti ajattelutapaamme: miesten ensisijaisten velvollisuuksien asettaminen kodin ulkopuolelle ja naisten kotiin; miesten ja naisten töiden ja ominaisuuksien jaottelu eli miehen näkeminen rationaalisenä perheenelättäjänä, naisen intuitiivi-

sena ja emotionaalisenä hoivaajana; ideologia äidistä ja lapsesta toisilleen välttämättöminä henkilöinä ja heidän suhteensa, jossa isällä on vain rajattu sija, ihannointi.

Vaikka isän (lisääntyvä) osallistuminen lapsen hoitoon nähtiin varsin toivottavana ja myönteisenä, ei isän hoivaamisrooli noussut yhtä tärkeäksi kuin äidin. Samansuuntaisiin näkemyksiin päätyi myös Katvala (1996, 82-83) haastateltuaan ensimmäistä kertaa äidiksi tulevia: ”Puhuttaessa läheisestä suhteesta lapseen isä tuntuu jäävän taka-alalle. Mutta kun puhe siirtyy yleisimpiin käsityksiin isän roolista niin tasavertaisuus nostaa jälleen päätään aivan kuten puhuttaessa yleensä kasvatuksesta.” (mts. 82.)

Jossain on edelleen ikäänkuin näkymätön raja, joka pitää yllä vanhemmuuden toteuttamista jokseenkin perinteisesti. Se ei tietenkään ole huono asia, jos ja varsinkin kun vanhemmat itse saattoivat nähdä sen parhaana tapana paljon puhutuista muutoksista huolimatta:

- Niin, kuinkahan moni nainen loppujen lopuksi sitten on halukas meneen töihin ja isä jäämään kotiin. On mulla ainakin, en mä olis halunnu lähteä vaikka Essi ois ollut viis kuu-kautta ja Timo ois jääny kotiin. Niin kyllä mä kateellisena oisin katellu (*naurahtaa*) - - Kyllä mä ainakin luulisin, että suurin osa kuitenkin haluaa jäädä kotiin - - mutta onhan se vähän luonnekysymys. Mulla on tuttuja, jotka sanoo, että en oo kotiäitityyppiä ja halus heti töihin ja se on sitten heidän ratkasunsa. Lapset meni sit tosin hoitoon, et ei jääny sit myöskään isä kotia. (*äiti 2*)

Säävälä korostaa asiantuntijoihin viitaten isän aktiivista roolia lapsen hoidossa syntymästä lähtien ja isän hoivaavan roolin myönteistä merkitystä lapselle. Hän huomauttaa, että on yhteiskuntia ja kulttuureja, joissa miehen hoivaamisrooli hyväksytään itsestään selvänä. Länsimaissa miehet siirtyivät teollistumisen johdosta kodin ulkopuolelle töihin ja omaksuivat etäisemmän roolinsa, joten ”näin voidaan sanoa, ettei nykyinen perhejärjestyksemme ole ensisijaisesti biologisen välttämättömyyden ilmentymä, vaan selvästi tiettyjen yhteiskunnallisten olojen tuottama tapa järjestää perheen olot mahdollisimman hyvin yhteiskuntajärjestykseen sopiviksi.” (Pentti 1998, 10.) Juntumaa (1992, 477) huomauttaakin, ettei äiti ole automaattisesti ainoa kyllin hyvä hoitaja lapselle synnyttämisen ja imettämisen johdosta. Hän viittaa siihen, että lapsi saattaa asettaa äidin etusijalle siksi, että isä pysyy loitommalla lapsestaan — sukupuoli ei näyttäisi olevan ratkaiseva tekijä, vaan se, kuka on käytännöllisesti ja emotionaalisesti käytettävissä, keneen lapsi voi turvautua.

Sommer (1994, 162-163) tuo esiin eri tutkimusten pohjalta sen, etteivät vanhemman kyvyt lapsen hoitamisessa ole yhteydessä niinkään hoitajan sukupuoleen vaan, että ne kehittyvät vuorovaikutuksessa lapsen kanssa eli ovat opittavissa harjoittelun kautta. Myös äidit voivat olla osaamattomia eron ollessa vain se, että naisten oletetaan osaavan toimia vanhempana eivätkä he voi näin ollen vetäytyä vastuusta. Heidän tulee ainakin teeskennellä osaavansa ja näin oppia mahdollisimman pian tarvittavat taidot. (Lamb 1986, 20-21.) Myös äitiys on siis opettelemista isyyden tavoin, vaikka monet uskovat äidin omaavan erityiset äidinvaistot (ks. Russell 1983, 85), joihin edelleen äitiyden kohdalla viitataan ja isyyden kohdalla taas korostetaan oppimista tekemisen kautta (Lupton & Barclay 1997, 147). Tutkimustulokset ovat kuitenkin omalta osaltaan kumoamassa perinteisiä uskomuksia sekä myös äitimyyttä, jonka Juntumaa (1992, 476) tulkitsee vakaumukseksi, ”jonka mukaan ainoastaan äiti yksin on kyllin hyvä hoitaja pienelle lapselle”. Vaikka osa vanhemmista viittasi isän ja äidin roolin erilaisuuteen tai äidinvaistoihin, vanhempien haastatteluissa tuli esiin se, että varsinkin vanhemmuuden alkuaika on opettelua sekä isälle ja äidille. Eli omasi äiti paljon puhuttu äidinvaistot tai ei, oli esikoisen syntyminen ja tulo perheeseen hänelle isän tavoin uusi ja tietynlaista opettelua vaativa tilanne.

Isän hoivaamisroolin näkeminen tasavertaisena äidin roolin kanssa niin vanhempien keskuudessa kuin yhteiskunnassa yleisesti ei kuitenkaan tapahdu hetkessä eikä välttämättä täysin koskaan eikä sen ehkä tarvitsekaan ainakaan siinä muodossa, kun sitä usein korostetaan. Miehet ovat nimittäin toki aikaisemminkin huolehtineet perheestään ja ystävistään, mutta huolenpito on ollut erilaista, kuten ongelmanratkaisua, yleisesti tukena ja turvana oloa. Nykyisin painotus kohdistuu esimerkiksi lastenhoitoon ja tunteiden esilletuontiin eli toimintoihin, jotka uhkaavat perinteistä miehen roolia ja joita miehet eivät välttämättä hallitse. Yhteiskunnan muuttuneet arvostukset miehen huolenpitäjän roolista voivat johtaa monilla miehillä itsetunnon laskemiseen ja epäselvyyteen siitä, mitä on olla mies. (Levant 1992, 381-382.) Sihvola (1994, 25) toteaa, että miehenä olemisesta on muutaman vuosikymmenen kuluessa tullut tai tehty ongelma, johon ei löydy yksiselitteistä vastausta — miehen patriarkaalinen rooli on taaksejäänyttä, mutta toisaalta pehmomiehenä olokaan ei välttämättä ole tavoiteltavinta. Ei siis ihme, jos miehet eivät ole aina perillä heihin kohdistuvista, usein ristiriitaisista odotuksista. Tämä tuli tutkimuksessa jossain määrin esiin siinä, että isät uskoivat

äitien odottavan heiltä enemmän osallistumista kotitöihin ja lapsen hoitoon, mitä äidit eivät niinkään korostaneet.

6.6 Työnjaon tasapuolisuudesta

Yhtenä tutkimustehtävänä oli selvittää, miten vanhemmat kokivat lastenhoidon ja kotitöiden jakautumisen omalla kohdallaan — jakautuivatko erilaiset askareet heidän mielestään tasapuolisesti ja mikä sitä tasapuolisuutta itseasiassa on. Terminä haluttiin käyttää nimenomaan tasapuolisuutta, ei tasa-arvoa, sillä tasa-arvo on liian moniselitteinen termi ja se on saanut nykyään jonkin verran negatiivisenkin sävyn. Tasapuolisuus on terminä väljempi ja myös sen voi jokainen ymmärtää omalla tavallaan, mutta tarkoitus oli juuri se, että vanhemmat itse määrittelevät, mikä sitä tasapuolisuutta on. Tasa-arvo -termin käytöstäkään ei haastatteluissa vältytty, haastateltavat liittivät sen tasapuolisuuden yhteyteen ja myös haastattelija saattoi välillä käyttää termejä rinnasteisina, mikä ei ollut alkuperäisenä tarkoituksena.

Tasapuolisuudesta (ja tasa-arvosta) puhuttaessa vanhemmat korostivat luonnollisuutta, sitä, että asiat menevät kuin luonnostaan, asioista ei tarvinnut juurikaaan keskustella, ”ne vaan menivät”. Tasapuoliseen työnjakoon, tasa-arvoon ja isän ja äidin roolien muuttumiseen/muuttamiseen suhtautuminen oli yleisesti ottaen ikäänkuin välinpitämätöntä siinä mielessä, että asia tuntui haastateltaville omassa tilanteessa vieraalta ja ongelmattomalta:

-Sitä kuitenkin on, kun on tyytyväinen ja sopeutunut tähän omaan tilanteeseen. Muut höyrytköön mitä haluaa. *(äiti 1)*

- Kyllähän se, että jokainen pari tietää, mikä niille parhaiten sopii, mistään mallia kattoo... Onhan siinä aina se vaara, että rupee luisuun johonkin suuntaan, toinen tekee kaikki ja toinen ei mitään. Tasapainoisessa tilanteessa se on ihan sama kuka ne tekee ne hommat... *(isä 4)*

Tämänkaltaisiin vastauksiin luultavasti vaikutti se, että kaikki vanhemmat olivat olleet yhdessä vähintään viisi vuotta, kauimmin seurustelleet 17 vuotta. Pariskunnat olivat myös asuneet kauan yhdessä, vaihtelua oli neljästä vuodesta yhteentoista vuoteen. Kun neljä pariskuntaa oli lisäksi ollut naimisissa vähintään neljä vuotta voi suhteen siis sanoa olleen

jokaisen pariskunnan kohdalla hyvinkin vakiintunut. (Ks. Liite 2.) Muutamat vanhemmat totesivatkin, että asiat vain sujuivat tietyllä tavalla, ne olivat menneet tiettyihin kantimiin. Siitä kuka tekee mitään ei juurikaan tarvinnut keskustella, asiaa ei nähty ongelmallisena. Jos vanhemmat olisivat olleet yhdessä vähemmän aikaa tilanne olisi voinut olla toinen, kuten yksi äiti totesi:

- Mehän ollaan kuin eläkeläispariskunta...(suhde kestänyt 14 vuotta) - - ettei Essin tulo niin hirvee muutos ollut. Tilanne ois kyllä ihan eri, jos me oltas oltu vaikka vasta kaks vuotta tai jotain.
- Haast.: Siinä on mennyt asiat jo tietyllä tavalla jo aikaisemmin...
- Niin, ne on niinku muotoutunu jo. Ja oikeestaan se on ollu ihan tietoinen valinta. - - Meillä nyt oli silleen ulkoiset puitteet kunnossa - - ja oli mahdollista tää ylimääräinen lomakin tässä, ettei ollu niin tiukalla tuo rahatalouskaan. (äiti 2)

Tasa-arvo käsitteenä herätti odotetusti varsinkin muutaman isän keskuudessa negatiivisia ajatuksia:

- Haast.: Painotetaanko sitten sun mielestä liikaa sitä...
- ...tasa-arvoa? - - Painotetaan itessään sitä, siitä tehään semmonen pakko. Ja kuitenkin se ei oo luonnollista sinänsä (*huokaisee*) onhan se hieno asia, mutta kaikessa pitää ottaa huomioon miten asiat menee. - - Niin, ei se tasa-arvo, se on luonnoton asia, siihen pyritään nykyisin niin, että naiset leikkii miestä ja mies leikkii naista. Minkä takia pitää väkisin tehdä niin päin jos se menisi luonnollisesti toistepäin. (isä 1)
- Haast.: Minkä sä näkisit tärkeänä, että mitä painotettais, jos puhutaan tämmösestä tasapuolisuudesta lastenhoidossa ja kotitöissä niin...
- Tasa-arvo-käsite muutenkin, se on vähän väärä käsite siinä mielessä, että siinä enemmän on ajettu naisten etuja eikä tasa-arvoa.
- Että korostetaanko liikaa sun mielestä sitä, että ajetaan...
- Se voitaa unohtaa sillei, että tasa-arvo on sillei, että pitäs kuitenkin muistaa, että nainen ja mies on vähän erilaisia, mutta sitten tää on sitä, että on samat, suurin piirtein samanlaiset edut - - naisille yleensä tasa-arvoasiat viedään pitemmälle kuin miehillä, että ei se enää tasa-arvoa oo, että mies siinä tavallaan syrjiintyy. (isä 3)

Yksi äideistä vastasi kysymykseen, mikä hänen mielestään on tasapuolisuutta seuraavasti:

- Mietittiin (*oli pohtinut asiaa erään toisen äidin kanssa*) sitä justinsa, että kaikki kodinhoito ja lastenhoito, varsinkin, kun ne on pieniä, niin ne on kumminkin aika paljon sitten naisen niskoilla. - - Me kuitenkin päädyttiin siihen, että me halutaan tehdä sitä, se kuuluu meidän hommiin tai ei kuulu vaan ollaan aikasemminkin haluttu ottaa se. Mua ärsyttäs hirveesti, jos Pasi rupeis siirteleen täällä huonekalujen paikkaa ja tois semmosta tavaraa kotiin, mitä mä en haluais. Se on niinku langat mulla ja mä oon hirveen tyytyväinen, mä ite tykkään siitä. - - Joissakin tilanteissa sitä rupee valittaan, mutta sit kun rupee miettiin sitä toista vaihtoehtoa, niin en mä haluakaan niin (*naurahtaa*). (äiti 1)

Isän ja äidin roolien erottuminen oli nähtävissä jo lapsen hoidon ja kotitöiden jakautumisen kohdalla. Vanhemmat toivat esille miesten ja naisten eroja myös tasapuolisuudesta ja tasa-arvosta tai isän ja äidin roolien muuttumisesta/muuttamisesta puhuttaessa, kuten jo kaikista edellisistä vastauksista on nähtävissä ja myös seuraavasta:

- Haast.: Onko se vähän kuitenkin vielä ajattelu semmosta, vaikka korostetaan sitä, että molemmilla vanhemmilla ois se tasapuolinen vastuu, niin onko se kuitenkin vielä vähän äidille painottuvaa, että äidit on niitä...

- Musta se on loppujen lopuks sillei - - että se on syntymästä, alkukuukausista lähtien, se on niin luonnollista, että lapsi on aluks kiinni äidissä. - - Mun mielestä se on luonnollista, että äiti tekee paljon. Sitten kun lapsi kasvaa niin siihen pääsee isä työntään sitä kiilaa, että saa tavallaan sitten aikaa lapsenkin kanssa. Voi olla, että oon kauheen itsekäs siinä, että haluan hoitaa. (äiti 1)

- Riippuu aika paljon ihmisestä, sanotaan vaikka, että jollakin naisella voi olla ruumiinrakenne niin heikko, ettei se pysty jotain ulkohommia tekemään, kyllä silloin on ihan turha rueta mitään väkisin jakamaan... - - Kyllähän se tietty, tietyllä tavalla on, että keneltä se homma parhaiten sujuu, että jos mä meen tonne ruokaa laittaaan niin sillon on kaaos keittiössä (naurahdetaan). Ei tulis mitään. Että ainahan tietysti hommat voi yhdessä tehdä molemmat, että sitä kautta...(isä 4)

Yksi äideistä totesi perheessä olevan tällä hetkellä selvä työnjako siten, että ”melkein uskaltaisin sanoa, että minä määrään kaapin paikan täällä kotona ja Timon reviiiri on sitten töissä”. Hän kuitenkin uskoi tilanteen muuttuvan hänen töihin lähdön myötä ja kuvitteli tällöin kaipaavansa enemmän vastuunjakoja kotonakin. Lisäksi hän sanoi, että

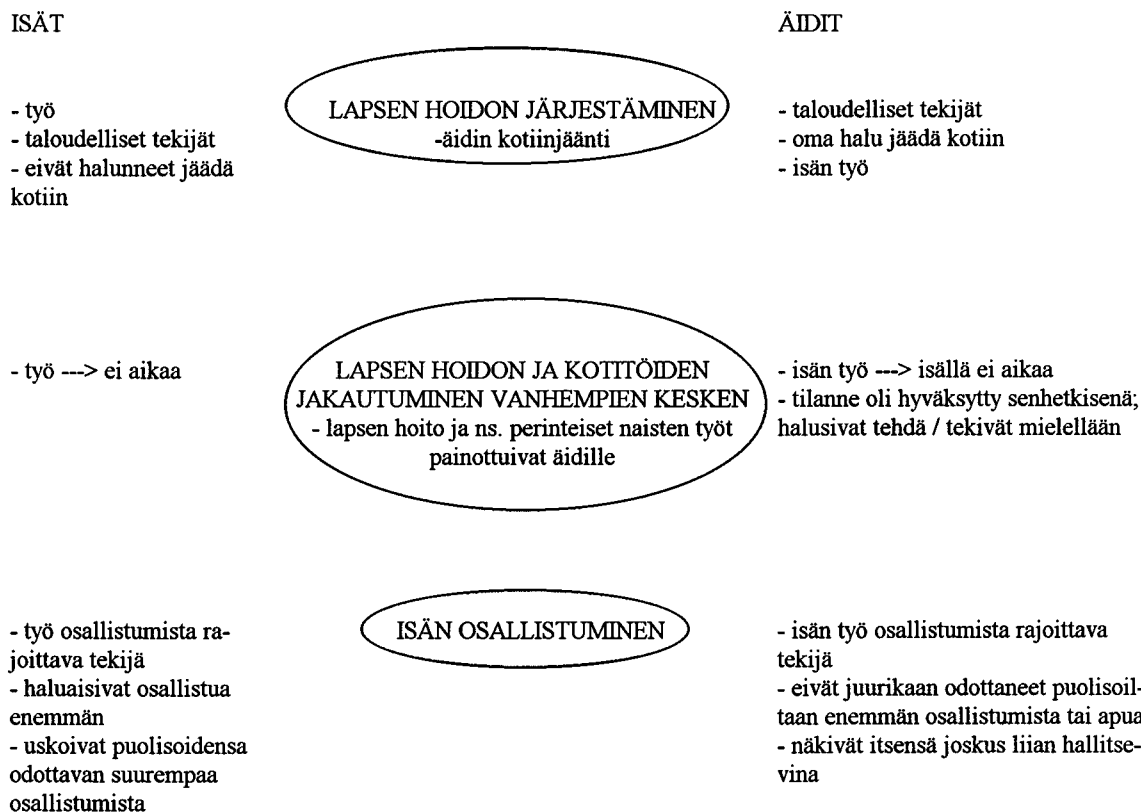
- Ja niistä käytännön hommista niin, mä uskon, että Timo tekis enemmän jos olis sitä aikaa, että mä luulen, että Timo nyt kuitenkin varmaan mieheks tekee aika paljon. Loppujen lopuks se on paljon sääntillisempi kuin minä. Esimerkiks se huolehtii tiskipöydän paljon herkemmin, astiat koneeseen kuin minä, että mä oon vähän enemmän semmonen, et mä en välitä vaikka täällä on lelut lattialla ja muuta. (äiti 2)

Äidin vastauksesta oli nähtävissä naiselle ja miehelle liitettävät erilaiset odotukset kotitöiden suhteen — äidin sananvalinta ”Timo nyt kuitenkin varmaan *mieheks* tekee paljon” viittasi tähän selkeästi. Ehkä tämänkaltainen ajattelu myös muiden äitien kohdalla liittyi osittain siihen, että äidit eivät odottaneet isiltä suurempaa osallistumista. Tähän liittyi todennäköisesti myös se, että vanhemmat totesivat äidin ja isän roolien muuttuneen esimerkiksi verrattaessa nykypäivän tilannetta heidän omiin vanhempiinsa. Ehkä juuri tämän tapahtuneen muutoksen havaitseminen lisäsi vanhempien keskuudessa myönteistä asennoitumista isän osallistumiseen, joka siis oli suurempaa edelliseen sukupolveen verrattuna ja tätä kautta vai-

kutti myös tasapuolisuuden kokemiseen ja määrittelyyn. Vanhemmat vaikuttivat tyytyväisiltä omaan tilanteeseensa ja isän osallistumiseen, he kokivat ”lisääntyneen osallistumisen ” (mitä sillä sitten missäkin tilanteessa tarkoitetaan ja mihin verrataan) olevan ainakin jossain määrin omakohtaisesti koettua.

6.7 Yhteenvetoa tutkimuksen tuloksista

Tutkimuksessa käsitellyt teemat voi tiivistää seuraavaan kuvioon, josta on nähtävissä, mitkä eri tekijät ovat niin äitien kuin isien taholta liittyneet lapsen hoidon järjestämiseen, lapsen hoidon ja kotitöiden jakautumiseen, isän osallistumiseen lapsen hoitoon ja kotitöihin ja kaiken kaikkiaan siis perheen sisäiseen työnjakoon. Ennen niiden tarkastelua on syytä huomauttaa ensiksi, etteivät kaikki kuviossa esiinnoituvat tekijät koske kaikkia haastateltuja vanhempia. Toiseksi jatkossa tehtävien johtopäätösten yleistettävyydessä (johon pyrkiminen tosin ei ollut tutkimuksen tavoitteena) vanhempiin yleensä on otettava huomioon kohdejoukon pienuus ja myös erityispiirteensä se, että kaikkien haastateltujen pariskuntien suhde oli kestänyt vähintään viisi vuotta. Oletettavasti lapsiperheen arkeen olisi nimittäin saatu toisenlaisia näkökulmia tilanteessa, jossa esikoinen olisi syntynyt perheeseen, jossa vanhempien yhdessäoloaika olisi ollut huomattavasti lyhyempi kohdejoukon vanhempiin verrattuna. Kolmanneksi tekijöiden esittämisjärjestystä ei ole tehty suoranaisesti syy-seuraus -suhteiden pohjalta (ks. tämä tutkimus, 57-58) vaan kuvion tarkastelun voi aloittaa eri kohdista ja näin luoda pohdintaa erilaisten kysymyksenasettelujen pohjalta.

KUVIO 4: Tutkimuksessa käsitellyjä teemoja ja tutkimuksen tuloksia tiivistetysti

Lapsen hoidon, kotitöiden ja isän osallistumisen kohdalla voi ensinnäkin todeta, että kaikilla isillä ei työn johdosta jäänyt paljon aikaa lapsen hoitoon ja kotitöihin. Isät olisivat halunneet osallistua enemmän, jos työ ei olisi ollut niin aikaa rajoittava tekijä. Äidit taas olivat hyväksyneet tilanteen eli isän työn rajoittavuuden eivätkä odottaneet isiltä juurikaan suurempaa osallistumista, kun taas isät olettivat heidän tekevän niin. Tutkimustulosten tarkastelussa korostuukin vanhempien yksilölliset tulkinnat tilanteestaan — isän osallistumisen osalta isä/äiti saattoi nähdä tilanteen eri tavalla kuin puolisonsa. Se tulee esiin jo edellämainitun lisäksi myös siinä, että äidit kokivat olevansa joskus hallitsevia osapuolia lapsen hoidossa, kun taas isät eivät kokeneet tilannetta niin vaan enemmänkin luonnollisena, äidille kuuluvana piirteenä.

Tämä luonnollisuus ja ensinnäkin äidin kotiinjäänti johti siihen, että jokapäiväiset (naisten) kotityöt painoutuivat äidille, joista äiti vastasi lapsen hoidon ohella kotona olles-

saan. Kun molemmat vanhemmat olivat kotona, painottuivat rutiininomaiset lapsen hoitotehtävät yleensä äidille. Ne sujuivat tältä kätevämmiin, koska hän oli hoitanut ja hoiti lasta päivisin ja näin hänen rutiininsa lapsen hoidossa oli kasvanut. Isä taas osallistui lapsen kanssa olemiseen enemmän erilaisen puuhailun ja leikkimisen kautta. Keski-ikänsä nuorin paris-kunta poikkesi työnjaon suhteen muista vanhemmista. Varsinkin äiti korosti isän tekevän paljon kotitöitä ja vastaavan molempien vanhempien ollessa kotona lapsen hoidosta ehkä äitiä enemmän. Vaikka muut vanhemmat totesivat edellisten tehtävien painottuvan äidille, olivat sekä isät että äidit tyytyväisiä tilanteeseen. Isät tosin olisivat halunneet osallistua enemmän, kuten jo aiemmin tuli esiin.

Isän osallistumiseen liittyy monia eri tekijöitä niin isän kuin äidin kannalta. Tekijöiden moninaisuudesta saa kuvan myös esimerkiksi Parken (1996, 77) tekemän erottelun pohjalta, jossa hän on tuo esiin isän osallistumiseen vaikuttavia, keskenään vuorovaikutuksessa olevia tekijöitä kuten yksilölliset, perheen sisäiset, perheen ulkopuoliset ja kulttuuriset tekijät ja niihin liittyviä osatekijöitä. Tässä tutkimuksessa korostui isän työn ja perheen välinen suhde (perheen ulkopuolinen tekijä) sekä isien että äitien kertomana ja lisäksi äidit korostivat perheen sisäisiä tekijöitä eli äitien vaikutusta isän osallistumiseen. Toisaalta perheen sisäisiin tekijöihin voi myös lukea isä-äiti-lapsisuhteen tai äiti-lapsisuhteen (Parke 1996), sillä korostihan osa vanhemmista äidin roolin tärkeyttä varsinkin lapsen kehityksen alkuvaiheessa.

Yksityiskohtana mainittakoon vielä erään äidin toteamus siitä, mikä voisi vaikuttaa isän osallistumiseen: ”Ehkä tämmönenkin ois mahtavaa, että isät kävis tuolla leikki puistossa ja puhuisivat isät keskenään, niinku me äidit puhutaan ja muuta vastaavaa, mutta en mä usko, että ne puhuu mistään lastenhoidosta.” Se, että isät eivät tapaa yhtä luontevasti toisiaan kuin äidit johtuu osittain siitä yksinkertaisesta syystä, että isät eivät samassa määrin jää kotiin kuin äidit ja näin tapaa toisia isä esimerkiksi juuri leikki puistossa. Näin ollen isät eivät samalla tavalla kuin äidit pääse vaihtamaan ajatuksia lapsen hoidon ohessa. Taustalla voi joskus olla myös kulttuurisia syitä kuten vallitsevat käsitykset ja asenteet isän ja äidin rooleja kohtaan, joten ei ole ihme jos isien välinen keskustelu suuntautuu helpommin lapsen hoidon sijaan perinteisesti miehisiin aiheisiin. Erilaisten isäryhmien kautta tilanteeseen on kiinnitetty huomiota ja ne on koettu tervetulleiksi mahdollisuuksiksi puhua samassa tilanteessa

olevien isien kanssa miesten kesken (ks. esim. Komulainen & Sipiläinen 1999, 56, 59-60; myös Korkala 1999, 4-5).

Eri tekijät ja niiden taustalla olevat asiat siis vaikuttivat lapsen hoidon järjestämiseen tietyllä tavalla. On mahdollista, että vaikka vanhemmat ilmoittivat lapsen hoidon järjestämiseen jonkin ensisijaisen syyn, on siihen todennäköisesti ollut vaikuttamassa joukko ”toissijaisia” syitä. Tällaisena on voinut toimia esimerkiksi pitkän yhdessäoloajan aikana muotoutuneet rutiinit työnjaon suhteen ja yleensä vanhempien välinen suhde eli asiat jotka ”vain ovat olleet” tietyllä tavalla jo ennen lapsen syntymää. Lisäksi, kun aineisto on kerätty haastattelemalla on pohdittava myös haastateltavien antamien tietojen luotettavuutta eli sitä, vastasivatko haastateltavat totuudenmukaisesti vai vastasivatko he niin kuin katsoivat olevan suotavaa vastata. Kun julkisuudessa on käyty paljon keskustelua uudesta, osallistuvasta isästä ja myös korostettu äitien urahakuisuutta, olisi voinut olettaa, että tämä olisi ohjannut jossain määrin vanhempia vastaamaan yleisesti toivotun (?) tilanteen suuntaisesti. Tällaista ei kuitenkaan ollut havaittavissa vaikka esimerkiksi äidit korostivat tyytyväisyyttä isän osallistumiseen, kun isät taas olisivat halunneet osallistua enemmän — tässä ei kuitenkaan todennäköisesti ollut kyse äitien kohdalla tilanteen ”kaunistelemisesta” vaan yksinkertaisesti siitä, että vanhemmat kokivat ja arvioivat tilanteen eri tavalla kuin puolisonsa.

Lisäksi tutkimuksen aihepiiri oli kirjaimellisesti arkinen ja kysymykset sellaisia, ettei niihin vastaaminen totuutta muunnellen ollut aiheellista vaan vanhempien oli ”helppo” vastata niihin suoraan kiertelemättä oman kokemuksensa perusteella. Tosin ainahan tilanne, jossa joutuu kertomaan henkilökohtaisista asioistaan muille ja tässä tapauksessa tuntemattomalle haastattelijalle on sellainen, että siinä on luonnollista olla varauksellinen ja jättää jotain kertomatta tai kertoa vain haluamansa verran. Haastatteluissa ei kuitenkaan liikuttu ainakaan tarkoituksellisesti arkaluontoisten asioiden parissa, jolloin vanhemmat olisivat tunteneet olonsa vaivautuneeksi ja joutuneet varomaan sanojaan. Lisäksi vanhemmat tiesivät etukäteen haastattelussa käsiteltävästä aihepiiristä (ks. Liite 3) ja heillä olisi ollut mahdollisuus kieltäytyä haastattelusta. Kaikki edellämainitut asiat huomioonottaen ei olekaan syytä olettaa, että vanhemmat olisivat pyrkineet antamaan haastattelussa tilanteestaan muun kuin totuudenmukaisen kuvan.

7 PALJON ON MUUTTUNUT — JA MUUTTUMATTA

Kuten otsikosta on nähtävissä, tutkimus antoi perheen ja vanhemmuuden arjen tarkastelussa viitteitä sekä vanhemmuuden toteuttamisen muutoksista että muuttumattomuudesta. Lapsen hoidon järjestäminen, lapsen hoidon ja muiden kotitöiden jakautuminen perheissä oli paljolti perinteisen mallin mukaista. Kaikissa perheissä äiti oli kotona hoitovapaalla, kotityöt jakautuivat suurimmilta osin naisten ja miesten töihin ja isä osallistui lapsen hoidossa enemmän leikkimiseen ja puuhailuun rutiininomaisempien tehtävien sijaan, jotka näin ollen olivat enemmän äidin vastuulla. Toisaalta vanhemmat kuitenkin painottivat sitä, että molemmat tekivät myös kaikkia kotitöitä ja varsinkin äidit korostivat isien osallistuvuutta lapsen hoidossa.

Isän ja äidin roolien nähtiin muuttuneen, jos vertailun kohteeksi otettiin esimerkiksi haastateltujen vanhempien omat vanhemmat. Vanhemmuudessa tapahtuneet ja tapahtuvat muutokset eivät kuitenkaan näkyneet niinkään muutoksina perheen sisäisessä työnjaossa vaan enemmänkin muutoksina ajattelussa, jonka pohjalta vanhemmuutta toteutettiin eräänlaisena vanhan ja uuden yhdistämisenä. Toteuttamistavat olivat siis ”vanhoja”, mutta se miksi niitä toteutettiin pitivät sisällään ”uutta”. Äitiys ja kotiäitiys eivät enää niinkään ”langenneet” äideille vaan sitä toteutettiin omasta halusta tai tuotiin esiin muita vaihtoehtoja sille, kuten halukkuus siirtyä työelämään tai opiskeluiden pariin, kun tilanne sen sallisi. Perinteisen mallin mukaista vanhemmuutta ei siis nähty niinkään luonnollisena, itsestäänselvänä tapana toteuttaa vanhemmuutta eikä siihen liittynyt epätasa-arvoa sukupuolten välillä korostavaa sävyä. Sen mukaista vanhemmuuden toteuttamista selitettiin oman halun ja taloudellisten tekijöiden

kautta tai yksinkertaisesti nähtiin perinteinen kasvatusmalli kaikkein parhaimpana. Korostivathan vanhemmat äidin ja isän roolien erilaisuutta ja äidin roolin (luonnollista) tärkeyttä varsinkin vanhemmuuden alkuvaiheissa.

Työnjaon määrällisestä epätasaisuudesta huolimatta vanhemmat eivät kokeneet tilannettaan työnjaon suhteen ei-tasapuoliseksi tai eivät ainakaan sitä korostaneet tai nähneet ongelmallisena. Työnjaon korostettiin olevan tasapuolinen silloin, kun molemmat vanhemmat olivat tyytyväisiä tilanteeseen ja liittyihän siihen lisäksi se, että isien vastuulla olivat taas ”miesten työt”. Keski-ialtaan nuorimman pariskunnan kohdalla kotityöt eivät niinkään jakautuneet miesten ja naisten töihin kuten muilla vanhemmilla. Perheen äiti totesi puolisonsa tekevän joskus jopa liiaksi asti kotitöitä ja molempien vanhempien ollessa kotona isä saattoi vastata lapsen hoidosta äitiä enemmän. Lisäksi tämä aineiston nuorin äiti (22-vuotias) erosi muista äideistä siten, että hän olisi ollut jo paljon varhaisemmassa vaiheessa halukas lähemmään kotoa opiskelujen pariin, jos lapsen hoidon järjestäminen esimerkiksi isän toimesta olisi onnistunut. Toki huomioon on otettava vanhempien yksilölliset tilanteet ja se, että kyseisellä äidillä olivat opinnot vielä kesken, kun muilla äideillä oli jo kokemusta työelämästä tai he olivat saavuttaneet työyhteisössään vakiintuneen aseman.

Näin pienen kohdejoukon kohdalla tuloksia ei voi kovin yleistää, mutta niiden pohjalta voi ainakin herättää lisäkysymyksiä. Yksi tällainen on edelläkäsiteltyyn viitaten se, että toteutuvatko muutokset vanhemmuuden toteuttamisessa ja käytännön työnjaossa nimenomaan nuorten ja tulevien vanhempien kohdalla. Noin 20-vuotiaat vanhemmat ovat kasvaneet aikuisiksi kotona, koulussa kuin yhteiskunnassa yleensä erilaisen ilmapiirin vallitessa kuin esimerkiksi 30-vuotiaat vanhemmat, joita ei ole välttämättä koskettanut niin paljo oman äidin työssäkäynti tai yleensä naisten ja äitien työssäkäynnin lisääntyminen kuin 20-vuotiaita vanhempia. Tosin toinen nuorista äideistä (24-vuotias, muut äidit olivat vähintään 30-vuotiaita) oli vanhemmuuden toteuttamisessa ja kotitöiden jaossa kotoaan saamansa perinteisen mallin linjoilla.

Tulevaisuuden tutkimuskohteena tulee todennäköisesti olemaan enenevässä määrin edelliseen liittyvä, lähinnä psykologisen tutkimuksen aihepiiriin kuuluva tarkastelu siitä, miten vanhemmuuden muuttuminen eli perinteisestä mallista poikkeavat vanhemmuuden toteuttamistavat vaikuttavat ensinnäkin lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen,

lapsen kehitykseen ja tätä kautta perheen arkipäiväiseen elämään. Tällainen tutkimusote vaatii usein pitkäaikaista seuranta, mutta jo tänä päivänä käydään keskustelua muunmuassa siitä, onko vanhemmilla enää tarpeeksi aikaa työelämältään lapsille ja mitä tämä on merkinnyt lapsen kehitykselle. Tarkastelun kohteena on myös ollut se, miten perinteisestä poikkeavat perhemallit ovat vaikuttaneet lapsen kasvatuskäytäntöihin ja lapsen kehitykseen (ks. Lamb 1999).

Korhonen (1999, 8) toteaa, että julkisuudessa on käyty huolestuneeseen sävyyn keskustelua vanhemmuudesta ja kotien kasvatuksesta ja tuotu esiin ”vahvan isän” kaipuu. ”Menneeseen sijoitetaan usein kaikki se hyvä, jonka haluttaisiin olevan nykyisyydessä” vaikka toisaalta vanhemmuutta koskevissa tutkimuksissa on etsitty ja luotu uudenlaisia kuvia niin isyydestä kuin äitiydestä (mts. 8). Perheen arjen tarkastelu tuo omalta osaltaan tärkeän näkökulman kyseiseen keskusteluun ja pystyy antamaan vastauksia lapsiperheen tilanteesta ja tilasta muunmuassa seuraavien kysymysten avulla: miten vanhemmuutta lapsiperheissä toteutetaan; mitkä tekijät siihen liittyvät ja miten niihin halutessa voitaisiin vaikuttaa; onko ja jos on, niin miten vanhemmuus on muuttunut ja mitkä tekijät siihen ovat liittyneet; minkälaisia muutoksia vanhemmat itse haluaisivat vanhemmuudessaan toteuttaa vai ovatko vanhemmat tilanteeseensa tyytyväisiä?

Perheen sisäisen työnjaon epätasaisuus sukupuolten välillä nähdään usein negatiivisena piirteenä, uhkana yleiselle tasa-arvokeskustelulle sukupuolten epätasa-arvoa yllä pitävänä tekijänä, joka se voi monen vanhemman kohdalla ollakin. Usein ei kuitenkaan oteta huomioon niitä vanhempia, jotka käytännön työnjaon määrällisestä epätasaisuudesta huolimatta ovat tilanteeseensa tyytyväisiä ja saattavat kokea vanhemmuuteen liittyvän keskustelun rajoittuneeksi ikäänkuin vanhemmuuden ”pintatasolle”. Työnjaollisiin seikkoihin ja tyytyväisyyteen voi nimittäin hakea yhteyksiä vanhemman osallistumisen moninaisuudesta — vanhemman osallistuminen voi esimerkiksi vaihdella elämäntilanteiden mukaan ja se ei välttämättä ole fyysistä vaan voi toteutua ajatusten ja tunteiden kautta (Palkovitz 1997, 207-210). Tämä näkyi ensinnäkin juuri vanhempien tyytyväisyytenä tilanteeseen ja yhden perheen kohdalla myös siinä, että isä oli jäämässä myöhemmässä vaiheessa kotiin äidin sijaan. Vanhemman osallistumisen määrittelyssä eivät siis korostuneet konkreettiset työnjaolliset seikat tai esimerkiksi isän kotiinjäämisen näkeminen lapsen kehityksen alkuvaiheissa yhtä mahdollisena

vaihtoehtona kuin äidin (vrt. uuden isän määrittely) vaan se, että tilanteeseen oli päädytty omien ratkaisujen kautta tai tilanne hyväksyttiin tämänhetkisenä.

Vanhemmuuteen liitetäänkin nykyään vaihtoehtoisuus ja toteuttamisen eri mahdollisuudet ja jo vanhemmuudessa sinällään korostuu yksilöiden oma valinta. Huomion kohdistaminen siitä, minkälainen perheen työnjako on ja sen mahdollisen ”epätasa-arvoisuuden” kummastelusta pitäisikin suunnata entistä enemmän siihen, miten työnjakoon on päädytty, onko vanhemmilla ollut mahdollisuus tehdä ratkaisu omista lähtökohdista ja jos ei, miten tilannetta voitaisiin ohjata haluttuun suuntaan. Tämän tutkimuksen kolmessa perheessä vanhemmuuden toteuttaminen lapsen ollessa vuoden ikäinen tapahtui selvästi vanhempien omien ratkaisujen kautta eli tilanne lapsen hoidon järjestämisen suhteen oli halutunlainen. Kahdessa perheessä tilanne olisi saattanut olla toisenlainen, jos taloudelliset tekijät tai isän/äidin työtilanne olisivat sen sallineet. Muuten näissäkään perheissä ei kuitenkaan tuotu esiin erityisempää tyytymättömyyttä itse arjen sujumiseen liittyen vaikka lapsen hoito oli järjestetty kyseisellä tavalla. Suurimman osan vanhemmista voikin sanoa toimineen oman arkensa jäsentäjinä ja muokkaajina.

Lähes kaikkien vanhempien kohdalla työelämä vaikutti kuitenkin tavalla tai toisella vanhemmuuden toteuttamiseen. Työelämä ja perhe-elämä ja tätä kautta vanhemmuus muokkaavat toinen toisiaan ja ohjaavat kumpikin osallistumista toisella elämänalueella. Isien kohdalla työ vaikutti selvästi perhe-elämään osallistumiseen ja äideillä päinvastoin. Kaksi äideistä, joilla oli korkea koulutus ja vakituinen työpaikka, korostivat kuitenkin sitä, että he jäivät kotiin omasta halustaan eli heillä olisi ollut mahdollisuus toimia myös toisin. Heillä perhe-elämä siis vaikutti työelämään osallistumiseen, mutta siinä mielessä välillisesti, että he itse asettivat sen etusijalle. Yleisesti työ- ja perhe-elämän välistä vaikutussuhdetta ja siihen liittyviä tekijöitä voi olla vaikea määrittää eli todeta vaikuttavatko työelämässä tapahtuvat muutokset perhe-elämän jäsentymiseen vai vaikuttavatko mahdolliset muutokset vanhemmuudessa ja perhe-elämässä muutoksiin työelämässä. Yleistä on, että pohditaan nimenomaan sitä, miten työelämä hankaloittaa perhe-elämää, esimerkiksi vähentää perheen yhdessä viettämää aikaa. Muutoksien odotetaan siis tapahtuvan ensin työelämän parissa ja todetaan, että muutoksia perhe-elämän parissa ei ole mahdollisuutta toteuttaa, jos työelämässä ei ensin esiinny muutoshalukkuutta, mutta toisaalta asian voisi ilmaista myös toisin päin.

Vanhemmuuden toteuttaminen perinteisen mallin mukaisesti, oli sen taustalla mitkä tekijät hyvänsä, pitää nimittäin osaltaan yllä muuttumattomuutta myös työelämän parissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jos vanhemmuutta toteutetaan perinteisen roolijaon mukaisesti työelämään kohdistuvat muutospaineet vanhemmuuden tukemiseksi olisivat turhia. Uusien mahdollisuuksien luominen lisäisi todennäköisesti myös niiden hyödyntämistä, eri asia on kuinka laajalti. Ainakaan suurin osa tämän tutkimuksen vanhemmista ei välttämättä olisi järjestänyt lapsen hoitoa toisella tavalla vaikka siihen olisi erilaisten työelämän tai toisaalta yhteiskunnan tukijärjestelmien kautta annettu paremmat mahdollisuudet. Ei siis voida sanoa, että erilaiset vanhemmuutta tukevat toimenpiteet työelämän tai yhteiskunnan taholta vaikuttaisivat esimerkiksi siihen, että isät jäisivät aikaisempaa huomattavasti enemmän kotiin äitien sijaan, ehkä aikaisempaa enemmän kuitenkin. Viime kädessä vanhemmat tekevät ratkaisunsa oman tilanteensa, halunsa ja mahdollisuuksiensa pohjalta, joista jälkimmäiseen tosin voivat vaikuttaa myös muut kuin vanhemmat itse.

LÄHTEET

- Arber, S. 1993. Designing samples. Teoksessa N. Gilbert (toim.) *Researching social life*. London: Sage, 68-93.
- Auvinen, R. 1995. Lapsiperhe Suomessa. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D: 28. Helsinki: Väestöliitto.
- Askjaer, A. 1999. Uusi kokeilu toi valvontakamerat Tanskan päiväkotiin. Dronning Olga tarjoaa lastenhoidon lisäksi autokyytejä, ruokaa, pesulan ja ostospalveluja. Keskiuomalainen 7.4.1999, Ulkomaat, 13.
- Badinter, E. 1993. Mikä on mies ? Tampere: Vastapaino.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. 1966/1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Coltrane, S. 1996. *Family man. Fatherhood, housework and gender equity*. New York: Oxford University Press.
- Daly, K. 1993. Reshaping fatherhood: Finding the models. *Journal of Family Issues* 14, 510-530.
- Dey, I. 1993. *Qualitative data analysis. A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Dollahite, D.C. , Hawkins A.J. & Brotherson, S. E. 1997. Fatherwork. A conceptual ethic of fathering as generative work. Teoksessa A.J. Hawkins & D.C. Dollahite (toim.) *Generative fathering. Beyond deficit perspectives*. London: Sage, 17- 35.
- Erikson, E.H. 1950/1982. *Lapsuus ja yhteiskunta*. 2. tarkistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fränti, J. 1997. *Isäryhmän keskustelua isyydestä ja mieheydestä*. Lapin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu- tutkielma.
- Gittins, D. 1985. *Family in question*. London: Macmillan Education Ltd.
- Goldstein, J., Freud, A. & Solnit, A.J. 1973. *Beyond the best interests of the child*. New York: MacMillan.
- Gordon, T. 1990. *Feminist mothers*. London: Macmillan Education Ltd.

- Haas, L. 1993. Nurturing fathers and working mothers. Changing gender roles in Sweden. Teoksessa J.C. Hood (toim.) Men, work and family. Newbury Park: Sage, 238-261.
- Haataja, A. 1998. Isät vanhempainrahan käyttäjinä. Tasa-arvo 3, 11.
- Haavio-Mannila, E. 1992. Work, family and well-being in five North- and East-European capitals. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia, sarja B, 255. Helsinki.
- Harmainen, S. & Ruoppila, I. 1984. Kasvuympäristön merkitys perhesuhteiden muodostumiselle nuorena lapsiperheessä. Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiraportti A 45.
- Havighurst, R.J. 1948/1982. Developmental tasks and education. 3.painos. New York: Longman.
- Hirsjärvi, S. (toim.) 1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki : Otava.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. 2. korjattu painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 1.-2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Hoikkala, T. 1998. Isyys ja vanhemmuus. Teoksessa E. Saksala (toim.) Muutoksen sosiologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Viisi luentoa. Helsinki: Lokikirjat.
- Huttunen, J. 1993. Isä perheessä. Sosiaalinen aikakauskirja 87 (6), 6-10.
- Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus. Isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa J.Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo: WSOY, 46-66.
- Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi ? Teoksessa L. Laurinen (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Porvoo: WSOY, 36-66.
- Hyssälä, L. & Hyttinen, M. 1993. Neuvola: mies- ja naiskulttuurien kohtaustapa. Ryhmätyö 4, 22-27.
- Isätoimikunnan mietintö. 1999. Komiteamietintö 1999:1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Jokinen, E. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Tampere: Gaudeamus.

- Julkunen, R. 1995. Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet. Teoksessa L.Eräsaari, R.Julkunen & H. Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 88-110.
- Julkunen, R. 1999. Gender, work, welfare state. Teoksessa Women in Finland. Helsinki: Otava, 79-100.
- Jump, T.L. & Haas, L. 1987. Fathers in transition. Dual-career fathers participating on child care. Teoksessa S.M. Kimmel (toim.) Changing men. New directions in research on men and masculinity. Newbury Park: Sage, 98-114.
- Juntumaa, R. 1992. Kehitys kolmiosuhteessa. Isä lapsen toisena hoitajana. *Psykologia* 27 (6), 476-481.
- Juntunen, J. & Krats, S. 1997. Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 6.
- Kaila-Behm, A. 1997. Miehestä esikoisen isäksi. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 49.
- Karila, I. 1989. Siirtymä vanhemmuuteen. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja, 304.
- Katvala, S. 1996. ”Täydellinen äiti”. Äitiyden myyttiset kahleet. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kauhanen, S. 1998. Kohti uudenlaista isyyttä. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia n:o 5. Joensuun yliopisto.
- Kimmel, M.S. 1987. Rethinking ”masculinity”. New directions in research. Teoksessa S.M. Kimmel (toim.) Changing men. New directions in research on men and masculinity. Newbury Park: Sage, 9-24.
- Kinnunen, U., Koivunen, T. & Mauno, S. 1997. Työn ja perheen vuorovaikutus puolisoiden kokemana. *Psykologia* 32 (2), 105-116.
- Kinnunen, U., Loikkanen, E. & Mauno, S. 1995. Työn ja perheen vuorovaikutus naisten ja miesten elämässä. *Psykologia* 30 (5), 381-389.
- Kokkonen, J. 1995. Luolamiehen muodonmuutos. Jyväskylä: Gummerus.
- Korhonen, M. 1999. Muuttuva isyys. *Psykologi* 10, 8-11.
- Korkala, A. 1999. Miesten kesken. Synnytyksestä, vauvan hoidosta ja parisuhteesta. *Kelan sanomat* 7, 4-5.

- Komulainen, H. & Sipiläinen, J. 1999. Tulevat isät ja perhekasvatus: isyyteen valmentautumisen tukeminen isäryhmässä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. <http://130.234.113.80/scripts/webmain.d//>
- Koski-Hyvärinen, P. & Puttonen, T. 1987. Isät tänään. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu A54.
- Kujala, P. 1999. Isä voi jäädä hoitovapaalle, vaikka äiti olisi vielä kotona. *Keskisuomalainen* 22.2.1999, Kotimaa, 5.
- Kurki-Suonio, K. 1996. Oikeusjärjestelmä ja naisen vanhemmuus. Teoksessa *Vanhemmuuksia. Oikeuden nainen — naisen oikeus -projektin seminaarijulkaisu*. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 45, 1-16.
- Kuronen, M. 1991. Äitiyttä kaikille? Teoksessa S. Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys — elämä vai kohtalo?* Porvoo: WSOY, 219-230.
- Kusch, M. 1986. *Ymmärtämisen haaste*. Oulu: Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.
- Kvale, S. 1996. *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lamb, M.E. 1986. The changing roles of fathers. Teoksessa M.E. Lamb (toim.) *The Father's role*. Applied Perspectives. New York: Wiley, 3-27.
- Lamb, M.E. (toim.) 1999. *Parenting and child development in "nontraditional" families*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lamb, M.E., Pleck J.H. & Levine J.A. 1987. Effects of increased paternal involvement on fathers and mothers. Teoksessa C. Lewis & M. Brien (toim.) *Reassessing fatherhood*. London: Sage, 109-125.
- Lapsiperheille. *Lapsen ja vanhempien etuudet lapsen syntyessä, kasvaessa ja sairastaessa*. 1999. Kansaneläkelaitos. Tampere: Alprint Aikakausilehtipainot Oy.
- Lehtiniemi, A. 1994. Yhteiskunnan tuki lapsiperheille. Teoksessa E-S. Veikkola & A. Lehtiniemi (toim.) *Naiset ja miehet Suomessa 1994*. Tilastokeskus, SVT, Elinolot 1994:2. Helsinki, 73-77.
- Lehto-Trapnowski, P. 1998. Isyys haittaa urakehitystä. *Vauva* 8, 63.
- Lehtovaara, M. 1996. Tutkimus ja tutkimuksen tutkimus fenomenologisesta näkökulmasta. Teoksessa J. Nieminen (toim.) *Menetelmävalintojen viidakossa. Pohdintoja kasvatuksen tutkimuksen lähtökohdista*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Julkaisusarja B:13.

- Levant, R.F. 1992. Toward the reconstruction of masculinity. *Journal of Family Psychology* 5 (3&4), 379-402.
- Levinson, D.J. 1979. *The seasons of a man's life*. New York: Alfred A. Knopf.
- Lupton, D. & Barclay, L. 1997. *Constructing fatherhood. Discourses and experiences*. London: Sage.
- Martikainen, R. 1996. Työehtosopimuksen sukupuolet. Teoksessa M. Kinnunen & P. Korvajärvi (toim.) *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*. Tampere: Vastapaino, 51-70.
- Mauno, S. 1999. Job insecurity as a psychosocial job stressor in the context of the work-family interface. *Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research* 156.
- Melkas, T. 1998. *Tasa-arvobarometri 1998*. Tilastokeskus, SVT, Elinolot 1998:1. Helsinki.
- Muncie, J. & Sapsford, R. 1997. Issues in the study of "the family". Teoksessa J. Muncie, M. Wetherell, R. Dallos & A. Cochrane (toim.) *Understanding the family*. London: Sage, 7-38.
- Naiset Suomen työmarkkinoilla 1990 -luvulla. 2000. http://www.stat.fi/tk/tp_tied/tiedotteet/v_2000/034tyms.html. Altavista 11.3.2000.
- Niemelä, P. 1989. Äidiksi tuleminen elämän käännekohtana. Teoksessa P. Niemelä & J-E Ruth (toim.) *Ihmisen elämänkaari*. Helsinki: Otava, 141-153.
- Niemelä, P. 1991. Äitiyden hillitty raivo. Teoksessa S. Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys — elämä vai kohtalo ?* Porvoo: WSOY, 107-116.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 1992. Vuotuinen ajankäyttö. Tilastokeskuksen tutkimuksia 183. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Nikander, T. 1992. Suomalaisnaisen perheellistyminen. SVT. *Väestö* 1992:10. Helsinki.
- Nikander, T. 1995. Suomalaismiehen perheellistyminen. SVT. *Väestö* 1995:1. Helsinki.
- Nurmi, K. 1997. Hyvinvointivaltioiden koulutus- ja työmarkkinoiden sukupuolistuneet reunaehdot. Teoksessa Jauhiainen, A., Keskinen, S., Mikkilä, M. & Vuorio-Lehti, M. (toim.) *Onko sukupuolella väliä ? Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:61*, 51-86.
- Nurminen, E. & Roos, J.P. 1992. Models of parenting: Between generations and classes. Teoksessa U. Björnberg (toim.) *European parents in the 1990s. Contradictions and comparisons*. New Brunswick: Transaction Publishers, 123-140.

- Nätkin, R. 1991. Siveettömät, itsekkäät, emansipeeratut. Teoksessa S. Nopola (toim.) Äiti tuu ikkunaan. Äitiys — elämä vai kohtalo ? Porvoo: WSOY, 11-26.
- Nätkin, R. 1995. Maternaalisuuden kertomukset. Teoksessa L. Eräsaari, R. Julkunen & H. Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 67-87.
- Nätkin, R. 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere: Gaudeamus.
- Palkowitz, R. 1997. Reconstructing "involvement". Expanding conceptualizations of men's caring in contemporary families. Teoksessa A.J. Hawkins & D.C. Dollahite (toim.) Generative fathering. Beyond deficit perspectives. London: Sage, 200-216.
- Parke, R.D. 1996. Fatherhood. London: Harvard University Press.
- Patton, M.Q. 1980/1990. Qualitative research methods. 2. painos. London: Sage.
- Pentti, R. 1998. Hoivaisää tarvitaan. Miehen muuttuva rooli. Tasa-arvo 3, 8-10.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. SUFI 14. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Pienten lasten hoitoon tukea Kelasta. 1999. Kelan sanomat 7, 4.
- Pleck, J.H. 1985. Working wives/working husbands. London: Sage.
- Pleck, J.H. 1987. Men in domestic settings. American fathering in historical perspective. Teoksessa S.M. Kimmel (toim.) Changing men. New directions in research on men and masculinity. Newbury Park: Sage, 83-97.
- Reuna, V. 1997. Perhebarometri 1997. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 3. Helsinki: Väestöliitto.
- Reuna, V. 1998. Perhebarometri 1998. Vastuu perheen arjessa. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 4. Helsinki: Väestöliitto.
- Reuna, V. 1999. Perhebarometri 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E7. Helsinki: Väestöliitto.
- Richardson, D. 1993. Women, motherhood and childrearing. London: Macmillan.
- Russell, G. 1983. The changing role of the fathers. Milton Keynes: Open University Press.
- Salmi, M. 1991. Ajatteletko arkena ? Arkielämä ja tietoisien toiminnan mahdollisuus. Sosiologia 28 (4), 237-249.

- Salmi, M. 1996. Työelämän ja perhe-elämän yhdistämisen palapelit. Teoksessa M. Kinnunen & P. Korvajärvi (toim.) Työelämän sukupuolistavat käytännöt. Tampere: Vastapaino, 211-232.
- Sihvola, T. 1994. Isän rooli perheessä. Teoksessa P. Linna (toim.) Perhe. Tampereen Yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisusarja C: 6, 95-102.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Porvoo: WSOY.
- Sommer, D. 1986. Kun isä on kotona. Isänroolista, isistä ja pikkulapsista. Porvoo: WSOY.
- Sommer, D. 1994. Fatherhood and caring : Who cares ? Teoksessa S. Carlsen & J.E. Larsen (toim.) The equality dilemma. Reconciling working life and family life, viewed in an equality perspective. The Danish example. Copenhagen: The Danish Equal Status Council, 155-166.
- Sosiaaliturvan suunta 1999-2000. 2000. <http://www.vn.fi/vn/stm/suomi/tao/julkaisut/suunta99/luku2htm>. Altavista 29.1.2000.
- Stacey, J. 1991. Brave new families. New York: Basic Books.
- Stranden, P. 1982. Nuori lapsiperhe. Tutkimus nuorten perheiden elämäntilanteesta ja toimintaedellytyksistä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Lapsiraportti A 38.
- Suomalainen perhe 1994. Tilastokeskus, SVT, Väestö 1994:5. Helsinki.
- Säntti, R. Hoitovapaan käyttö ja lasten hoitomuodon valinta. Sosiaali- ja terveysministeriön kehittämissosaston julkaisuja 1. Helsinki.
- Takala, P. 1994. Kohti postmodernia perhettä — perhepolitiikan muuttuvat käsitykset. Teoksessa P. Linna (toim.) Perhe. Tampereen Yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisusarja C: 6, 7-30.
- Tasa-arvo työelämässä ei edistynyt. 1999. Keskisuomalainen 5.10.1999, Kotimaa, 8.
- Taskinen, S. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa P. Linna (toim.) Perhe. Tampereen Yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisusarja C: 6, 3-6.
- Tesch, R. 1992. Qualitative research: Analysis types and software tools. New York: Falmer Press.
- Thorne, B. 1982. Feminist rethinking of the family: an overview. Teoksessa B. Thorne & M. Yalom (toim.) Rethinking the family. Some feminist questions. New York: Longman, 1-24.

- Tigerstedt, C. 1996. Isyys. Teoksessa Vanhemmuuksia. Oikeuden nainen — naisen oikeus -projektin seminaarijulkaisu. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 45, 51-60.
- Tilastokeskus/yleisjulkaisut. 2000. <http://www.stat.fi/tk/tp/tasku/vaes9su.html>. Altavista 29.1.2000.
- Turunen, K.E. 1995. Tieto ja tiede. Jyväskylä: Atena.
- Vanhemmuuksia. Oikeuden nainen — naisen oikeus -projektin seminaarijulkaisu. 1996. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 45.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vauvaa hoitamaan. 1999a. Kelan sanomat 2, 4.
- Vauvaa hoitamaan. 1999b. Kelan sanomat 7, 5.
- Vuorio-Lehti, M. & Jauhiainen, A. 1997. Nainen työelämän ja perheen koordinaatistossa. Teoksessa Jauhiainen, A., Keskinen, S., Mikkilä, M. & Vuorio-Lehti, M. (toim.) Onko sukupuolella väliä ? Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:61, 187-202.
- YK:n kansainvälisen perheen vuoden 1994 Suomen toimikunnan raportti. 1995. Sosiaali- ja terveysministeriö. Perheen vuoden julkaisuja 9. Helsinki.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

I LAPSEN HOIDON JÄRJESTÄMINEN

- Miten päädytty järjestämään näin ?
- Onko tyytyväinen ? Mikä voisi olla parempi vaihtoehto ? Esteet sille ?
- Milloin äiti menee töihin ? Miten hoito sitten kun äiti on mennyt töihin järjesty ?
- Olisiko ollut mahdollista että isä olisi ollut kotona tai olisi jatkossa ? Miten siihen olisi suhtauduttu (lähipiirissä, työelämässä) ?

II MITEN LAPSEN HOITOTEHTÄVÄT JAKAUTUVAT (kun molemmat kotona)

- Tekeekö isä oma-aloitteisesti; haluaisiko itse/äiti että tekisi enemmän; tekeekö ”riittävästi” ?
- Muut kotityöt; onko muuttunut syntymän jälkeen ?
- ajattelu / suunnittelupuoli -- onko enemmän toisen vastuulla ?
- Onko tyytyväinen tilanteeseen? Jakautuvatko tasapuolisesti ?

III MIKÄ ON LAPSEN HOIDON JA KOTITÖIDEN TASAPUOLISTA JAKAMISTA ?

- Arkipäiväiset, jokapäiväiset tehtävät; tehtävien suunnittelu / vastuu niistä
- Isien kohdalla korostettu, että pienten lasten isät osallistuvat enemmän syntymästä lähtien ja ottavat yhtä suuren vastuun lapsen hoidosta ja kotitöistä kuin äiti. Mitä mieltä tästä omalla kohdalla ja yleensä ?
- Äidin ja isän roolien muuttuminen tai muuttaminen: korostuuko liikaa, että ajetaan tasapuolisuutta (tai tasa-arvoa)? Mihin sitä halutaan / tarvittaisiin ?
- Miten isät osallistuvimmiksi ?
- Isän oma-aloitteisuus; ovatko äidit liian hallitsevia, antavatko vastuuta/tilaa isälle ? ovatko isät päteviä?
- Isyysvapaiden käyttö; tukimuodot

Lite 2: Taustatiedot vanhemmista

	ikä	koulutus	ammatti	suhde kestänyt	asuneet yhdessä	avo/avioliitto	lapsen ikä
äiti 1	33	korkeakoulututkinto, kauppatieteiden maisteri	yrittäjä	17 vuotta	10 vuotta	avioliitossa 6 vuotta	11,5 kk
isä 1	35	kauppakoulu	leipuri, edustaja				
äiti 2	31	filosofian maisteri	tutkija				
isä 2	33	ylöpöplias, ammattikurssi / -kurseja	päätönoittaja	14 vuotta	11 vuotta	avioliitossa 4 vuotta	1 v
äiti 3	25	ammattikoulu	kenian yo-laborantti	noin 6 vuotta	noin 5,5 vuotta	avioliitossa 4 vuotta	noin 1 v
isä 3	27	opistotasoinen ammatillinen koulutus; insinööri	laatuinsinööri				
äiti 4	30	ei varsinaista ammatillista koulutusta	lähhoitaja (lapsi-, nuoriso- ja perheyö)	11 vuotta	9 vuotta	avioliitossa 8 vuotta	13 kk
isä 4	29	teknillinen koulu; insinööri	järjestelmäsuunnittelija				
äiti 5	22	ammattikoulu; parturikampaaja (valmistuminen jouluna 1999)	opiskelija				
isä 5	27	ammattikoulu	puuseppä	5 vuotta	noin 4 vuotta	avioliitossa	1 v
ka	29,2 vuotta (äidit 28,2; isät 30,2)			ka 10,6 vuotta	ka 7,9 vuotta	ka 5,5 vuotta	

Liite 3: Osalle vanhemmista lähetetty kirje

Jyväskylässä 2.6.1999

Hei !

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa kasvatustiedettä ja teen tällä hetkellä lopputyötäni lastenhoitoon liittyen. Tarkoitukseni on haastatella noin vuoden ikäisen esikoislapsen vanhempia ja tätä kautta kuulla, miten erilaiset arkipäiväiset lastenhoitoon liittyvät asiat järjestyvät.

Sain yhteystietonne _____, kun tiedustelin heiltä tietäisivätkö he mahdollisia haastateltavia työtäni varten. Joten toivoisinkin, että suostuisitte noin tunnin kestävään haastatteluun, jossa olisin kiinnostunut kuulemaan Teidän tämän hetkisestä tilanteestanne lapsen hoidon suhteen ja kokemuksianne kuluneen vuoden ajalta. Haastattelussa käyty keskustelu ja antamanne tiedot ovat täysin luottamuksellisia eli ne tulevat vain minun käyttööni eikä henkilöllisyytenne paljastu työni loppuraportissa.

Haastattelin teitä molempia erikseen ja voisin tulla esimerkiksi kotinne tai voisimme sopia jonkin muun paikan, mikä sopii Teille parhaiten. Haastattelun ajankohta on myös sovittavissa, toteuttaisin sen kuitenkin mielelläni niin pian kuin Teille vain sopii.

Soitan Teille lähimpäivinä tai voitte myös halutessanne ottaa yhteyttä minuun,

terveisin

Sanna Lehtonen

osoite: _____

puhelinnumero: _____